

Tak už sme konečne v novom tisícročí. Pred rokom šaleli ľudia kvôli magickému roku 2000, teraz pre zmenu šalejú kravy... a politici. Vďaka holandskému parlamentu vstupuje kultivovaný Európan, nositeľ západnej civilizácie, ešte prednedávnom hrdo označovanej ako kresťanská, do tretieho tisícročia nielen ako vrah vlastných nenarodených detí, ale tiež ako vrah vlastných starých, chorých a trpiacich rodičov. Určite by sme si vedeli predstaviť aj krajšiu tému do úvodného čísla, ako je eutanázia. Ale realita nepopustí a tento problém bude čoskoro nielen problémom Holanďanov, ale aj nás, keď sa za pár rokov staneme "plnohodnotnými" Európanmi.

Pozoruhodné je, že Európanom uplynulého (inak tiež aj Jubilejného) roka sa stal človek, ktorý svoje radikálne komunistické názory prezentoval zmlátením a dokopaním policajta na verejnej demonštrácii. Dnes sa z postu ministra zahraničných vecí najmocnejšieho európskeho štátu nad tým len zhovievavo usmieva a hovorí niečo o mladíckej nerozvážnosti. Môže si to dovoliť, medzi pospolitým ľudom svojej krajiny je najpopulárnejším politikom. Našťastie, existujú ešte ľudia, ktorí kašľú na moc, postavenie či peniaze a inšpirovaní Ježišom berú do rúk palicu (či skôr gitaru) a vydávajú sa na cestu hlásať radostnú zvesť. O jednom takomto chalanovi z bratislavského Lamača je aj rubrika Na špici.

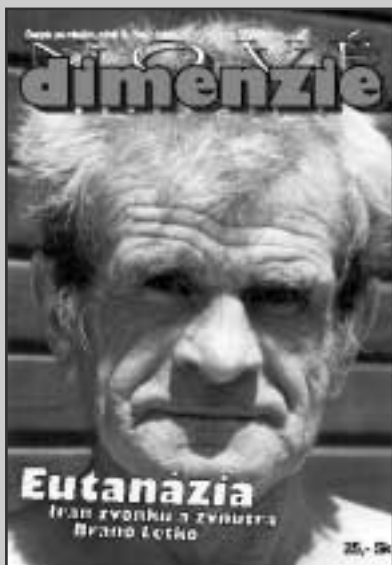
Kúzlo nového milénia zapôsobilo aj na nás, a tak ani v Nových dimenziách nemôže chýbať čosi nové. Ako ste už pri pohľade na obálku zistili, nie je na nej tvár z rubriky Na špici (Braňo Letko, prepáč, dúfam, že preto na nás nezanevrieš), ale fotografia, súvisiaca s témou čísla. S článkom o Braňovi je spojená aj ďalšia novinka: je pod ním podpísaná naša nová redaktorka. Berte si všetci z Evky príklad. (Naša redakcia sídli v bratislavskom UPC na 1. poschodí...)

Premiéru má aj "zelená stránka" (stredná štvorstránka so šekom), na ktorej sa budú pravidelne objavovať náročnejšie štúdie z oblasti teológie, filozofie, histórie či prírodných vied. Sú určené najmä tým, ktorí túžia úžasnú Božiu veľkosť a dokonalosť spoznávať nielen srdcom, ale aj rozumom. Úvodná štúdia dokumentuje, že aj v treťom tisícročí môže kresťanský vedec a intelektuál bez obáv konfrontovať svoju vieru s najnovšími vedeckými poznatkami.

Poslednou novinkou je rubrika Môj názor. V každom čísle sa niektorý z redaktorov s vami podelí o svoj možno trochu prekvapujúci, možno trochu kontroverzný, ale určite originálny a zaujímavý postreh. Jeho vlastný názor nemusí vyjadrovať názor redakcie. Pokiaľ je však v rozpore s vašim pohľadom na vec, neváhajte a píšite. Práve vaša diskusia (funguje aj na webe) by sa mohla stať ďalšou žeravou novinkou.

Na záver jedna možno trochu neobvyklá (!) prosba k vám, našim verným čitateľom. Pokiaľ máte dojem, že Nové dimenzie sú časopis, ktorý má čo povedať dnešným mladým ľuďom a mal by sa udržať aj v budúcnosti, obetujte za nás občas svoju modlitbu: za časopis, jeho redaktorov - súčasných aj budúcich, za čitateľov a aj za tých, ktorí ND ešte nepoznajú. Prežívame práve obdobie, keď nám vaše modlitby môžu veľmi pomôcť. Takže nezabúdajte na nás.

Roman Tarim

Nové dimenzie

Kresťanský časopis pre univerzitnú mládež

Vydavateľ: Univerzitné Pastoračné Centrum
bl. Jozefa Freidanemetza, Bratislava

Cenzor: Milan Bubák SVD, M.A., M.P.S.

Šéfredaktor: Lucia Kubošová

Redaktori: Roman Tarina, Peter Pašuth, Peter
Motyčka, Martina Fabiánová, Zdenka
Marková, Jozef Šoltés, Jozef Račák

Jazyková úprava: Zdenka Marková

Grafická úprava: Račák Jozef

WWW editor: Jozef Šoltés

Adresa redakcie: Nové dimenzie, UPC,
Staré Grunty 36, 842 25 Bratislava

Tel./fax: 07/ 654 122 36, 0903/377 426,
0905/978175

E-mail: dimenzie@pobox.sk

WWW: <http://www.dimenzie.sk>

Tlač: Peter Vrábel, Dolný Kubín

Redakcia si vyhradzuje právo krátenia
článkov.

Vyšlo s podporou MŠ SR

Časopis Nové dimenzie vychádza s povolením
Ministerstva kultúry SR, reg. č. 1953/98/A8, zo dňa
3. januára 2000, a s povolením Arcibiskupského
úradu v Trnave, č. 55/99, zo dňa 14. januára 1999.

Obsah

úvodník

správy

04 Tri otázky pre Jarka Nohavicu

06 Môj názor

téma čísla

09 Eutanázia - dobrá smrť?

14 Holandsko

16 Hospice

zamyslenie

20 malomocenstvo

vysokoškooláci

22 Kreditné štúdium

zelená stránka

23 Verím v Boha, Stvoriteľa neba i zeme

básničky

fotoreportáž

28 Barcelona

Na špiaci

30 Braňo Letko

krížom krážom

34 Irán

pánska jazda

38 Domáce kino - zvuk

Profil

40 John Henry Newman

divadlo

42 Koniec dobrý...

recenzie

"řipy"

infoservis

Tri otázky pre...

Jaroslava Nohavicu

Český pesničkár, textár a básnik (1953). Začínal písaním textov pre spevákov pop-music, koncom osemdesiatych rokov sa preslávil ako pesničkár. Tomuto remeslu sa venuje dodnes a úspešne, o čom svedčí počet vydaných hudobných nosičov a vypredané koncertné sály. Majster Českej republiky v hre scrabble.

Aký je rozdiel medzi 20 a 48-ročným Jaroslavom Nohavicom?

Ponúka sa odpoveď 28 rokov. Dvadsaťosem rokov, ktoré som prežil medzi ľuďmi meniacich sa režimov. Som rád, že som tým 28-ročným tunelom mohol prejsť, pretože dokiaľ sa spieva, ešte sa neumrelo... Dokiaľ dýcham, som šťastný, aj keď je to často horké, ale aj sladké zároveň. Rozdiel je snáď len v tom, že si myslím, že toho viem viac. Možno sa mýlim, možno som v duši rovnaký ako pred tými 28 rokmi.

Aké nohavice najradšej nosíte?

Dlhé modré džíny, veľkosť, myslím 52. Krátke nemám rád. Musia byť vyprané a dôležité je kontrolovať rozparok.

Stáva sa vám, že si povieť: táto chvíľa by mala trvať večne?

Nemecký básnik Goethe v hľbokej ľudskej túžbe zastaviť čas povedal: Postoj chvíľa... Človek tak často prežíva krásne chvíle a hovorí si, postoj, počkaj, ešte, ešte... zostaň tu. Ubíhajúci čas je na jednej strane bolestný, pretože odnáša niečo krásne, čo v tej chvíli cítime. Na druhej strane je však milosrdný, odnáša to zlé a navyše, plynutie času nijako neovplyvníme. Nemáme nad ním žiadnu moc. Je hlboko nad nami, a my môžeme len zvoliť, postoj chvíľa...

Nerád by som banalizoval svoje chvíle šťastia tým, že vám budem o nich rozprávať. Prchavé chvíle šťastia sú veľmi intímne, súkromné - keď len vy viete, prečo vám je dobre. Tichá vnútorná radosť je silnejšia ako tá, ktorú opisujem a hulákam do sveta.

Martina Fabianová

VIAC AKO 13 000 MUČENÍKOV UPLYNULÉHO STOROČIA

VATIKÁN - Na záver tisícročia pápež Ján Pavol II. predstavil osemzväzkový zoznam kresťanov, ktorí v XX. storočí zomreli za svoju vieru. Zostavila ho mimoriadna Jubilejná komisia ustanovená v roku 1995. Zoznam obsahuje 13 400 mien zo 106 rôznych krajín. Je rozdelený do ôsmich kategórií: obeť sovietskeho režimu (katolíci aj pravoslávni), obeť komunistických represálií v ostatných krajinách, obeť nacistického režimu, obeť v Ázii a Oceánii, obeť protikresťanského násillia v Španielsku a Mexiku, obeť z Afriky, obeť v Amerike a na iných miestach sveta. Takmer 70% zoznamu tvoria obeť komunizmu. Zoznam obsahuje mená tých, ktorí zomreli za vieru od začiatku storočia do 7. 5. 2000 - dňa spomienkovej slávnosti venovanej mučeníkom XX. storočia. Podľa otca Marca Gnaniho, sekretára Jubilejnej komisie, je zoznam stále otvorený. -MR-

KREŠŤANSTVO JE NAJVÄČŠÍM SVETOVÝM NÁBOŽENSTVOM

NEW YORK - Kresťanstvo je s 1,9 miliardou veriacich najväčším náboženským spoločenstvom na svete. Ako ďalej vyplýva z nového vydania Svetovej kresťanskej encyklopédie, ktorú vydáva Oxford Press v New Yorku, kresťania predstavujú asi 31% svetovej populácie. Pred 100 rokmi bol ich podiel 32,2%. Druhým najväčším náboženstvom na svete je islam, ktorý má 1,1 miliardy prívržencov, ktorí tvoria 19,6% svetového obyvateľstva. Pred 100 rokmi to bolo 12,3%. V rovnakom časovom období sa zvýšil počet neveriacich z asi 3 miliónov na 768 miliónov a tvoria 12,7% svetovej populácie. Na svete žije okrem toho 811 miliónov hinduistov, 360 miliónov budhistov, 23 miliónov sikhov a 14 miliónov židov.

ROČNE 46 MILIÓNOV POTRATOV

HANNOVER - Na celom svete sa podľa údajov Nemeckej nadácie svetové obyvateľstvo vykoná každý rok až 46 miliónov potratov. Podľa údajov nadácie zomiera ročne asi 78 000 žien a dievčat na následky neodborne vykonaného potratu. Odhaduje sa, že pôrodov je ročne okolo 133 miliónov. Viac ako polovica zo 79 miliónov neželaných tehotenstiev sa predčasne preruší. -TK KBS-

V ROKU 2000 ZAVRAŽDILI 30 MISIONÁROV

VATIKÁN - V roku 2000 zavraždili na celom svete až 30 katolíckych misionárov. Ako informovala vatikánska misijná služba Fides, ide o 19 kňazov, šesť rehoľných sestier, troch seminaristov a dvoch katechétoch. Viac ako polovicu týchto násilných činov spáchali v Afrike, osem v Ázii, štyri v Južnej Amerike a jeden v Európe. -TK KBS-

UNICEF: DENNE ZOMIERA 30 000 DETÍ

Nadácia Spojených národov na pomoc deťom UNICEF žiadala na celom svete intenzívnejšie rozvinutie boja proti podvýžive detí. Ešte stále zomiera ročne až 11 miliónov detí do 5 rokov, to znamená 30 000 denne. Veľká časť zo 130 miliónov novorodiatok na celom svete, nemá žiadnu šancu na dobrý štart do života. Štúdie dávno dokázali, že každý dolár, ktorý sa pri rozvojovej pomoci investuje pre deti, sa v hospodárskom kolobehu sedemnásobne vráti. Podľa názoru predsedu UNICEF-u musia vlády intenzívnejšie investovať do starostlivosti o dojčatá a deti. Táto prevencia sa prejavuje v nižšej detskej úmrtnosti a neskôr dokázateľne v lepšom vzdelaní detí. -TK KBS-

CIRKEV MÁ NOVÝCH KARDINÁLOV

VATIKÁN - Pápež Ján Pavol II. oznámil menovanie 37 nových kardinálov z 23 krajín. Kardinálsky purpur odovzdá Svätý otec novým kardinálom na konzistóriu 21. februára. "Noví kardináli pochádzajú zo všetkých častí sveta," povedal Svätý Otec po vymenovaní kardinálov, v nedeľu 21. januára pred poľudňajšou modlitbou Anjel Pána na Námestí sv. Petra. "V nich vidíme univerzalitu Cirkvi s množstvom druhov jej služieb. Spolu s prelátmi, ktorí poskytujú hodnotné služby Svätej stolici, sú tu aj pastieri, ktorí vynakladajú svoju energiu v priamom kontakte s veriacimi." Okrem 32 biskupov z významných diecéz svetovej Cirkvi a vedúcich vatikánskych orgánov Kúrie dostanú menovanie za kardinála aj piati zaslúžilí hodnostári a vedci. Štyria z nových kardinálov už prekročili vek 80 rokov a nebudú sa môcť zúčastniť na voľbe pápeža. "Je veľa ďalších osôb, ktoré sú mi veľmi drahé, a ktoré by za ich oddanú službu boli hodné povýšenia na hodnosť kardinála," dodal na záver Ján Pavol II. "Dúfam, že v budúcnosti budem mať príležitosť vydať rovnakým spôsobom svedectvo o nich a ich krajinách, ktoré majú moju úctu a veľkú náklonnosť." Presne o týždeň na to oznámil pápež mená ďalších piatich kardinálov, ako aj dvoch kandidátov, ktorých si uchoval in pectore na konzistóriu v roku 1998.

Konzistórium 21. februára bude ôsmym v 22-ročnom pontifikáte pápeža Jána Pavla II. Kolégium bude mať odvtedy 185 členov, z nich bude 135 kardinálov voličov - o 15 viac ako je limit 120, ktorý stanovil pápež Pavol VI. Z tohto počtu Ján Pavol II. menoval 161 kardinálov, z toho 125 voličov pápeža.

Európa má 97 kardinálov, z nich 65 voličov pápeža. Severná Amerika má 18 a Južná Amerika 33 kardinálov, spolu 51 a z nich 40 voličov. Afrika má 16 kardinálov, z toho 13 voličov. Ázia ich má 17 a z nich je 13 voličov a Oceánia má 4 kardinálov - voličov.

Na konzistóriu v kolégiu kardinálov bude zastúpených

62 krajín. Taliansko má 41 kardinálov (z nich 24 voličov), USA 13 (11), Nemecko 9 (5), Brazília 8 (7) a Španielsko 7 (4). -ND-

SLOVENSKO MÁ NOVÉHO APOŠTOLSKÉHO NUNCIA

Za nového apoštolského nuncia pre Slovensko pápež Ján Pavol II. menoval Mons. Jozefa Nowackeho. Mons. Nowacki (1946) sa narodil v Gunzenhausene v Nemecku. Za kňaza bol vysvätený v roku 1970. Po dosiahnutí doktorátu z cirkevného práva vstúpil do diplomatických služieb Svätej stolice. Pracoval na nunciatúrach v Paraguaji a Angole, odkiaľ sa vrátil do Ríma, kde pracoval v Prvej sekcii Štátneho sekretariátu. Nový pápežský vyslanec hovorí okrem poľského jazyka aj po francúzsky, taliansky, nemecky, rusky, španielsky a portugalsky. Mons. Nowacki vystrieda vo funkcii apoštolského nuncia Mons. Luigiho Dossenu, ktorý na Slovensku pôsobil od roku 1994. -TK KBS-

OBOZRETNOSŤ K UZDRAVOVANIAM

VATIKÁN - Kongregácia pre náuku viery vydala nový dokument, podpísaný prefektom kongregácie kardinálom Josephom Ratzingerom a sekretárom arcibiskupom Tarcisiom Bertonom SDB, ktorý vystupuje proti zveličeným predstavám o dare uzdravovania, vyzýva k opatrnosti a uvádza kritériá pre správne rozlišovanie týchto darov. Inštrukcia o modlitbách za uzdravenie zdôrazňuje, že modlitba za uzdravenie a modlitba exorcizmu by sa mali prísne rozlišovať. Modlitba za uzdravenie by nemala byť častou sv. omše či vysluhovania iných sviatostí (hoci modlitba aj sv. omša môžu byť obetované) na úmysel fyzického uzdravenia). Inštrukcia ďalej žiada jasné rozlišovanie medzi neformálnymi modlitbami za uzdravenie a liturgickým úkonom určeným k tomuto účelu. Liturgické úkony sú dovolené a často vhodné, ak sa pri nich dodržiajú zásady stanovené diecéznym biskupom. Aj neformálne modlitebné stretnutia sú legitímne, ale nemali by sa prevádzať spôsobom, ktorý by vzbudzoval rôzne formy hystérie, strojenosti alebo teatrálnosti. Mala by ich sprevádzať vyrovnaná

zbožnosť. Ak sú bohoslužby za uzdravenie vysielané v televízii, je podľa Kongregácie nutná ešte väčšia opatrnosť a diskretnosť. Keď ľudia hlásia niečo, čo sa javí ako zázračné uzdravenie, mali by byť tieto prípady predložené cirkevným autoritám na schválenie. Ďalej vatikánsky dokument zdôrazňuje, že akékoľvek uzdravenie sa musí pričítať pôsobeniu Ducha Svätého a nie nejakej osobe. Je evidentné, že niektorí ľudia majú zvláštny dar, ale Kongregácia trvá na tom, že dar je pôsobeniu Ducha Svätého, ktorý dáva určitým ľuďom zvláštnu charizmu, aby bola zjavená moc vyvierajúca z milosti Vzkriesenia. Inštrukcia už vyšla aj v slovenčine, vo Vydavateľstve Don Bosco. -MR-

ODŠKODNÉ ZA ŽIVOT

PARÍŽ - Najvyšší súd vo Francúzsku rozhodol, že dieťa narodené s vážnym poškodením sa môže súdne domáhať náhrady škody, ktorú utrpelo následkom toho, že nebolo potratené, ale sa narodilo (!!!). Rodičia 17-ročného Nicolasa Perrucha, takmer slepého a retardovaného chlapca, vyhrali odvolací súdny proces proti lekárovi a laboratóriu, ktorí neidentifikovali zápal pľučník. Na ten ochorela Nicolasova matka počas tehotenstva, čo pravdepodobne spôsobilo poškodenie plodu. Rodičia argumentovali, že v prípade takejto prognózy by matka išla na potrat. Verejný obhajca pri nižšom súde, kde sa rodičia dovolávali náhrady, argumentoval tým, že zaplatenie odškodného Nicholasovi by znamenalo potvrdenie toho, že niektoré ľudské životy sú menejcenné. Prijaté odvolanie by znamenalo precedens aj pre deti, ktoré pokladajú svoj život za nešťastný aj z menej závažných dôvodov. Mohli by potom súdne vymáhať kompenzáciu od svojich rodičov. -MR-

VATIKÁN S NOVOU ÚSTAVOU A MENOU

VATIKÁN - Vo februári 2001 dostane štát Vatikán novú ústavu. Nových 20 článkov má nahradiť doterajšiu základnú ústavu z roku 1929 a pevne zakotviť početné zmeny realizované v minulých desaťročiach.

Zreteľnejšie sa oddelí legislatíva, exekutíva a justícia, posilní sa

Môj názor...

Priznám sa, že po revolúcii ma najviac prekvapil nástup technokratov. Ich výrazný vplyv sa prejavuje nielen v spoločnosti, ale dokonca aj v Cirkvi. Kto je to vlastne ten technokrat? Je to človek mladého až stredného veku, vzdelaný (často má aj viac akademických titulov), ovláda niekoľko cudzích jazykov, je dynamický, cieľavedomý, vždy dobre oblečený a naladený. Dokáže vybaviť takmer všetko, vie, na ktoré dvere v správnej chvíli zaklopať, komu sa na slávnostnej recepcii prihovoriť, v akej spoločnosti sa na verejnosti objaviť. Technokrat je vyhľadávaným typom vyššieho až špičkového manažéra, ktorý sa vie presadiť, najmä v obchode, bankovníctve, priemysle či technike. Tieto typy veľmi ťažko nájdete v politike či štátnej správe (na škodu vecí). Ak sú v Cirkvi, tak im okolo krku väčšinou nechýba kolárík. Napriek priehŕštiu pozitívnych a pozoruhodných vlastností, má však technokratický typ jeden vážny a pre Cirkev úplne zásadný nedostatok - chýba mu Duch (presne ten s veľkým D), či iným slovom - charizma!

Technokrata to však nedokáže zaskočiť. Veď aj Cirkev je v jeho očiach organizácia, ktorá potrebuje jasnú, pevnú a funkčnú štruktúru (kľúčové slovo technokratovho slovníka). A tak sa neohrozene pustí do budovania štruktúr. Používa na to odskúšané metódy: školenia, workshopy, panelové diskusie, obežníky, formuláre, prieskumy. Ovláda aj také finty ako brainstorming či fundraising. A v písaní projektov je neprekonateľný odborník. Tí najtalentovanejší z nich dokážu bez problémov vtesnať učenie a život akéhokoľvek svätca do prehľadnej príručky plnej názorných grafov, schém a vývojových diagramov. Samozrejme, technokrat stojaci na vysokých priečkach štruktúry, núti používať tieto metódy aj svojich podriadených na nižších priečkach. Veď je to v záujme štruktúry.

Inak technokrat vôbec nie je zlý človek či nejaký netvor. Aj jemu kedy-tedy prebehnú myslou slová o Cirkvi ako o živom organizme, či dokonca živom Kristovi, ale veď nakoniec aj ten sa dá zaradiť do štruktúry. Nechápe a nedôveruje ani charizmatickým hnutiam, ktoré v poslednom čase oslovujú tisíce ľudí. V kútiku duše im síce úspech závidí, ale je mu jasné, že iba s modlitbou a chválami sa nemôžu dostať ďalej, ako s pevnou štruktúrou. Akékoľvek pochybnosti prekonáva technokrat neotrasiteľnou vierou v dary, ktoré dostal od Boha: v povolanie (?) a vo svoje schopnosti. Je presvedčený, že toto všetko nedostal, aby to zahodil, vyzliekol sa donaha, obliekol kutňu a začal spolu s podobne "postihnutými" žobrať ako istý bláznivý Talian pred 850 rokmi v Assisi, alebo aby si zavesil na krk stádo uličníkov ako ďalší šialený Talian pred 150 rokmi v Turíne, či nebudaj odišiel medzi ten ľudský odpad do zapáchajúcich ulíc Kalkaty ako jedna bigotná albánska rehoľníčka. A tak sa technokrat rozhodne hľadať seba podobných, aby naplnil heslo: "Technokrati všetkých stavov, spojte sa!" A začne "demokratizovať" cirkevné štruktúry. Ako huby po daždi rastú u nás rady a snemy všetkého možného druhu, kde sa môžu naplno prejavíť aj laickí technokrati, pretože u nás treba, samozrejme, budovať aj laické štruktúry. Inak povedané, Cirkev sa stala spolu s politikou a futbalom ďalšou oblasťou, v ktorej sa cíti byť kompetentný takmer každý Slovák. Myslím, že všetci dobre vieme, v akom stave sa dnes nachádza slovenská politika a slovenský futbal.

Cesta technokratov nie je, napriek ich dobrému úmyslu, tou správnou cestou pre Cirkev. Skúsme namiesto tisíckrát naprázdno omieľaného slova evanjelizácia začať používať slovné spojenie Ježiš Kristus. Skúsme namiesto budovania štruktúr naplniť poslanie, ktoré sme dostali od Ježiša: hlásať radostnú zvesť, uzdravovať chorých a vyháňať zlých duchov (veríme ešte vôbec tomu, že sa to dá?). Vyskúšajme sa namiesto snemovania a radenia stretávať s Ježišom v modlitbe. A verme tomu, že tí traja vyššie spomenutí blázni, na rozdiel od technokratov, pochopili podstatu Cirkvi. Ten z Turína to vyjadril takto: "Daj mi dušu a ostatné si vezmi!"

Roman Tarina

väzba medzi guvernerom - štátnou správou Vatikánu - a Pápežským štátnym sekretariátom, zodpovedným za medzinárodné vzťahy.

Vo Vatikáne bude v budúcnosti oficiálnym platidlo euro. Pričlenenie Vatikánu do európskeho menového systému bolo dlhý čas otáznne, pretože niektoré členské štáty nechceli akceptovať náboženské symboly na minciach eura. Budúce vatikánske mince eura budú mať pravdepodobne na "národnej strane" portrét pápeža. Štát Vatikán nie je členom Európskej únie, ale je spojený s Talianskom menovou úniou. Vatikán bude pri zavádzaní bankoviek a mincí postupovať podľa rovnakého plánu ako Taliansko. -TK KBS-

ONÁMILI TÉMU SVETOVÉHO DŇA MLÁDEŽE

VATIKÁN - Svetový deň mládeže sa v jednotlivých miestnych cirkvách bude sláviť na Kvetnú nedeľu 8. apríla 2001. Svätý otec vybral za jeho tému slová Krista: Ak chce niekto ísť za mnou, nech zaprie sám seba a vezme na seba svoj kríž každý deň. Posolstvo Svätého otca mládeži bude uverejnené čoskoro. -TK KBS-

BUSH: ŽIADNE PENIAZE NA POTRATY

WASHINGTON - Nový prezident USA George W. Bush zrušil dotácie medzinárodným organizáciám, pôsobiacim v oblasti plánovaného rodičovstva, pretože ich využívali aj na propagovanie potratu. Ako svoj prvý úkon vo výkone úradu podpísal Bush v deň výročia legalizovania potratov v USA memorandum, podľa ktorého sa nesmú použiť žiadne peniaze z daní občanov na vykonávanie potratov alebo na aktívne napomáhanie potratov v USA či v zahraničí. Znovu tak uviedol do platnosti úpravu bývalých prezidentov Reagana a Busha st., ktorú jeho predchodca Bill Clinton v roku 1993 zrušil. Podľa Busha princípy Vyhlásenia o nezávislosti USA nie sú len pre silných a zdravých, ale pre každého, vrátane nenarodených detí. Tlačový hovorca Bieleho domu Ari Fleischer vysvetlil, že Bush svojím rozhodnutím nemá v úmysle škrtnúť financie na ošetrovanie následkov alebo chorôb vyvolaných nezákonným potratom. K dispozícii budú naďalej aj peniaze na zodpovedné plánovanie rodičovstva so súhlasom rodičov v zahraničí. Pre rok 2001 sa na tento účel vyhradilo 425 miliónov dolárov. - TK KBS-

MLADISTVÍ DODRŽIAVAJÚ SĽUBY ČISTOTY

NEW YORK - Mladí ľudia v USA, ktorí zložili sľuby čistoty, nadobúdajú svoje prvé sexuálne skúsenosti v priemere o 18 mesiacov neskôr ako ich vrstovníci. Vyplýva to z prieskumu medzi 2,5 miliónmi mladistvými, ktorí začiatkom 90-tych rokov zložili verejný sľub čistoty až do sobáša. Výsledky prieskumu uverejnila štúdia v najnovšom vydaní časopisu American Journal of Sociology. Z opýtaných 50% uviedlo, že do 20. roku života nemali sexuálny styk. U mladých, ktorí takýto sľub nezložili, nastali prvé sexuálne kontakty vo veku 17 rokov.

"Výsledky nás veľmi prekvapili, pretože sme jednoducho neverili, že takéto sľuby majú nejaké účinky, vyhlásil sociológ Peter S. Bearman, ktorý štúdiu viedol. Spravidla sa sľub čistoty skladá vo veku 16 alebo 17 rokov v škole alebo vo farskom spoločenstve. Na týchto sľuboch sa zúčastňuje asi 10% chlapcov a 16% dievčat.
-TK KBS-

BARCELONA: POSVIACKA LODE CHRÁMU SAGRADA FAMILIA

BARCELONA - Na začiatku nového tisícročia posvätili strednú loď známej katedrály v Barcelone Sagrada familia. Na slávnostných bohoslužbách v surovej stavbe klenby sa zúčastnilo asi 5000 ľudí. Práce trvali až do poslednej chvíle. Ešte týždeň predtým sa zrútil 200 kg ťažký kameň z tzv. Fasády slávy Božej. Ako informovala španielska tlač, vedenie stavby dúfa, že budovu, ktorú navrhol Antoni Gaudí, dokončia do roku 2007, teda k 125. výročiu polozenia základného kameňa katedrály.
- TK KBS-

DALAJLÁMA PROTI MISIÁM V 21. STOROČÍ

ŽENEVA - Proti misijnej činnosti medzi príslušníkmi iného náboženstva sa postavil tibetský duchovný vodca dalajláma. V interview na prelome tisícročí v Ženeve vyjadril svoje očakávanie, že v 21. storočí nenastanú žiadne veľké zmeny v náboženskej príslušnosti ľudstva. "Kresťania zostanú kresťanmi, budhisti budhistami. Nepokúšajme sa navzájom sa obracať!" vyhlásil dalajláma.

Vodca tibetských budhistov ďalej kritizoval činnosť kresťanských misionárov v Mongolsku, Tibete a Indii, kde sa veľký počet ľudí obracia na kresťanstvo. "To je istý druh vojny proti národom a kultúram," vyhlasuje dalajláma. V interview zároveň zdôraznil podobnosť budhistického a kresťanského učenia. Sv. František z Assisi alebo Matka Tereza z Kalkaty môžu byť podľa neho vzormi aj pre budhistov. Dalajláma sa vyslovil proti klonovaniu, pretože človek nemá právo na takéto zásahy do prírody. Potrat označil za formu násilia, ktorej sa treba vyhýbať. Homosexualita sa z hľadiska

budhizmu považuje za "zlé sexuálne správanie." Tibetský duchovný vodca nesúhlasí ani s ideou budhizmu ako módneho javu. "Ten, kto pochádza z kresťanskej kultúry, sa má držať hodnôt svojej tradície. Len ten, kto je po dlhom a hlbokom uvažovaní presvedčený, že ho budhizmus privedie ďalej ako kresťanstvo, sa môže stať budhistom!"

GUTENBERGOVA BIBLIA NA INTERNETE

LONDÝN - Gutenbergovu Bibliu možno po prvý raz vidieť na internete. Britská knižnica uviedla dve vydania stredovekého diela na adrese <http://www.bl.uk/>

Elektronické verzie Gutenbergovej Biblie sa podarilo pripraviť v spolupráci s japonskou univerzitou. Ide o dva exempláre uchovávané v British Library.
-TK KBS-

SV. IZIDOR: PATRON PROGRAMÁTOROV A UŽÍVATEĽOV INTERNETU

VATIKÁN - Pápež Ján Pavol II. menoval patrónom programátorov a užívateľov internetu svätého Izidora zo Sevilly, ktorý žil v VII.storočí a zostavil prvú encyklopédiu nazvanú Etymologies, obsahujúcu poznatky z medicíny, matematiky, dejepisu a teológie. Hoci bol nominovaný už pred dvoma rokmi, konečné rozhodnutie Sv. otca prišlo až v novom tisícročí. -REUTERS-

FESTIVAL 'VERÍM PANE' JE UŽ PRIPRAVENÝ

Hudobný festival 'Verím Pane' sa v tomto roku uskutoční v čase od **18. do 22. júla**.

LUX communication ho organizuje v spolupráci s Katolíckou jednotou Slovenska v Námestove.

Festival je 'rodinným' stretnutím, duchovnou obnovou členov mládežníckych hudobných telies a sólistov, ktorých spája radosť zo života viery vo vzkrieseného Krista prejavujúca sa aj v ich hudbe. Festivalové sväté omše, vystúpenia, stretnutia a modlitby tvoria jeden celok. Na festival je potrebné prihlásiť sa do 1. mája 2001.

Informácie a prihlášky: www.lux.sk, Juraj Drobny, Vrančovičova 58, 841 03 Bratislava 47

Aktuálne...

z Katolíckej univerzity

Katolícka univerzita je neštátnou univerzitou. Vznikla ako alternatíva vysokoškolského vzdelávania k štátnym univerzitám. Základné a stredné školy už poznajú model štátnych, súkromných a cirkevných škôl. Tým sa buduje vzdelávacia sústava na Slovensku, kompatibilná so štandardom v Európskej únii. Pre každú inštitúciu je - okrem zániku - najhorším stavom provizórium. V prípade Katolíckej univerzity išlo o provizórne vedenie. Krátko po začatí školského roka sa konali voľby do akademického senátu univerzity, ktorý o niekoľko dní vyhlásil voľby do senátov filozofickej a pedagogickej fakulty. Akademický senát Katolíckej univerzity za prvého rektora schválil Prof. RNDr. Pavla Kľuvánka, CSc. V týchto dňoch sa čaká na menovací dekrét od prezidenta republiky. Dekanom filozofickej fakulty je Doc. PhDr. Imrich Vaško, CSc. K trojlístku vedenia chýba dekan pedagogickej fakulty, ktorého voľba a menovanie sa čoskoro stane realitou. V záverečnej fáze schvaľovania sú aj štatúty univerzity a fakúlt. Nepovažujem za potrebné vymenovať všetky študijné odbory na univerzite. Za zmienku však stojí otvorenie dvoch nových odborov: žurnalistika a filozofia-nemecký jazyk. Keďže rozhodnutie padlo len v nedávnych dňoch, a každá dobrá informácia je prínosom, študenti si môžu podať prihlášky do konca februára. So študentmi nových študijných odborov sa stretneme už v novom školskom roku. Nebolo ťažké prísť s myšlienkou založenia Katolíckej univerzity. Nazdávam sa, že oveľa náročnejšie je zabezpečiť jej fungovanie a kvalitu. Od založenia základu v začiatkoch existencie univerzity závisí jej ďalšia budúcnosť. I keď sa objavujú problémy ekonomického či personálneho charakteru (kde dnes nie sú?), všetko je otázkou času ich vyriešenia. Dúfam, že čoskoro bude možné s istotou vyhlásiť, že zriadenie Katolíckej univerzity bolo rozumné rozhodnutie.

Michal Kamenský
Člen Študentskej komory
Akademického senátu KU

<http://www.dimenzie.sk>

Kto je to človek?

(príbeh)

*Prišla som raz do izby,
kde zomieral bývalý
vrcholový športovec.
Mal viac než 80 rokov.*

*Odchádzal ticho,
bez bolesti, doslova
zaspával naveky.*

*Pri jeho posteli stála
jeho dcéra, ktorá
okamžite po mojom
vstupe do miestnosti
povedala:*

*"Prečo sa môžu utrácať psy
a pre človeka nie je
eutanázia dovolená?"*

*Pošepila som jej,
aby si sadla k otcovi,
chytila ho za ruku,
hovorila s ním
a poďakovala mu
- veď ju ešte počuje...*

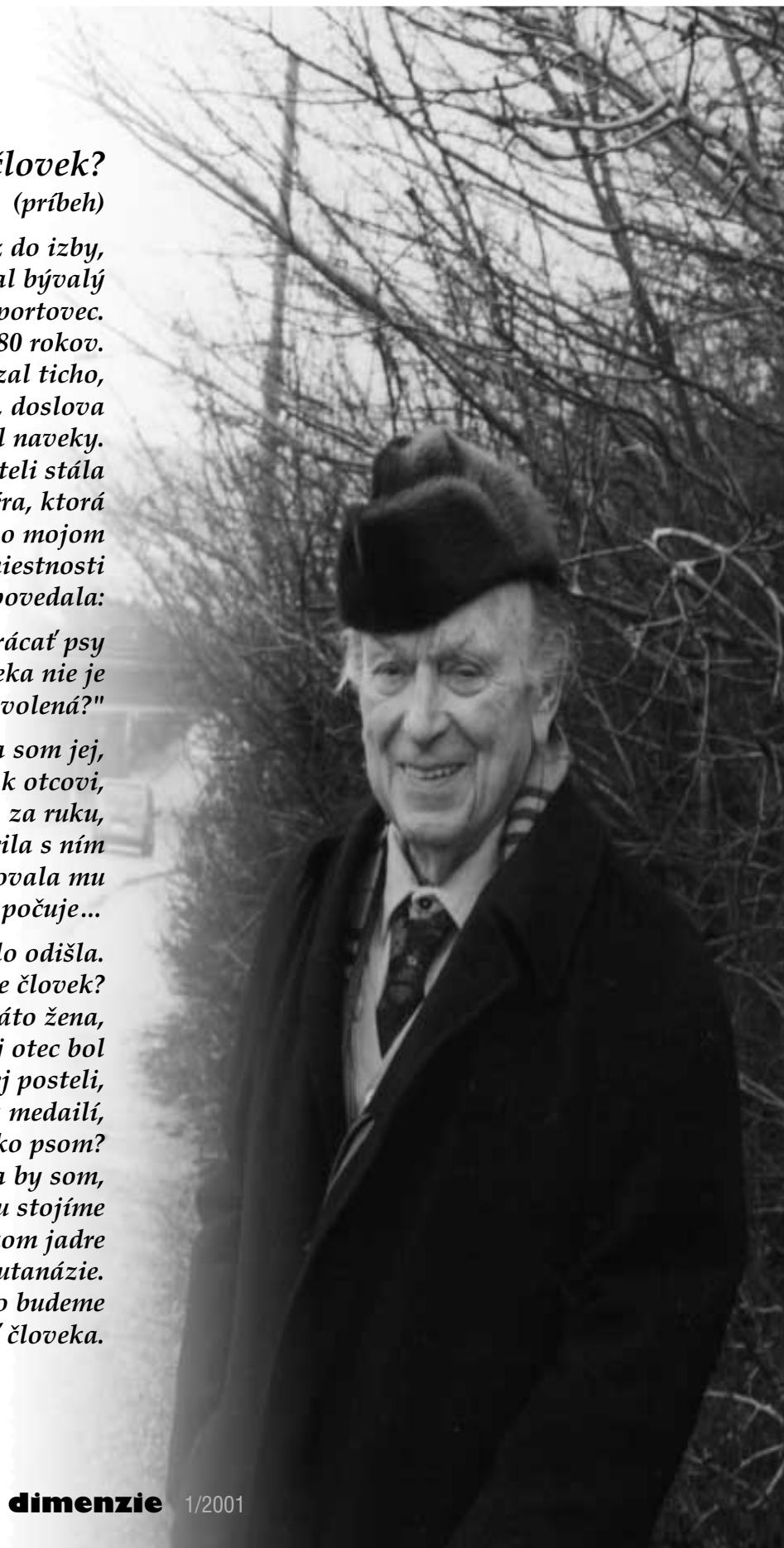
Potom som rýchlo odišla.

Čo a kto je človek?

*Pochopí niekedy táto žena,
že jej otec bol
i na smrteľnej posteli,
hoci už bez medailí,
viac ako psom?*

*Povedala by som,
že práve tu stojíme
pri filozofickom jadre
problému eutanázie.*

*Záleží na tom, ako budeme
definovať človeka.*

Eutanázia

- dobrá smrť?

Slovo eutanázia pochádza z gréčtiny (eu - thanos) a v preklade znamená dobrú smrť. Približne od 5. storočia pred Kristom sa takto označovala buď pokojná smrť, alebo smrť na bojisku. Zaujímavé je, že už prví kresťania toto slovo neprijali. Smrť pre nich bola "mzdou hriechu", tak ako ju charakterizuje sv. Pavol v Liste Rimanom, a teda nemohla byť dobrá. Dokonca ani neskôr, v stredoveku, keď vzniká literatúra o umení zomierať, sa slovo eutanázia nepoužívalo, objavilo sa znovu až v 17. storočí.

Na prelome 19. a 20. storočia boli zozbierané teoretické základy pre "poskytnutie súhlasu k zničeniu života, ktorý nie je hodný žitia". Odtiaľ bol už len krôčik k legalizácii eutanázie vo fašistickom Nemecku, kde sa zabíjanie nevyliciteľne chorých a mentálne postihnutých považovalo za sociálnu reformu. Iróniou zostáva, že Židom eutanázia vtedy dopriata nebola. Až Hitler doviedol dielo skazy k hroznému vrcholu. Postupne sa okruh tých, ktorých **"život nie je hodný žitia"**, rozšíril na sociálne neproduktívnych, ideovo a rasovo nechcených, až napokon na všetkých ne-Nemcov. Profesori psychiatrie z dvanástich nemeckých univerzít navrhli prvú plynovú komoru. Vybrali si pacientov a pozorovali, ako umierajú. Postupne začali vyprázdňovať ústavy pre postihnuté deti a domovy dôchodcov. Do roku 1945 títo lekári znížili kritéria tak, že zabíjali deti s poruchami učenia, zle sformovanými ušami i tie, ktoré sa pomočovali.

POJMY

EUTANÁZIA: úmyselné usmrtenie pacienta (nevyliciteľne chorého) na jeho žiadosť zdravotníckym pracovníkom.

Rozoznávame niekoľko druhov eutanázie: priamu, nepriamu, nedobrovoľnú (bez vedomia pacienta), násilnú (proti vôli pacienta), aktívnu a pasívnu.

Aktívna eutanázia - zdravotnícky pracovník koná tak, aby spôsobil pacientovu smrť, napr. pichnutie smrtiacej injekcie.

Pasívna eutanázia - zdravotnícky pracovník neposkytne pacientovi potrebnú starostlivosť s úmyslom, aby pacient zomrel.

Od pasívnej a aktívnej eutanázie je potrebné rozlišovať umelé predlžovanie života pacienta, napr. uchovanie pacienta niekoľko týždňov na prístrojoch zabezpečujúcich základné životné funkcie, hoci podľa názoru viacerých lekárov - špecialistov je zrejme, že pacient zomrie.

„SLOBODA“ rozhodovania

Užitočné informácie na úvahy o eutanázii nám poskytuje **psychológia**. Súdny psychológ, Robert W. Evans, počas svojej návštevy v Bratislave, upozornil na zaujímavý fakt. Zástancovia eutanázie by ju chceli zakotviť do legislatívy, ak by išlo o slobodné a dobrovoľné rozhodnutie pacienta, čiže ak by sa pre ňu chorý nerozhodoval napr. pod vplyvom ťažkého psychického stavu, akým je **depresia**. V psychiatrii sa však depresia často popisuje ako stav, v ktorom človek nevidí žiadne východisko zo svojej situácie. Ak si pacient želá svoju smrť, znamená to, že už nevidí žiadne východisko vo svojom trápení, a teda je v depresii. Jeho rozhodnutie nie je úplne slobodné a dobrovoľné, a preto ho nemožno rešpektovať (a legislatívne tolerovať). Inakpovedané, z praktického hľadiska sa v psychiatrii berie samotné želanie zomrieť (napr. pokus o samovraždu), ako príznak depresie alebo iného ťažkého duševného stavu, ktorý treba odstrániť - nie však tým, že odstránime pacienta. Iste je v rozhodovaní trpiaceho zahrnutá aj slobodná vôľa. Zisťovať však, do akej miery sa tak deje, je problematické až nemožné, a preto nepraktické. Navyše, voči sebalikvidácii existujú nielen tieto psychologické dôvody, ale aj argumenty filozofické alebo teologické. Posolstvo psychologických zistení je zřejmé. Sami dobre vieme, že niekedy sa aj zdravý človek cíti psychicky tak zle, že si takmer želá zomrieť. Stačí však, ak o niekoľko minút či hodín príde malá zmena k lepšiemu, a vidí svet vo veselších farbách. Podobne aj pri ťažkom chorom človeku musíme mať na mysli premenlivosť jeho psychického rozpoloženia a snažiť sa na ňu pozitívne vplývať. V tomto kontexte je cenné zoznámiť sa s výskumom americkej psychiatričky Elisabeth Kübler-Rossovej.

Dráha smrti

Uvedená dáma na základe rozhovorov s mnohými zomierajúcimi pacientmi zistila, že v tejto etape prechádza človek tzv. dráhou smrti, t. j. **piatimi štádiami** psychického prežívania.

Popretie - odmietnutie ("Ja nie!"). Pacient nechce uveriť, že má smrteľné ochorenie, spochybňuje klinické nálezy, vyhľadáva iných lekárov.

Hnev ("Prečo práve ja?"). Pacient sa hnevá - na osud, okolie, na seba, na Boha. V tejto fáze je človek mrzutý, nepríjemný, môže dochádzať ku konfliktom s ošetrovujúcim personálom.

Vyjednávanie ("Možno predsa len nie, ešte nie.").

Depresia, zúfalstvo ("Už to nemá zmysel."). Často nenápadné štádium, v ktorom pacient môže prestať komunikovať, je zdanlivo spokojný a môže prekvapiť žiadosťou alebo pokusom o samovraždu.

Zmierenie ("Ak to musí byť, prijímam to."). Pacient sa zmieruje s chorobou a so smrťou. Môže sa mu podariť nájsť zmysel svojho utrpenia.

Je samozrejmé, že nie všetci pacienti prechádzajú všetkými štádiami a v uvedenom poradí. Niektorí môžu dlho zotrvať v štádiu hnevu alebo depresie. Nie všetci vždy dosiahnu zmierenie, chorí sa môžu vraciť späť alebo niektoré fázy vynechajú. Psychika človeka je do značnej miery individuálna, pretože ju ovplyvňujú rôzne genetické, biologické, sociálne faktory a slobodná vôľa. Napriek tomu je však toto delenie cennou pomôckou pre lekárov, sestry, príbuzných (i samotných pacientov), pretože im umožňuje lepšie pochopiť prejavy a správanie zomierajúceho. Z uvedených poznatkov vyplýva pre našu tému jeden dôležitý dôsledok. Žiadosť pacienta o eutanáziu sa javí vo svetle zistení psychiatričky Elisabeth Kübler-Rossovej ako **prosba o pomoc** v štádiu depresie. Našou úlohou nie je vyhovieť takejto žiadosti človeka v núdzi, ale poskytnúť mu podporu a previesť ho zo štádia zúfalstva do lepšieho psychického stavu. Ako to však v praxi urobiť?

Hľadanie zmyslu

Pri hľadaní cesty, ako bojovať proti nezmyselnosti utrpenia, môžu byť pre nás veľmi podnetné psychologické a filozofické postrehy rakúskeho psychiatra a neurológa

Viktora E. Frankla, ktorý prežil pobyt v štyroch koncentračných táboroch. Je známy ako zakladateľ tzv. tretej viedenskej školy psychoterapie - po Freudovi a Adlerovi, s ktorými sa osobne poznal. Napriek ich vplyvu si do hĺbky vypracoval vlastnú psychoterapeutickú koncepciu, založenú na kľúčovej myšlienke: "Človek je bytosť hľadajúca **zmysel (logos)** a poskytnúť človeku pomoc v jeho hľadaní zmyslu je jedna z úloh psychoterapie (**logoterapie**). Život je potenciálne zmysluplný za akýchkoľvek podmienok." Človek môže nachádzať zmysel pohyblivou orientáciou na tri skupiny hodnôt:

1. **tvorivé hodnoty** (práca, umenie, veda);
2. **zážitkové hodnoty** (vnímanie krásy prírody, umenia, vzťah k inému človeku);
3. **postojové hodnoty** - zmysel možno vydolovať aj v utrpení. Odstrániteľné utrpenie má ten zmysel, že nás stimuluje k aktivite, k odstráneniu telesnej alebo duševnej nepohody.

Neodstrániteľné utrpenie napokon často spôsobí, že sa človek poddá jeho (zdanlivej) nezmyselnosti. Frankl však upozorňuje, že je možné zvoliť si zdravší duchovný postoj. Život totiž môže byť zmysluplný, aj keď nie je tvorivý alebo bohatý na pekné zážitky. Realizácia spočíva v tom, ako sa človek stavia k obmedzeniam vo svojom živote. Ide o hodnoty, ako je odvaha a statočnosť v utrpení. Napriek nepriazni osudu si človek môže zvoliť, aký postoj k nezmeniteľnému utrpeniu zaujme. Kto sa dokáže prebojovať k pozitívnemu postoju, napr. s pomocou logoterapie, môže byť na to právom hrdý. Navyše, hrdinské znášanie vlastného utrpenia pôsobí ako vzor pre druhých ľudí.

Peter Jedlička (autor je študentom medicíny)

Aký je váš názor na eutanáziu?

BÉLA BUGÁR, podpredseda NR SR

Som zásadne proti. Som veriaci človek a verím, že o živote má právo rozhodovať iba Boh. Zároveň neverím rečiam o tom, ako chcú ťažko chorí umrieť - choďte sa pozrieť do nemocnice na ľudí, ktorí sú aj nevyliciteľne chorí a uvidíte, že stále je v nich vôľa žiť, že umrieť nechcú. Naopak, v mnohých prípadoch by eutanázia mohla dopadnúť tak, že by sa v rukách lekárov koncentrovala moc rozhodovať o živote a smrti človeka, dokonca nezávisle od vôle pacienta. Niečo také je pre mňa vražda, rovnako ako je vraždou interrupcia. Je pravda, že v Holandsku, členskom štáte Európskej únie, do ktorej sa chceme dostať aj my, sa nedávno eutanázia uzákonila, ale to neznamená, že by takáto tendencia mala pokračovať aj v iných štátoch - každá krajina má priestor na určitú nezávislosť, najmä v týchto otázkach. Preto je podľa mňa dôležité, aby mal štát vo svojej ústave zabudované desatoro, pretože základným znakom prikázaní je práve úcta k životu. Zároveň som presvedčený, že by princíp ochrany ľudského života mal byť súčasťou vyučovania v školách, a nielen na hodinách etiky.

JAROMÍR NOHAVICA, český pesničkár

Zložitá otázka. Zatiaľ na ňu neviem odpovedať. Na jednej strane sa pýtam, či môže človek vziať do rúk vlastnú bolesť, alebo má čakať, kým koniec príde sám. Nechcel by som byť v tej chvíli sudcom, pretože i mňa čaká táto skúška a ešte neviem, ako by som sa zachoval. Navyše, nikdy som nebol postavený do situácie, keď sedím vedľa blízkeho človeka, ktorý sa hlboko a strašne trápi a prosí ma, aby som mu pomohol.

MUDr. AUREL ŠTEFKO SJ, kňaz

Eutanázia, tak ako je chápaná dnes, ako usmrtenie telesne alebo mentálne postihnutej osoby, chorej alebo umierajúcej, je morálne neprijateľná a to bez ohľadu na akékoľvek dôvody. Je v rozpore s dôstojnosťou ľudskej osoby a s úctou k živému Bohu, jej Stvoriteľovi. Povahu tohto činu, ktorý je vraždou, nemôže zmeniť názor kohokoľvek, chorého, príbuzných, lekára, či dokonca parlamentnej väčšiny. Je a zostane silnou diskrimináciou medzi človekom zdravým a postihnutým. Akákoľvek legalizácia takéhoto konania je trhlinou v múre priehrady, ktorú tvorí zákon a morálka. Je to atentát na život. Všetci ľudia dobrej vôle sú povinní namiesto tzv. civilizácie kultúry smrti, zdvihnúť hlas na obranu civilizácie lásky.

Argumenty zástancov eutanázie

• *Človek má právo neobmedzene disponovať svojím životom. Ak nechce ďalej žiť, má možnosť ukončiť svoj život ("absolutizovanie slobody").*

• *Úroveň kvality života určitých ľudí (napr. telesne a duševne chorých) je znížená, život týchto ľudí je bezcenný a pre samých postihnutých je lepšie zomrieť, ako žiť ("kvalita života").*

• *Starí a dlhodobo chorí ľudia predstavujú záťaž pre spoločnosť ("neproduktívni").*

• *Ľudia nachádzajúci sa v ťažkom zdravotnom stave majú nárok na "ranu" z milosti. Tento spôsob podľa nich vyjadruje ich hlboký súcit s trpiacimi (falošný súcit).*

Argumenty odporcov eutanázie

• *Ľudský život je najvyšší dar a nikto nemá právo naň siahnuť. Eutanázia je hrubým porušením práva na život ("neškodí").*

• *Zdravotnícki pracovníci majú zmierňovať utrpenie, a nie riešiť takého situácie "ranou" zo súcitu (liečiť).*

• *Právo na život je základné ľudské právo, ktoré patrí každej ľudskej bytosti, bez ohľadu na jej zdravotný stav (absolútne právo na život).*

• *Ľuďom s veľkými bolesťami majú byť poskytnuté nie smrtiace prostriedky, ale prostriedky na utlmenie bolesti (zmierňovanie bolesti).*

Situácia na Slovensku

Podľa výsledkov ankety z decembra minulého roka s eutanáziou, usmrtením ťažko chorého človeka zo súcitu, súhlasí 56% obyvateľov Slovenska. Skúsme sa však na tieto štatistické údaje pozrieť trochu bližšie. Vo vekovej kategórii od 18 do 44 rokov súhlasí s eutanáziou vyše 67%, kým v skupine nad 44 rokov len niečo vyše 44% opýtaných. Čo z toho vyplýva? Eutanáziu podporujú hlavne mladí ľudia, ktorých sa nevyliciteľné choroby a stavy neznesiteľných bolestí týkajú len zriedka (napr. onkologické ochorenia). Zatiaľ čo v porovnaní s vekovou kategóriou nad 44 rokov s eutanáziou súhlasí necelá polovica respondentov. Súčasný právny stav na Slovensku je taký, že ak by sa lekár rozhodol ukončiť život nevyliciteľne chorého pacienta, bol by obvinený z trestného činu vraždy alebo asistencie pri samovražde. Neexistuje však žiadny zákon, ktorý by o eutanázii hovoril priamo.

Podľa JUDr. V. Kessegá, proti legalizácii eutanázie stoja zásadné právne prekážky, pretože má všetky skutkové znaky usmrtenia. Preto ju nemožno právne odlišiť od trestného činu vraždy. Motív eutanázie zohráva úlohu len pri určení stupňa nebezpečnosti tohto činu, ale usmrtenie sa nemôže stať právom. Právo na život nemožno meniť a suspendovať, bola by to dekadencia a dehumanizácia priečiaca sa ľudskému chápaniu. Priznať lekárovi právo na rozhodovanie o ďalšom živote chorého je nepredstaviteľné aj čo do dôsledkov, ku ktorým by viedlo.

Stačí však navštíviť geriatrické oddelenie nemocnice a každý hneď pochopí, prečo my, Slováci, "národ holubičí", zatiaľ nehovoríme o eutanázii otvorene. Tieto oddelenia sú totiž preplnené umierajúcimi starými ľuďmi. Zdravotná sestra s horkosťou v srdci i na jazyku spomína: "Keď som sem prišla pred dvadsiatimi rokmi a nejaký pacient zomieral, oznámili sme to jeho rodine a ona si po neho okamžite prišla. Dnes je to naopak. Deti a vnúčatá tu odkladajú svojich blízkych, aby si ušetrili starosti i ich dvoj-trojmesačný dôchodok. Dnešná spoločnosť je veľmi skazená."

Tolerancia eutanázie vo svete

V súčasnosti je vo svete vykonávanie eutanázie legálne v Holandsku (vrátane sa k nemu v ďalšej časti), v štáte Oregon v USA. Ide o jediný zo štátov federácie, kde v roku 1994 súhlasili s asistovanou samovraždou pre dlhodobu chorých pacientov, ktorým ostáva menej ako šesť mesiacov života. Zákon nevošiel do okamžitej platnosti, ale súd jeho platnosť potvrdil. Voliči v referende toto rozhodnutie opätovne potvrdili v roku 1997. V tom istom roku americký Kongres absolútnou väčšinou schválil a bývalý prezident Clinton podpísal zákon, ktorý zakazuje používanie federálnych finančných prostriedkov na eutanáziu.

Eutanázia je v zásade tolerovaná v Belgicku, Švajčiarsku a Kolumbii.

Každý desiaty Belgičan zomiera prostredníctvom eutanázie alebo po lekárskom rozhodnutí nepokračovať v ďalšej liečbe smrteľnej chobory. Hoci v Belgicku nie je eutanázia legálna, zomiera pomocou nej oveľa viac ľudí ako v Holandsku. Podľa odborných výskumov, ktoré nedávno zverejnila britská stanica BBC, v prvých štyroch mesiacoch roku 1998 zomrelo niekoľko tisíc Belgičanov následkom podania smrteľnej dávky bez výslovného súhlasu pacienta. Už dlhší čas prebieha v Belgickom kráľovstve živá diskusia o legalizácii samovraždy s lekárskou pomocou. Výskumníci z univerzít v Gente a Bruseli pomocou dotazníkov zaslaných belgickým lekárom zistili, že prostredníctvom asistovanej samovraždy zomiera ročne priemerne 705 Belgičanov (1,3% zo všetkých umrtí). V 1796 prípadoch (3,2%) sú pacientom podávané smrtiace lieky bez ich súhlasu a v 3261 prípadoch (5,8%) lekári prestali podávať pacientom lieky, aby ukončili ich život.

Eutanázia zlyháva

Štúdia v časopise New England Journal of Medicine dokazuje, že úsilie lekárov o asistovanú samovraždu pacienta často zlyháva a spôsobuje ešte väčšie bolesti a zdravotné komplikácie. Výskum eutanázie a asistovanej samovraždy v Holandsku, kde sú legálne už niekoľko rokov, ukázal šokujúce výsledky. Keď pacienti pri asistovanej samovražde použili preparáty, ktoré im ich lekári naordinovali, až v 16% prípadov sa veci neodohrali podľa očakávania a v 7% prípadov sa objavili iné problémy a vedľajšie účinky. Problémy sa objavovali tak často, že lekári asistujúci pri samovražde museli zasiahnuť a privodiť rýchlu smrť (eutanáziu) celkovo v 18% prípadov. Po vykonaní eutanázie zistili výskumníci komplikácie v 3% prípadov, keď smrť pacienta trvala dlhšie, ako sa očakávalo, alebo sa pacient z kómy, ktorá bola spôsobená preparátom, považovaným za smrtonosný, prebudil. "Sú to informácie, ktoré budú mnohých šokovať: od verejnosti, cez zákonodarcov, až po lekárov, ktorým nikdy ani nenapadlo, že by proces asistovanej samovraždy alebo eutanázie mohol k utrpeniu, ktoré chceli zmierniť, ešte niečo pridať," konštatoval Dr. Sherwin Nuland z lekárskej fakulty univerzity Yale.

HOLANDSKO

Čo bolo doteraz zločinom, mení sa na lekársky predpis

Holandsko ako prvý štát na svete v novembri minulého roka úplne legalizoval eutanáziu. Zákon, ktorý odhlasovali dve tretiny poslaneckej snemovne, umožňuje lekárom beztrestne "pomáhať pri samovražde" beznádejne chorým pacientom. Podľa predsedu Strany práce Ad Melkerta toto rozhodnutie "poskytne slobodu voľby v najvzrušujúcejšom okamihu života každého človeka" (!). Holandská lekárska asociácia už začala výcvik 500 lekárov, ktorí budú radiť svojim kolegom, ako plniť ustanovenie zákona. Eutanázia nebude trestne stíhateľná ani v prípade, ak lekár nedodrží zákonom stanovené podmienky. Sporné prípady posúdi najprv komisia lekárskeho expertov a až potom bude lekár postavený pred súd. Schválenie zákona vyvolalo v Holandsku ostrú vlnu kritiky.

"Čo bolo doteraz zločinom, mení sa na lekársky postup," tvrdí Rita Markerová, výkonná riaditeľka Medzinárodnej komisie proti eutanázii. Dvadsaťtisíc Holanďanov si v krátkom čase od odporcov eutanázie z hnutia Krik o život vyžiadalo "pas života", ktorým jeho držiteľia odmietajú každú formu "pomoci k smrti". Držiteľov pasu života je však päťkrát menej ako členov Holandského združenia pre dobrovoľnú eutanáziu (preklad je správny, názvu združenia však nerozumiem - pozn. autorky).

Podmienky na uskutočnenie eutanázie

- Nevyliečiteľne chorý pacient musí trpieť neznesiteľnými a neprestávajúcimi bolesťami.
- Musí opakovane, dobrovoľne, bez nátlaku a pri plnom vedomí požiadať o ukončenie svojho utrpenia pomocou eutanázie. Chorý môže o eutanáziu požiadať písomnou žiadosťou, ktorou dá lekárovi právo rozhodnúť o eutanázii v prípade, že by on sám neskôr z psychických či mentálnych dôvodov nebol schopný samostatného úsudku.
- Do veku 16 rokov dieťaťa môžu žiadať o eutanáziu jeho rodičia.
- Pacient musí byť informovaný o ďalších lekárskejších stanoviskách, pohľadoch a profesionálnych posudkoch, ktoré musia byť zohľadnené.
- Rozhodnutie lekára, ktoré musí posudkami odobrať niekoľko profesionálnych lekárov, posudzuje na záver komisia, tvorená lekármi a právnikmi.
- Ukončenie života musí byť vykonané humánnym a lekárske vhodným spôsobom.

Kritika voči legalizácii eutanázie

Holandsko

Holandskí biskupi sa ostro vyjadrili proti zákonu o eutanázii v Holandsku. Kritizovali vládu za to, že štátna prokuratúra v budúcnosti už nebude preverovať každý prípad aktívnej pomoci pri umieraní. "Tým sa po prvý raz vzdáva vláda spoločenského cieľa chrániť život. Umieranie dôstojné človeka znamená predovšetkým vybudovať medicínu pomáhajúcu pri umieraní, ako aj zariadenie hospicov," zdôrazňujú holandskí biskupi. "Zákonodarcovia síce vypustili zvlášť sporné body z návrhu zákona a zostrili kritériá, napriek tomu však zostáva obmena zákona schválená parlamentom veľmi poľutovaniahodná. Súhlas parlamentu s návrhom tohto zákona je ďalším krokom k tomu, aby spoločnosť pocítovala aktívnu pomoc pri umieraní ako normálnu," uvádza sa vo vyhlásení Konferencie biskupov Holandska, uverejnenom v Utrechte.

Vatikán

Vatikán v komentári v *L'Osservatore Romano* varuje pred "nákazou" iných európskych krajín rozhodnutím v Holandsku. "Aby sa toto nebezpečenstvo odvrátilo, mali by štáty EÚ vytvoriť spoločný blok na obhajobu života v jeho konečnej fáze a intenzívnejšie zmobilizovať ošetrovanie smrteľne chorých ľudí. Pomoc pri samovražde zostáva napriek súhlasu štátu zločinom proti ľudskému životu, vyhlásením bankrotu medicíny a právnickou scestnosťou," zdôrazňuje v komentári novín františkán a teológ morálky p. Gino Concetti. "Eutanázia je síce v praxi realitou, ale štát sa nesmie správaním občanov jednoducho prispôbiť, keď títo porušujú základné práva človeka." Podobne sa vyjadril aj biskup Elio Sgreccia z Pápežskej akadémie pre život. Pre Rádio Vatikán vyhlásil, že holandský zákon o eutanázii ponecháva zúčastnené strany v okamihu ich zúfalstva osamotené. "Je nesprávne nechať chorého vzdať sa jeho bolesti a strachu, človek v takejto situácii potrebuje podporu. Nový zákon o eutanázii je traumou pre Európu a morálnou porážkou, pretože sa o ňom rozhodlo v období, keď je medicína viac ako kedykoľvek predtým schopná mierniť bolesti chorých."

Krok za krokom...

Ako vyzerá spúšťací mechanizmus lavíny právnej a morálnej skazy nazvanej eutanázia?

V roku 1973 vznikla Holandská spoločnosť pre dobrovoľnú eutanáziu, ktorá si za svoj cieľ stanovila dosiahnutie morálneho akceptovania a neskôr legalizácie dobrovoľnej eutanázie. Od roku 1993 až do novembra minulého roka bola eutanázia v Holandsku právne tolerovaná. Znamenalo to, že ak lekár splnil zákonom stanovené podmienky (žiadosť pacienta mala byť dobrovoľná a trvalá, pacient mal byť plne informovaný o svojom zdravotnom stave, jeho utrpenie malo byť neznesiteľné a beznádejné, neexistovali žiadne prijateľné alternatívy liečby a mala byť zabezpečená konzultácia druhého lekára), jeho čin bol právne tolerovaný (beztrestný). Pri nedodržaní týchto podmienok im za vykonanie eutanázie hrozil trest odňatia slobody do 12 rokov a za asistovanú samovraždu 3 roky (prípadne peňažné tresty). Napriek tomu, nie všetci lekári boli za prekonať "práva" súdne stíhaní.

V roku 1990 vznikol tzv. Remmlinkov výbor, s cieľom prešetrovania praxe vykonávania eutanázie. S výborom úzko súviseli štúdie profesora Van der Massa, získané za prísnej anonymity lekárov z ich správ. Podľa Massových štúdií vykonali v roku 1990 holandskí lekári 2300 eutanázií a 400 asistovaných samovrážd.

Závažným faktom bolo, že v 1000 prípadoch bol život pacienta ukončený bez jeho priameho želania v tzv. "záujme pacienta". Parlamentné vyšetrovanie v roku 1995 zistilo nárast prípadov: 3500 eutanázií a 540 asistovaných samovrážd ročne. Počet riadne hlásených prípadov eutanázie klesol od roku 1990 do roku 1995 z 82% na 60%.

Eutanázia, ktorá mala byť riešením výnimočných prípadov, sa stala bežným spôsobom zaobchádzania s nevyliciteľne chorými ľuďmi.

Od eutanázie nevyliciteľne chorých sa prešlo k eutanázii chronicky chorých, dokonca k "riešeniu" psychických ťažkostí. Dôkazom je príklad istého harlemského psychiatra, ktorý sa ocitol pred súdom, lebo svojej pacientke poskytol lieky na samovraždu. Po smrti svojich dvoch synov a rozpade manželstva, keď sa pokúsila o samovraždu, psychiater usúdil, že žene nemôže pomôcť, a poskytol jej smrteľnú dávku uspávacieho prostriedku. Prípad skončil na Najvyššom súde, ktorý síce psychiatra uznal vinným, ale neodsúdil ho. Súd sa vyslovil, že nielen telesné, ale aj duševné utrpenie môže byť dôvodom pre rozhodnutie pacienta zomrieť oficiálne povolenou cestou.

Od dobrovoľnej eutanázie je len malý krok k eutanázii nedobrovoľnej, alebo dokonca násilnej. Vedie to k strate dôvery pacientov voči lekárom. Pacient si nemôže byť istý, s akým úmyslom k nemu lekár pristupuje. Osobitne ohrozenými skupinami sa stávajú duševne a telesne chorí ľudia. V roku 1995 bolo v Holandsku usmrtených 40% duševne chorých ľudí a 15 telesne postihnutých novorodencov.

*Spracované podľa materiálov
Veroniky Lagovej (Spoločenstvo života)*

Rada Európy

"Nová zákonná úprava eutanázie v Holandsku odporuje Európskej konvencii ľudských práv," vyhlásila Edeltraud Gatterer, rakúska poslankyňa Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, zodpovedná za otázky eutanázie. Apelovala na holandský parlament, aby návrh zákona neschválil.

Nemecko

Za alarmujúci pre Európu označila Konferencia biskupov Nemecka nový zákon o eutanázii v Holandsku. "Uvoľnením aktívnej pomoci pri umieraní sa človek robí pánom nad životom a smrťou," povedal hovorca Konferencie biskupov Nemecka Rudolf Hammerschmidt. "Nový zákon otvára dvere dokorán jeho zneužívaniu."

Príčiny žiadosti o eutanáziu

Podľa nedávneho prieskumu Inštitútu pre výskum verejnej mienky v ČR, ukončenie života nevyliciteľných chorých prijímajú naši českí susedia lepšie ako neveru.

MUDr. Marie Opatrná, pastoračná asistentka na onkologickej klinike 1. LF UK v Prahe, sa s utrpením a bojom onkologických pacientov o život stretáva každý deň.

Kto podľa vás o eutanázii hovorí najčastejšie? Podľa názoru niektorých odborníkov to bývajú skôr rodinní príslušníci chorých, ako samotní pacienti:

"O eutanázii hovoria skôr zdraví ľudia. V lepšom prípade to zdôvodňujú súcitom, v horšom priamo ekonomickými výhodami, ktoré by sa tým mohli dosiahnuť. Podľa mojich skúseností, pacienti ktorí trpia nádorovou chorobou, hovoria o eutanázii výnimočne, a to v štádiu, keď sa im darí relatívne dobre. Vo chvíli, keď ide naozaj do tuhého, nastupuje skôr pud sebazáchovy. Nikdy som od žiadneho pacienta, ktorého život už vyslovene visel na vlásku, nepočula výzvu adresovanú mne alebo niektorému kolegovi 'ukončite to', ale len 'už aby to skončilo', alebo podobný povzdych.

Vráťme sa však k súcitu, na ktorý kladú zástanci eutanázie veľký dôraz.

Súčasná medicína má dostatočné prostriedky, aby poskytla úľavu od bolesti iných nepríjemných príznakov bolesti. Existujú síce výnimky, keď je bolesť neutíšiteľná, ale tie sú naozaj veľmi vzácne. Skôr sa môžeme stretnúť s tým, že pacient nedostáva zodpovedajúcu dávku utišujúceho prostriedku.

Sťažovaním si na bolesť môže však pacient tiež upozorniť na svoju osamelosť. Často stačí posedieť chvíľku pri ňom, aby sa rozplynula úzkosť a tým sa zmiernila bolesť."

Prevzaté z článku Renáty Holčákovej: Eutanázia rovná sa dobrá smrť?

HOSPICE

Alternatíva lásky a služby

Pozitívnu alternatívou eutanázie a odpoveďou ťažko a nevyliciteľne chorým pacientom na ich utrpenie je nová forma zdravotníckej starostlivosti - paliatívna starostlivosť. Slovo paliatívny (odstraňujúci bolesť, ale neliečiaci príčinu choroby) pochádza z latinského slova pálium, ktoré znamená plášť, prikryvku. Evokuje predstavu, že ak chorého nemožno vyliečiť, aspoň ho prikryjeme, aby mu bolo teplo, netrápili ho bolesti a mal pocit našej účasti.

Táto starostlivosť sa môže poskytovať v hospicioch, v oddeleniach paliatívnej starostlivosti, doma alebo na stacionárnych lôžkach. Súčasťou je možnosť ubytovania rodiny, za ktorú sa pokladá každý, kto je pacientovi blízky.

Vo svete sa v poskytovaní paliatívnej starostlivosti zatiaľ najlepšie osvedčili hospice. Prvý bol založený v roku 1967 v Anglicku, dnes ich je viac ako 2000. Hospicová starostlivosť stojí na štyroch základoch: biologickej roviny (telo), psychologickej (osobnosť pacienta a jeho potreby), sociálnej (vzájomné vzťahy) a spirituálnej (duša). Hospic má iné poslanie ako nemocnica. MUDr. Zdeněk Bystřický, riaditeľ Domu liečby bolesti s hospicom svätého Jozefa v Rajhrade pri Brne, hovorí: "Pokúšame sa režim podriadiť prániam klienta. Pacienta sa snažíme úplne, otvorene a zrozumiteľne informovať o priebehu liečby a rešpektujeme jeho rozhodnutia a prania."

Na Slovensku pribudne denne 32 pacientov s nevyliciteľným ochorením a asi 135 ľudí denne zomiera. Až 12 000 pacientov ročne tvorí cieľovú skupinu pre odbor paliatívnej starostlivosti. Asi 80% smrteľne chorých a zomierajúcich tvoria onkologickí pacienti. Až 72% z nich má nad 65 rokov, 26% pacientov je vo veku od 25 do 65 rokov a 2% pacientov do štyroch rokov. Zvyšok sú pacienti s pokročilými srdcovými, respiračnými a obličkovými ochoreniami, Alzheimerovou chorobou, AIDS a roztrúsenou sklerózou.

O hospicoch a paliatívnej starostlivosti na Slovensku sme sa porozprávali s referentkou odboru zahraničných vzťahov na Ministerstve zdravotníctva SR Ing. Monikou Gojdovou, ktorá je členkou Sekcie zdravotnej starostlivosti. Cieľom tejto sekcie je vytvoriť organizačný a legislatívny rámec pre paliatívnu a hospicovú starostlivosť, ktorý by etabloval paliatívnu medicínu ako nadstavbový medicínsky odbor, zabezpečil vznik a financovanie pracovísk odboru, výskum a vzdelávanie pracovníkov, ako aj medzinárodnú spoluprácu a činnosť dobrovoľníkov.

Zomierať pokojne, obklopený blízkymi ľuďmi

Na akej úrovni je zdravotná starostlivosť o ťažko a nevyliciteľne chorých pacientov na Slovensku? Kto sa o týchto ľudí stará?

- Špecializované oddelenia paliatívnej starostlivosti a hospice, určené špeciálne pre kategóriu smrteľne chorých a umierajúcich pacientov na Slovensku, žiaľ, ešte nemáme. Preto je najčastejšou skutočnosťou, že títo pacienti, s minimálnou pomocou domácej ošetrovateľskej alebo opatrovateľskej starostlivosti, zomierajú doma.

O ťažko a nevyliciteľne chorých pacientov sa starajú najčastejšie interné oddelenia, o starších pacientov nad 65 rokov geriatrické oddelenia nemocníc alebo liečebne pre dlhodobo chorých. Podľa diagnóz sa na ich starostlivosti podieľajú odborné liečebné ústavy, napr. Národný ústav tuberkulózy a respiračných chorôb, Slovenský ústav srdcových chorôb, Národný onkologický ústav, a iné.

Kedy budú na Slovensku prvé hospice? Čo bráni ich vzniku?

- Predpokladám, že prvý hospic na Slovensku by mohol byť otvorený do konca roka 2001. V súčasnosti je rozpracovaných desať projektov na stavbu hospicov, ako nových samostatných zdravotníckych zariadení. Najbližšie k dokončeniu je hospic v Bardejovskej Novej Vsi, zriadený Arcidiecéznou charitou v Košiciach. Najväčšou hmatateľnou prekážkou sú financie, ktoré MZ SR na podporu vzniku hospicov ani tento rok nevyčlenilo. Pre porovnanie, v Českej republike bolo od roku 1994 preinvestovaných do výstavby hospicov 150 mil. Kč (70% všetkých nákladov) a vo februári tam aj vďaka tomu otvárajú už šiesty hospic. Ďalšou prekážkou u nás je, že neexistuje smernica, na základe ktorej by MZ SR mohlo vydať licenciu pre činnosť hospicu a zaradiť ho do siete zdravotníckych zariadení. Tým sa znemožňuje plošné financovanie ich činnosti zo zdravotného poistenia.

Na Slovensku zatiaľ nemáme zdravotníckych pracovníkov, ktorí by pracovali v tejto oblasti. Ako chcete riešiť tento problém?

- Najprv by sme chceli zabezpečiť vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov prostredníctvom Slovenskej postgraduálnej akadémie medicíny, čo sa však môže uskutočniť až po tom, ako sa paliatívna medicína stane medicínskym odborom. Na to je potrebné schváliť návrh koncepcie odboru paliatívna medicína a zaradiť jeho špecializačnú náplň do nového Návrhu vyhlášky

MZ SR o ďalšom vzdelávaní zdravotníckych pracovníkov. To však ešte nebude riešiť problém graduálneho vzdelávania na stredných zdravotníckych školách a lekárske fakultách. Navyše, chýbajú odborníci, ktorí by toto vzdelávanie zabezpečovali. Práve tu vidím dôležitosť otvorenia prvého hospicu, ktorý môže byť modelovým a edukačným pracoviskom pre celé Slovensko.

Je podľa vás možné, aby v našich nemocniciach alebo domovoch dôchodcov dochádzalo k prípadom pasívnej eutanázie?

- Ak chápeme pasívnu eutanáziu ako neposkytnutie primeranej a disponibilnej pomoci, podľa mňa to je nielen možné, ale pravdepodobne k tomu dochádza dennodenne. A to nielen v nemocniciach, ale aj v ostatných zdravotníckych zariadeniach a najmä v domácom prostredí, kde nevyliciteľní pacienti často končia. Spoločnosť, ktorá nedokáže (alebo nechce) zabezpečiť pre smrteľne chorých a umierajúcich pacientov adekvátnu starostlivosť, automaticky týchto pacientov odsudzuje na skorší odchod zo života. Tváriť sa, že sa nás to netýka a že už nemôžeme poskytnúť nič, je predsa najlacnejšou formou starostlivosti a pritom si ani nemusíme špiňiť ruky.

**Čo je pre terminálne chorých pacientov vhodnejšie,
domáce prostredie alebo nemocničná posteľ?**

- Dôležitejšie než KDE, je AKO. A ako si praje zomrieť väčšina ľudí vieme. Stačí si predstaviť seba. Zomrieť pokojne, dôstojne ako človek, obklopený ľuďmi, ktorých milujem, bez bolesti a ostatných zaťažujúcich symptómov. Keď chceme byť realistickí, uznáme, že domáce prostredie týmto požiadavkám vyhovuje najviac. Skôr dokážeme zabezpečiť primeranú starostlivosť v domácom prostredí, ako vytvoriť podmienky domova v nemocnici. Nemocničné prostredie je určené pre dočasne chorého človeka, ktoré od neho vyžaduje, aby sa podriadil striktnému nemocničnému režimu a potrebám zdravotníckych pracovníkov. Zbavuje ho intimitu a súkromia, obmedzuje jeho voľbu. Keď človek zomiera, tento režim stráca zmysel, prioritu majú jeho konkrétne potreby. Preto vznikol hospic, preferujúci starostlivosť v domácom prostredí a poskytujúci domáce zázemie tým, ktorí ho z rôznych dôvodov nemajú.

**Ako si predstavujete budúcnosť paliatívnej
a hospicovej starostlivosti na Slovensku?**

- V tomto smere som optimistka. Rozvoj paliatívnej a hospicovej starostlivosti na Slovensku vnímam ako svoje životné poslanie. Verím, že umieranie a smrť začnú ľudia vnímať ako súčasť života a že budú chcieť tráviť posledné chvíle života svojich blízkych spolu s nimi, a nie za dverami nemocníc. Možno si uvedomia nekonečnú cenu svojho vlastného života, aj keď budú stáť blízko absurdnej smrti. Dúfam, že sa nájdú zdravotnícki pracovníci, pre ktorých úspechom bude pacient zomierajúci v zmierení. Snáď budú medzi nami dobrovoľníci pripravení nezištne pomáhať ťažko chorým pacientom a ich rodinám. Potom sa nájdú aj peniaze a budú aj hospice, aj oddelenia paliatívnej starostlivosti. A potom ich ľudia budú môcť využívať, spoznávať a zisťovať, že umierania sa nemusia až tak báť.

*Kurzy dobrovoľníkov pre starostlivosť o chorých
a nevládných starých ľudí sú jednou z priorít
Katolíckej charity na Slovensku. Dobrovoľníkov je
v tejto oblasti veľmi málo, pretože Ježišove slová
"bol som chorý a prišli ste ma navštíviť", vyžadujú
lásku, službu a častokrát obeť.
O odmene však nemusím veľa písať...*

*Kontakt pre záujemcov:
Bratislavská katolícka charita, Heydukova 12, 811
08, Bratislava
Tel. 07/52964566*

*Tému čísla spracovala: Martina Fabianová
Foto: Martina Fabianová*

ODKAZOVAČ

Mame

*Drahá mama,
dnes sa znova diskutuje
o práve ženy rozhodovať sa,
či si smie dať odstrániť
nenarodené dieťa.
Vstúpila do toho politika,
nazývajú to sociálnym problémom.
My vieme, že je to
predovšetkým otázka ľudskosti.
Či sú ľudia ochotní
potlačiť sebecko
a prijať ten svätý dar,
ktorý sa volá život.*

*Aj ty si sa
pred 46 rokmi rozhodovala,
či mi dovolíš narodiť sa.
Ale u teba to bolo opačne:
lekári ti striktne zakázali mať dieťa
a chceli ti ma zobrať.
Ďakujem ti, že si ma nedala.
Som tu, zdravý
a relatívne normálny:
pokiaľ sa to dá povedať
o človeku, ktorý posielal
odkaz svojej mame,
ktorá je už v inom čase a priestore.*

Daniel Hevier, SME 10. 2. 2001

Malomocenstvo

Český spisovateľ Karel Čapek napísal pred časom román *Bílá nemoc*. Niektorí možno poznáte toto jeho dielo vo sfilmovanej podobe. Dielo má dvoch hlavných hrdinov. Na jednej strane tu je istý filozof, ktorý vie horlivo podávať svoje myšlienky. Jeho myšlienky sú však veľmi zlé. V podstate povzbudzuje ľudí k vojne. Ľudia mu veria. Má totiž silný manipulačný talent. Postupne si získa obrovský zástup nadšencov, ktorí mu súhlasne a hlučne prevolávajú na slávu. Jeho mítingy, to je horúci kotol.

Na druhej strane sú tu však aj jeho odporcovia. Tým hlavným je istý lekár, ktorý celý život hľadá liek proti malomocenstvu. Nesúhlasí so spomínaným filozofom, demagógom, ani s vojnou. Po dlhej výskumnej práci sa mu nakoniec podarí liek proti malomocenstvu vynájsť.

Jedného dňa sa odohrala nevšedná udalosť. Náš filozof, ako obvykle, reční na vyvýšenom mieste pred zhromaždeným a skandujúcim davom. A ako obvykle výrazne gestikuluje a búcha sa do prs. No zrazu, čo nezbadá: búcha sa síce do prs, no nič necíti.

Búcha znova a znova, už nie ako gesto pred davom, ale skôr preto, aby si overil, či sa náhodou nemýli... No nemýlil sa. Jeho hrud' bola necitlivá. Odíde do zákulisia, dá si zavolať svojho osobného lekára a ten zistí, že u nášho filozofa sa začína malomocenstvo.

Vtom si spomenul na svojho odporcu - na lekára, ktorý objavil liek. Aj napriek osobným nesympatiám si ho dá k sebe zavolať - aj s liekom. Lekár poslúchne, zoberie fľaštičku s liekom a ide. No keď sa prediera cez dav, ktorý skanduje na slávu vojne, začne volať: Nie! Nie! Mier! Nie vojna, mier! To niektorí členovia davu neznesú, pustia sa do neho a zašlapú ho k smrti.

Je to viac-menej utopické dielo, v skutočnosti je to však výstižné podobenstvo. Hovorí o malomocenstve nielen fyzickom ale hlavne duchovnom, t.j. o hriechu.

Malomocenstvo patrilo v dobe Ježišovej medzi najzákernejšie a veľmi rozšírené choroby. Asi niečo podobné ako dnes AIDS. Malomocenstvo spôsoboval bacil podobný tuberkulóznemu a začínalo sa obyčajnou bielou škvrnou. Táto škvrna bola na začiatku úplne necitlivá. Potom, v ďalšom štádiu, sa zväčšovala a rozširovala aj na iné miesta tela

a postupne sa začala meniť na vredy. V dôsledku nich začali malomocným odpadávať uši, nos, prsty, časti svalov. Človek takto začal zažívať hniť. Keďže to bola choroba nepríjemná na pohľad, zapáchajúca a nákazlivá, postihnutí museli odísť ešte pred tým,

než to celkom u nich prepuklo, z ľudskej spoločnosti. Museli zanechať svoje rodiny a mali sa zdržiavať na zvláštnych na to určených miestach.

Malomocný človek bol jednoducho človekom úplne odpísaným. Keď sa priblížil náhodou k ľudskému príbytku, musel zvonieť a kričať: nečistý a nečistý som!

Keď sa vrátíme k podobenstvu *Bílá nemoc*, vidíme že hriech, o ktorý tam v skutočnosti ide, má ten istý priebeh. Je viditeľný na zmene stavu u spomínaného filozofa, ale aj na dave. Na začiatku je tu nákaza. U filozofa nákaza zlou myšlienkou (možno z kníh, možno z vlastných úvah), u davu zlou myšlienkou, hlásanou filozofom. Táto postupne spôsobí, že svedomie, ktoré predtým fungovalo dobre a ktoré bolo citlivé aj na malé pády, zrazu začína znecitlivievať. Človek prestane cítiť zlo, výčitky a vinu. Ak sa tento proces včas nezastaví, privedie postupne človeka k stavu, v ktorom začne hniť a zapáchať. To je čas, kedy malomocný odchádza aj od spoločenstva ľudí. Vyčleňuje sa, prestáva medzi nich patriť, sťahuje sa do geta.

Príkladom je aj človek v postavení: politik, podnikateľ, cirkevný predstavený. Dostávať sa hore, alebo začať mať vplyv znamená, že bude vystavený pozorovaniu, hodnoteniu a kritike. Niektoré kritiky sú jedovaté a zlomyseľné. Niektoré sú však dobré. Človek, ktorý sa uzavrie pre kritiku, začína strácať tvár. Toto je tzv. hrošia koža. Mnohí, ktorí sú hore, majú túto hrošiu kožu. Nič nimi už nepohne a nič ich nepresvedčí. Cítia sa bohorovnými. Priebeh takéhoto stavu je presne ten istý, ako priebeh malomocenstva: najprv necitlivosť na malom mieste, táto sa číri, až prerastie do hniloby.

Ďalším príkladom je človek - obeť závislosti (to je jedno akej: alkohol, drogy, sex, hráčstvo, práca, vzťahy...) Na začiatku je to málo, neskôr sa tolerancia zvyšuje a človek prestáva vnímať výčitky okolia. Stav človeka prepadnutého závislosti, napríklad alkoholu, je odpudzujúci. Akosi automaticky sa vylučuje zo spoločenstva ľudí triezvych a vyhľadáva len geto svojich "priateľov z mokrej štvrte".

Za zmienku stojí jedna zaujímavosť. Veriaceho človeka hriech vylučuje z eucharistie. Človek v ťažkom hriechu nemôže ísť k eucharistii. Takto hriech vlastne vylučuje človeka zo spoločenstva veriacich. Je to preto, lebo spoločenstvo veriacich je

eucharistiou vytvárané. Tí, ktorí nechodia k eucharistii, v skutočnosti netvoria spoločenstvo veriacich. Na prijímanie nemôže ísť človek, ktorý nie je ešte naplno členom spoločenstva veriacich, alebo ten, kto žije v ťažkom hriechu. Hriech je akousi automatickou exkomunikáciou. Účasť na prijímaní sa po latinsky povie communio. Lenže communio je aj spoločenstvo. Exkomunikácia je vylúčenie aj z eucharistie aj zo spoločenstva. Človek v ťažkom hriešnom vnútornom stave je vlastne automaticky mimo spoločenstva nielen s inými a s Bohom, ale aj so sebou samým. Je mimo. Je vyhnanec. No aj napriek tomu je členom iného spoločenstva: spoločenstva rovnako postihnutých - malomocných.

Uzdravenie jestvuje. Má ten istý priebeh, ako uzdravenie malomocného z evanjelia. Je k nemu nutné, aby "malomocný" oň stál a uvedomoval si svoj stav, ako malomocný z evanjelia. Uzdravenie prebieha nie naraz, ale v etapách. Najprv si malomocný uvedomil, že uzdravenie mu môže dať jedine Ježiš. Nikto iný

nie je schopný ho uzdraviť. Šiel teda za ním, vyhľadal ho a poprosil ho (pokorným spôsobom) o uzdravenie. Ježiš malomocného najprv uzdravil, ale nedovolil mu ešte vstúpiť do spoločenstva, do dediny, do rodiny, medzi jeho blízkych. Najprv sa musel ísť predstaviť kňazom, priniesť obeť za svoje očistenie a dostať verejné prehlásenie, že je to s ním už v poriadku. Hoci naše hriechy odpúšťa Ježiš cez našu dokonalú ľútosť, na to, aby som sa mohol zaradiť do plného spoločenstva Cirkvi (t.j. aby som mal prístup k eucharistii), potrebujem tzv. moc kľúčov: spoveď. Spoveď mi dá plnú moc zúčastňovať sa na eucharistii, ktorá je znakom jednoty a lásky medzi Ježišom a tými, ktorí sa rozhodli ho nasledovať v boji proti zlu v sebe a okolo seba.

Kde som ja? V ktorom spoločenstve sa nachádzam? Som v spoločenstve tých, ktorí sú zdraví a teda "komunikujú"? Alebo som v gete, medzi malomocnými? Ako k tomu prišlo? Nebola to na začiatku necitlivosť, ktorá sa ešte v danom štádiu dala hravejšie riešiť?

Milan Bubák SVD

Naozaj kreditný systém?

V poslednej dobe sa slovenské univerzity predbiehajú v zavádzaní kreditných systémov štúdií. Dnes mám pocit, že univerzita, ktorá nemá "krediták" je pozadu. Nie som si však istý, či všade pochopili, o čom tento systém je. Na väčšine našich univerzít predstavuje kreditný systém len systém známkovania (študent nedostáva známky, ale kredity), a nič viac.

Cieľom kreditného systému je umožniť študentom vlastné časové rozloženie štúdií a ovplyvniť jeho špecializáciu. Predpokladom kvalitného študijného systému je široký priestor pre voliteľné predmety, čo je u nás splnené len výnimočne. Pomocou voliteľnosti predmetov má totiž študent možnosť ovplyvniť svoju špecializáciu - študuje to, čo ho naozaj zaujíma, a preto študuje efektívnejšie. Mal by mať možnosť študovať aj poznatky z iných vied, kde chce aplikovať svoj vlastný odbor.

Ďalším aspektom je časové rozloženie štúdií. Dnes u nás príde prváčik na zápis, tam dostane zoznam predmetov, ktoré si musí zapísať a študovať presne v takom poradí, ako mu to nadiktujú pracovníčky študijného oddelenia. Táto postupnosť má svoj význam, no podľa mňa by mala mať skôr odporúčací charakter. Chce to však zmenu myslenia. Pánom na škole by mal byť študent - kvôli nemu predsa existuje škola, nie kvôli učiteľom.

Pokiaľ viem, takmer na všetkých našich fakultách sa používa klasický systém krúžkov. Výnimkou je Fakulta hospodárskej informatiky EU v Bratislave, kde krúžky vôbec neexistujú.

Ako celý systém funguje? Jednoducho. Študent sa prihlási na vybrané predmety (mimochodom cez internet) a ak sú voľné kapacity, dostane, čo požaduje, a do školy si príde už len pre svoj vytlačený rozvrh.

Prednosť pri obsadzovaní predmetov majú študenti vyšších ročníkov a v rámci ročníka tí s lepším priemerom. Myslím, že je to celkom spravodlivé, keď v piatok chodia do školy trojkári - teda najväčší flákači. Študent má stanovenú hranicu počtu kreditov, ktoré musí dosiahnuť na konci semestra. Nemusí mať strach z prepadnutia - opakuje len predmety, ktoré nezvládol, nie celý ročník.

Podľa mňa ide o veľmi moderný systém štúdií, len nechápem, prečo sa ešte neujal na žiadnej ďalšej slovenskej univerzite. Ba práve naopak, na FHI by sa mal upravovať a zdá sa, že k horšiemu, no určite to nebude také zlé ako na ostatných slovenských vysokých školách. Ja ako exštudent Vám študentom odkazujem len jedno: Nedajte sa...

-Jožo-

Autor je absolventom
Fakulty hospodárskej informatiky EU

Zákony sa menia, študent do videnia?

Slovenskú akademickú obec tento rok čaká živá diskusia ohľadom ďalšieho smerovania vysokého školstva. V parlamente sa totiž už v prvej polovici roka má prerokovávať nový vysokoškolský zákon, ktorý je momentálne v pripomienkovom konaní. Viacerí univerzitní predstavitelia už vyjadrili svoju kritiku. Kritizujú, že sa budú bez rozdielu financovať akreditované i neakreditované študijné odbory; že sa z nákladov jednotlivých študijných odborov (bez ohľadu na ich históriu či profesionálnu kvalitu) na fakultách vytvorí priemer, ktorý sa vyhlási za slovenský, a potom sa použije na ďalší výpočet pri rozdeľovaní nielen mzdových, ale aj iných prostriedkov.

BUDEME PLATIŤ ŠKOLNÉ?

Nový zákon by mal definitívne vyriešiť aj otázku platenia školného študentmi VŠ. V pripomienkovom konaní sú tri alternatívy:

1. platenie školného za denné aj externé štúdium, 2. bezplatné denné, platené externé štúdium, 3. bezplatné štúdium.

V prípade schválenia školného bude základom na jeho určenie výška minimálnej mzdy platná k 1. dňu kalendárneho roka. Podľa tohto základu potom ministerstvo každoročne na začiatku roka určí výšku štandardného školného. Poplatok externistov si určia samotné VŠ, nemal by však presahovať dvojnásobok štandardného školného. Naopak, jeho päťnásobok zaplatia tí (študenti na dennom štúdiu), ktorí bez preukázateľných dôvodov študujú dlhšie, ako je štandardná dĺžka štúdií.

ZNÁMKY, BODY, KREDITY

Návrh zákona charakterizuje kreditný systém ako súbor pravidiel na navrhovanie študijného programu a plánu, alebo aj na hodnotenie práce študenta. Rámcový predpis jeho tvorby vydá ministerstvo školstva. Všeobecné pravidlá kreditného systému budú v súlade s integračnými ambíciami Slovenska - preto sa za ich najvhodnejší model predpokladá kreditový systém (KS) typu ECTS (Európsky systém prenosu kreditov). Tento systém je rozšírený na 200 európskych univerzitách a vyše 900 vzdelávacích inštitúciách. Na Slovensku momentálne funguje na 33 fakultách. Jeho hlavnou výhodou je postupné dosiahnutie kompatibility slovenských VŠ s ostatnými európskymi univerzitami a následná intenzívnejšia domáca aj medzinárodná mobilita študentov. Práve prechod na KS však v súčasnosti spôsobuje nemálo organizačných problémov - na mnohých fakultách súčasne existujú dva študijné a skúšobné poriadky.

Na porovnanie:

Klasický systém so známkovaním: Predmety: povinné a voliteľné. Za ich absolvovanie získa študent známku 1 - 3 (skúška) alebo zápočet (seminárna práca, zápočtová písomka), príp. klasifikovaný zápočet. V každom ročníku je presný počet predmetov, ktoré sa musia absolvovať, aby študent prešiel do vyššieho ročníka; možný je presun dvoch povinností.

Bodový systém: Každý predmet má určitý počet bodov a definovanie - povinný, voliteľný. Na začiatku roka si študent zapíše predmety na obidva semestre, s min. hodnotou 100 b. Z každého predmetu musí získať určené minimum, po prvom semestri musí mať aspoň 25% a na ukončenie ročníka 66% zo zapísaných bodov.

Kreditný systém: Predmety sa delia na povinné, povinne a nepovinne voliteľné. Každý predmet si študent môže zapísať najviac dvakrát. Kredity za predmet získa jeho úspešným ukončením - získaním známky A - E (V ECTS stupnici). V prvom roku musí získať min. 40 (zo zapísaných 60 - 90) kreditov, v ďalších rokoch si zapisuje od 40 do 90 kreditov. Výberový predmet si môže študent zapísať na ktorejkoľvek fakulte univerzity (pokiaľ nie je stanovené inak!). Predpísaný počet kreditov: bakalárske 180, magisterské 300, doktorandské 360.

Lucia Kubošová

VERÍM V BOHA, OTCA VŠEMOHÚCEHO, STVORITEĽA NEBA I ZEME, I. časť

(O odvahe jedného intelektuála k viere) - Jozef Janošek

Často stojíme pred otázkou našich priateľov, vyslovenou alebo skrytou, či to, čo hovoríme, skutočne myslíme vážne, a kde sa to ešte hrabeme s tými myšlienkovými haraburdami starými tisícky rokov?! Či nás dostatočne neuspokojuje obraz o svete tak, ako ho veľa ľudí okolo nás prijíma s vierou vo všemocnosť vedy?!? Naša viera pre nich má totiž len hodnotu dochovanej starožidovskej a z ich pohľadu je len barličkou slabochov.

Nie je, samozrejme, v ľudských silách viac, ako sa len dotknúť určitej malej oblasti z toho, čo pociťujeme ako svoj osobný problém.

V prvom liste apoštola Petra (1 Pt 3, 15-16) napomína apoštol svojich spolupráčov: "...Uctievať svojho Krista, Pána, vo svojich srdciach, stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodňovať nádej, ktorá je vo vás! Robte to však skromne, s bážňou a s dobrým svedomím..." Aj ja by som si želal uviesť dôvody svojej nádeje so skromnosťou a úctou k všetkým iným ľudským presvedčeniam. My totiž často opakujeme, že žijeme pre pravdu, že chceme žiť v pravde a ešte všelijako ináč to vyjadrujeme. Pri všetkých vznešených pojmoch si však pripomeňme, že pravda bez lásky je tvrdosť!

Kniha Genezis a dnešné predstavy o vzniku sveta

Vždy, keď recitujeme vyznanie viery, jeho prvé slová "Verím v Boha, Otca všemohúceho...", dostávame sa do kontaktu s úvodnými časťami Biblie, a to jej prvej knihy označovanej ako kniha Genezis, kde čítame správu o stvorení sveta. Všetci toto rozprávanie poznáme. Hovorí sa to v stručnosti nasledovne:

- Boh stvoril svet, ktorý vznikol z jeho vôle.
- Boh stvoril všetko živé a nakoniec i človeka.
- Koncepcia celého rozprávania smeruje k príprave scény na objavenie sa človeka ako vrcholného stvoriteľského aktu.
- Stvoriteľské dielo prebiehalo v šiestich dňoch, siedmy deň bol dňom odpočinku.

Táto časť Biblie je veľmi starodávna, bola pôvodne napísaná klinovým písmom na hlinených tabuľkách, o čom sú v texte nepochybné znaky profesor Wiseman, archeológ, o nej hovorí, že je celkom originálna, nenesie stopy žiadneho filozofického systému, je slobodná od akéhokoľvek nacionalizmu. Nemá prvky ani egyptského, ani babylonského ani židovského myslenia. Je jednoducho originálna.

Tieto texty boli pod Božou inšpiráciou v zmysle charizmatikom napísané pred asi 5000 rokmi a nesú pečať kultúry, v ktorej vznikli, i dobového nazerania na svet jej pisateľa. Sú jedinečné svojím obsahom a pozoruhodné svojou literárnou úrovňou. A práve ich forma robí mnohým ľuďom ťažkosť prijímať jej obsah bez výhrad. Hodnotia totiž toto rozprávanie ako mýtus - my by sme povedali ako rozprávku.

Slovo mýtus je odvodené od gréckeho slova mythos, ktoré vyjadruje význam rozprávania, avšak nie v tom poklese významu, aký sme mu dali my. Základnou vlastnosťou nášho myslenia je, že myslíme v príbehoch. Aj ľudia z týchto kultúr a z tohto obdobia označovali čosi významné iným tak, že rozprávali príbeh - mythos a často spolu s ním i svoj vlastný príbeh. Tento príbeh mal všetky potrebné náležitosti: prebiehal v čase, mal začiatok a koniec a čo je dôležité, mal "hlavu a päť", vyjadroval teda určitý zmysel. Aj Ježiš, keď sa ho jeho učeníci pýtali: "Pane, čo je to Božie kráľovstvo?", nenadýchol sa a nevychrlil zo seba definíciu, ako by sme to azda urobili v dnešnej dobe my, ale zrejme sa zamyslel a začal: "Podobné je kráľovstvo Božie..." a rozprával podobenstvo čiže príbeh. Rozprávaním im objasňoval podstatu Božieho kráľovstva. A všetci v jeho okolí vedeli, o čo ide.

Lenže my, ľudia modernej doby a európskeho kultúrneho prostredia, túto formu prijímania správ už neovládame. Sme zvyknutí sa vyjadrovať v presných pojmoch a definíciách. Samozrejme, toto naše racionálne myslenie je veľký dar a

zodpovedá dobe, v ktorej žijeme. Avšak na rozdiel od toho zázraku rozprávania našich predkov, ktoré dokázalo zachytiť svet v jeho celistvosti a vyjadriť zmysel celej správy, naše racionálne myslenie nám pripomína obrovský geometrický rez, a to len jeden z mnohých, ktoré sú možné, kozmickým príbehom, kde všetky okolnosti sú sice presne definované, ktorý má potrebnú priehľadnosť, avšak nemá "hlavu a päť" - uniká totiž jeho zmysel. A veda, ktorá si tento spôsob racionálneho myslenia vytvorila, stačila súčasne zabudnúť, že jej poznaním je len svet, nie skutočnosť. Vedecké poznanie urobilo svet sice poznateľným, avšak stratil pochopiteľnosť; lebo z vedeckého obrazu o ňom vypadol zmysel. Vo svetle týchto poznatkov potom ak niečo označíme za mýtus, nemalo by to byť negatívnym súdom o pravdivosti.

Musíme však povedať, že je až podivné, že čím ďalej ideme späť vo zmluvu sveta, tým hlbšie prenikáme k primitívu a tým viac objavujeme, že ich tradičné tajomstvá sa zhodujú s naším dnešným bádaním(!).

Tieto staré texty nám však robia veľké ťažkosti najmä preto, lebo "sa chytáme" ich doslovného znenia. A zatiaľ treba, aby sme vedeli pochopiť dobu, v ktorej boli napísané, aby sme si dokázali predstaviť situáciu, o ktorej sa hovorí a z odovzdávaného deja vydolovať práve ten zmysel, ktorý sa nám zdeluje. Je to pre nás obťažné a často to sami bez cudzej pomoci ani nie sme schopní. Nie je to však problém Biblie, je to náš problém.

Popravde povedané: tieto úvodné texty Biblie, o ktorých je dnes reč, boli a sú dnes predmetom mnohých sporov. Už od počiatku mnohí trvali na doslovnom znení a pritom už svätý Augustín v IV. storočí poznal na základe logického uvažovania, že svet nemohol byť Všemohúcim stvorený doslova v šiestich dňoch. Jeho nasledovníkom sa však už nedostávalo, bohužiaľ, vždy jeho múdrosti.

Najmä na tomto poli sa odohrával boj vedy a náboženstva, ktorý bol vedený s veľkou upritnosťou z oboch strán, pričom múdri ľudia tušili, že medzi výpoveďou vedy a viery nemôže byť rozpor, ak sú oboje výpovede pravdivé. Keď sa potom objavila vývojová teória, objavili sa i snahy vykladať šesť stvoriteľských dní ako obraz jednotlivých stupňov vývoja. Nešlo to. Vývojové ponímanie sveta bolo potom používané ako zbraň ťažkého kalibru proti náboženstvu. I zástanovia darvinizmu sa v týchto debátach vyznačovali razantnou bojovnosťou. Toto sú však už situácie zapadajúce do našej študentskej mladosti.

Evolucionistické ponímanie sveta

Na základe doteraz nahromadených vedeckých poznatkov sa ukazuje, že príroda má za sebou svoju históriu. Najmä v biologických vedách sa objavil kontroverzný termín evolúcia - vývoj, ktorý od toho času vyvolal vlnu ostrých diskusií, ktorá trvá dodnes. Príčinou týchto vzájomných zrážok bol nezmieriteľne viditeľný rozpor medzi stvorením a evolúciou. Dodnes mnohí nepochopili, že medzi pojmami stvorenie a vývoj nejestvuje protiklad, ale naopak, že sa navzájom dopĺňajú.

Vývojové ponímanie sveta registruje evolúciu ako univerzálny prírodný proces prechodu systémov od menej dokonalých k dokonalejším, od menej zložitých k zložitejším, od menej usporiadaných k usporiadanejším. Je zaujímavé, že základných zákonitostí, ktorých je k tomu treba, nie je až tak veľa. Napriek tomu dávajú možnosť vytvoriť obrovské kvantá navzájom odlišných foriem. Tu si pripomeňme Einsteinovo konštatovanie, že svet je sice chudobný na princípy, avšak bohatý na štruktúry.

Evolučná teória vychádza z jednoty chemického zloženia živých bytostí, z jednoty bunkového palatu, z jednoty bunkových organel, z paleontologických náleзов, z analógií anatomických, fyziologických a chemických atď. V biologických vedách posledného storočia patrí k najzávažnejším objavom poznanie, že genéza

novej zoologickej skupiny - nového biologického systému - je viazaná na genézu novej genetickej správy, čiže na odovzdanie novej informácie, ktorá predtým neexistovala. Celý tento proces, ktorý veda označila pojmom vývoj, sa dá zjednodušene charakterizovať trvalým narastaním informácie.

Stvoriteľská aktivita, ak sa na tento problém pozrieme ľudskými očami, sa mohla odohrávať v podstate tromi spôsobmi:

- ako stvorenie naraz,
- ako stvorenie postupnými krokmi - po častiach,
- vloženie základných informácií do "beztvárných pralátky" - niekoľkých univerzálnych zákonitostí pod vplyvom ktorých sa svet mohol vyvíjať do dnešnej podoby sám, bez nutnosti ďalších stvoriteľských zásahov. Básnik Slavik evidentne inšpirovaný úvodnými pasážami Jánovho evanjelia vykreslil tento okamih poetickým veršom: "Slovo, jež z ničeho tvorí bytí".

Povedzme si, že len za podmienok tretej možnosti má zmysel hovoriť o potrebe vedy. Veda totiž skúma príčinné súvislosti medzi javmi a tie môžu existovať len v tomto variante, ktorý sa nám môže v tomto zmysle javiť ako oná "božská technológia stvorenia".

Dnes je jasné, že Biblia nie je ani učebnica astronómie ani fyziky, alebo chémie ani biológie a dokonca ani inej -logie. Pohľad na Bibliu ako na prírodovedeckú knihu môže náboženstvu preukázať jedine medvediu službu.

Zmyslom knihy Genezis je zrejme výpoveď teologická. Genezis nás neinformuje o tom, ako svet vznikol, ona je vlastne vyznaním viery starého Izraela, že svet je to preto, lebo si to Hospodin želal. Je to správa o tom, že živý i neživý svet vznikol z Božej vôle, je to teda výpoveď o Bohu, o svete a o človeku. Jednotlivé fázy stvorenia, rozdelenie do dní, odráža asi skôr hodnotovú stupnicu javov, ako ich časovú postupnosť vzniku. Alebo je snád vyjadrením fenoménu poriadku v stvorení ako protikladu chaosu? Je veľmi zaujímavé, že tieto texty vyjadrujú (v rozpore s predstavami ostatných vtedajších národov) predstavy o tom, že vesmír nie je božský, nestvorený, večný, bez začiatku a bez konca (Aristoteles), ale naopak, má svoj začiatok, opotrebováva sa rovnako ako všetko iné a že sa skončí. Ako to, že starí Hebreji vyslovili tieto predstavy už v 15. alebo 20. storočí pred Kristom, kým moderná astronómia pomocou moderných prístrojov priniesla tieto poznatky asi pred storočím?

A ako to všetko prebiehalo? Na to čakáme odpoveď práve od najrôznejších súčasných vied!

Som však presvedčený, a nielen ja sám, že predstavy o tom, že svet neživý i živý sa vyvíja, najlepšie zodpovedajú súčasnému stavu poznania. I keď vývojová teória je stále len teóriou a môže sa zmeniť, čiže nie je prírodným zákonom, za čo ju mnohí z neznalosti alebo v zápale sporov vydávajú. Má však všetky znaky dobre založenej vedeckej teórie, a to napriek tomu, že nie je stále jasné, ktorý zo spomínaných momentov je tým hnacím motorom vývoja. Nedá sa však predpokladať, že by sa otriasla v základoch.

Svojich zástancom má však i názorová orientácia označovaná ako vedecký kreacionizmus, trvajúca na doslovnom znení biblických textov v tejto oblasti. Zatiaľ čo vývojové ponímanie sveta predpokladá trvanie vesmíru rádovo v miliardách rokov - približne 15 miliárd rokov, zástanovia vedeckého kreacionizmu a biblickí fundamentalisti počítajú len asi s 10-15 tisícami rokov. Je to zrejme údaj neobhájitelný už v prípade, že zoberieme do rúk kus kamenného uhlia a zvažíme, ako dlho musel trvať proces jeho tvorby zuhoľnatením rastlinných materiálov. I obľúbená protivyvojová námetka poukazuje na neexistenciu dôkazov o zachovaných medzivývojových stupňoch stráca svoju váhu, ak si uvedomíme, ako biologicky krehká musela byť pozícia všetkých nových foriem organizmov zakladajúcich nové vývojové fyllum, vyplývajúca z ich malej počtosti v záplave existujúceho biologického osídlenia. Ak sa totiž už toto nové fyllum "uchytiť" a my ho zaznamenáme,

Zelená stránka

nachádza sa už vo fáze svojho maximálneho výskytu. Málo početné vývojové formy sa stratili a sú rovnako nesmierne ťažko objaviteľné v paleontologickom materiáli ako i predchodcovia takých pre nás dnes bežných vecí ako sú napr. prvé prípady bicykla alebo fotoaparátu, celá naša realita je pritom zaplavená ich technicky vysokovynutými modernými modelmi.

Uporné vedecké spory, trvajúce dlhé desaťročia, vychádzajú z domnelého rozporu medzi evolučným videním sveta a skutočnosťou jeho stvorenia. Teória evolúcie však nepredstavuje žiaden teologický problém. Ona totiž len konštatuje, že anorganický i organický svet sa vyvíja a nevývojové sa kladne ani záporne k tomu, či nové typy živých štruktúr, ktoré vznikajú, sú dielom stvorenia alebo nie. Nestavia sa proti metafyzickej a teologickej teórii stvorenia, ale naopak, poskytujú empirické dáta pri objavovaní novej skutočnosti stvorenia. Je len v rozpore s predstavou, že stvorenie je jednorazový, okamžitý, respektíve veľmi krátkodobý a ukončený proces spojený s predstavou Boha ako "hrnčiara", ktorý vymodeloval z hliny každé nové zviera a nakoniec i človeka, pričom proces stvorenia chápe ako činnosť podobnú ľudskému vyrábaniu. Mali by sme si povedať, o čom to hovoríme, keď tvrdíme, že vesmír bol stvorený. Vesmír je bytie alebo súbor mnohých bytí, nie je však bytím absolútnym. Absolútne Bytie je iné ako vesmír, pričom vesmír na ňom závisí. Pojem "stvorenie" vyjadruje práve toto.

Pohľad vychádzajúci z poznania na konci 20. storočia však spojuje vývojový proces s narastaním informácie. Na začiatku vývojového procesu bola do hmoty, ktorá neobsahovala žiadnu informáciu, vložená genetická správa a v priebehu ďalších vývojových krokov sa k tejto správe dodáva nový integrovaný dodatok. Každý nový stupeň vo vývoji omerade je teda spojený s prijatím novej informácie. Ak neprijmeme tento evolučný pohľad na svet, potom musíme Bohu prisúdiť uvedenú hrnčiarsku metódu stvorenia, ktorá vychádza z hmoty bez informácie. Potom však budú poznaté pribuznosti anatomické, fyziologické, biochemické atď. u živých bytostí celkom nepochopiteľné.

V zmysle týchto poznatkov a predstáv je teda vesmír systém vývojový, historický a genetický, ktorý neustále prijíma informáciu, dokonca tvorivú informáciu, na základe ktorej vznikajú nové fyzikálne a biologické systémy V tomto systéme narastá informácia spôsobom stálym a nezvratným od počiatku až do našich čias. Je očividné, že tento vyvíjajúci sa svet si sám nemôže dať informáciu, ktorú sám nevlastní, ale musí ju prevziať len od toho, kto je zdrojom tejto informácie. Nevie sme sice o ňom takmer nič a on sám sa v knihe Exodus predstavil ako "Som, ktorý som". O jeho existencii sa však dozvedáme z histórie stvorenia rovnako, ako vieme o existencii J. S. Bacha, napr. na základe jeho organových skladieb. Kto by chcel dnes tvrdiť, že Bachove organové diela sa skomponovali samé, alebo že Bach nikdy neexistoval? Existencia Boha by teda nemala byť predmetom iracionálnej viery oddelenej od rozumu, nakoľko je v kompetencii ľudskej inteligencie, racionálnej analýzy založenej na univerzálnej skúsenosti. Ak však mám ostať racionalistom, potom i ateistický pohľad je nemysliteľný.

Medzi zástancami evolučného vnímania sveta nachádzame i výraznú osobnosť Pierra Teilharda de Chardin, kňaza, teológa, filozofa, človeka s veľmi širokým prírodovedným vzdelaním (botanik, zoológ, antropológ, geológ, paleontológ), francúzskeho jezuitu, ktorý svojím ponímaním vývoja predostrel myšlienkovú odvážnu predstavu pokúšajúcu sa spojiť vedecké horizonty a kresťanské perspektívy. Osobu Krista v nej pojal nielen ako stred života kresťana, Teilhard v ňom navyše vizionársky zazrel hlavnú os všetkého vývojového diania. V tomto okamihu však Teilhard opúšťa "suchopárne" vedecké fakty a vyslovuje odvážnu filozofickú predstavu. Tej časti jeho knihy "Ľudský fenomén", kde túto svoju úvahu

publikoval, nechýba síce básnická snivosť, možno to však pocítiť nielen mohutnosť, ale i slabiny a zraniteľné miesto Teilhardovho svetonázoru. Teilhard patrí k silným duchom vedy. Jednou z jeho najprenikavejších myšlienok je, že dnešný človek a dnešná veda sa bránia uznať skutočnosť, že človek je stredom či osou evolúcie. Teilhard však nevidí príčinu prijať tento antropocentrizmus v skromnosti, ale skôr v odmietnutí zodpovednosti, ktorá je s týmto postavením človeka vo vesmíre spojená.

Scenár vývoja podľa súčasných znalostí obsahuje tieto body:

- asi pred 2-3 miliardami rokov vznikol na Zemi život, reprezentovaný najjednoduchšími jednobunkovými organizmami,
- pred 500 miliónmi rokov sa objavili ryby,
- potom život prenikol na pevninu, vznikli rastliny, plazy, po nich vtáky a za nimi nová skupina živočíchov - cicavce,
- pred asi 1 miliónom rokov sa na scéne objavil človek.

Avšak až oveľa neskôr sa vytvorili prvé ľudské kultúry v Indii, Číne, na území dnešného Iraku, Izraela a Perzie.

Medzi vedcami panuje v súčasnosti názorová zhoda v tom, že ani človek, ako ho dnes poznáme, sa neobjavil na svete naraz. Ako všetko živé i on je začlenený do veľkého dobrodružstva vývoja, ktorého smerovanie do obrazu sveta vložila na počiatku najvyššia Inteligencia - Architekt.

Evolučná cesta od prvej živej améby po človeka je však i ohromným dobrodružstvom. Koľko je však v tom strádania, úsilia, bolesti i víťazstiev! Počiatky človeka sa nám však strácajú v hĺbinách minulosti. Máme síce kostrové nálezy, zbytky primitívnych nástrojov i pamiatky prvého umenia na stenách jaskýň, nevieme však, kedy a ako sa stal človek človekom. Vieme len, že k tomu vývoju došlo, že pokračoval až k dnešnému človeku a môžeme súdiť, že ani dnešná existencia vývoja ľudstva nie je nič uzavreté.

Človek sa od všetkých živých bytostí líši tým, že myslí, že vie a že vie, že vie. Má teda schopnosť reflexie. Aj táto vlastnosť je produktom evolúcie. Teilhard de Chardin uvažuje, že vznik ľudského vedomia, ktoré robí človeka človekom, je tým prahom vo vývoji, ktorý musel byť prekročený jedným krokom. Nepočítate v tejto predstave slová knihy Genézie "Tak stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril..."?

Túto fázu ľudského vývoja moderná veda označuje ako prechod z animality do humanity. Hebrejský teológ nás oboznamuje s týmito okolnosťami v knihe Genézie literárnou formou obrazného rozprávania; pochopiteľne, nemal po ruke termín reflexie, ako ho bežne dnes používame my, preto rozpráva o poznani dobra a zla. Od tohto okamihu sa súčasne mení štruktúra stvorenia. Ďalší rozvoj človeka je podmienený už nie novou genetickou informáciou, ale prijímaním nových poznatkov s jeho aktívnou účasťou. Človek prijíma nové poznatky určené jemu, jeho myslí a jeho slobode. Môže s nimi súhlasiť alebo nesúhlasiť. Stvorenie v zmysle duchovného formovania mení svoju štruktúru: začína sa epocha Zjavenia. Stvorenie je do istej miery dané do rúk človeka, ktorý v ňom môže pokračovať alebo ho môže zničiť. Pristúpilo riziko nezdaru. Ani toto odovzdávanie tvorivej informácie Zjavenia nemôže byť okamžité, jednorazové, aby mohlo byť kompletne integrálne. Človek by totiž zo začiatku nič nepochopil a nevedel by správu asimilovať. Aj tu, rovnako ako v predchádzajúcom spôsobe postupného integrovania genetickej informácie, treba postupovať po etapách, vývoju, lebo evolúcia je podmienkou pre realizáciu stvorenia. To vyjadruje i "pavlovská": premena starého človeka v človeka nového.

Schopnosť reflexie a človeka je viazaná na existenciu psychických štruktúr, ktoré sú vlastnosťou všetkých živých bytostí od jednobunkových organizmov až po človeka, aj keď rozdielnej kvality. Neexistuje živá bytosť, ktorá by nebola štruktúrou biologickou a súčasne i

psychickou. Prírodné dejiny sú vlastne trvalým vzostupom k zložitejším psychickým štruktúram. Človek je vybavený neuroaparátom, ktorý sa skladá z asi 100 miliárd neurónov - ten je schopný zabezpečiť úroveň psychiky so schopnosťou reflexie, tzn. poznania, predvídania, pamätania, nostalgie, ľútosti, vedomých žiadostí, spomienok. K tomu však, aby mohla byť bytosť vybavená takou vyvinutou psychickou štruktúrou, je potrebná veľmi bohatá genetická informácia z kvalitatívneho a kvantitatívneho hľadiska. A práve táto kvantita a kvalita sa vytvorili v onom poslednom kroku prírastku integrovanej genetickej informácie, ktorý znamenal vznik ľudského vedomia a predstavoval akt stvorenia človeka.

Rozprávanie knihy Genézie vlastne predstavuje človeka v troch rovinách:

- človeka ako zložku prírody ("prach zo zeme"),
- človeka ako súčasť živej prírody ("duša živá"),
- človeka stvoreného na Boží obraz ("tak stvoril Boh človeka na svoj obraz").

Tretia dimenzia človeka stvoreného na Boží obraz súčasne vyjadruje i priepasť medzi človekom a zvieratom.

V jednom zmysle závery vedy obhajujúce vývojové ponímanie prírody a človeka poľakali mnohých kresťanov predstavou, že človek sa na Zemi rozširoval z niekoľkých centier, že teda pojem "prvý človek" je množstvo, zatiaľ čo Biblia odvodzovala existenciu ľudstva od jedného ľudského páru - Adama a Evy. To predstavovalo opozíciu k biblickej výpovedi. V posledných asi piatich rokoch sa však zásluhou genetických výskumov objavili fakty, ktoré dávajú správe knihy Genézie o jedinom rodičovskom páre za pravdu.

Vývojová vetva vedúca k človekovi, teda biologický prapredok človeka, stratila zrejme v dôsledku genetickej mutácie jeden pár chromozómov. Tento proces sa odohral a malej skupinky jedincov, najpravdepodobnejšie a jedného páru a dal základ ľudskej populácie. Antropológ prof. M. Pospíšil z Univerzity Komenského v Bratislave komentuje túto udalosť slovami: "Je teda obrovskou zhodou náhod, že tých niekoľko jedincov - potomkov jedných rodičov, sa nielen udržalo, ale i rozmnožilo, alebo musíme pripustiť, že niekto mocný držal nad nimi ochrannú ruku."

Zaujímavé sú i publikované výsledky molekulárnej genetickej analýzy RNK izolovanej z ľudských ribozómov a skupiny osôb, kedy sa u všetkých testovaných jedincov našiel v ich RNK spoločný "kuštit" s poznámkou amerického vedca, že to je zrejme naša pamiatka na spoločnú "pramatku Evu".

Pracovná skupina okolo vedca A. C. Wilsona študovala kyselinu deoxiribonukleinovú izolovanú z mitochondrií človeka (mtDNA). Títo deti (tzn. synovia a dcéry) získavajú mitochondrie z oplodneného vajíčka, teda len od matky, ale mitochondrie zo spermie, teda od otca, sa neuplatnia. Len dcéry potom vždy odovzdávajú mitochondrie a v nich obsiahnutú mtDNA svojím deťom. Pri zdvojení DNA však dochádza k náhodným chybám, ktoré sú podkladom mutácií biologických vlastností, a ak tieto mutácie nie sú pre jedince škodlivé, pretrvávajú a hromadia sa, pričom ich vznik prebieha prakticky konštantnou rýchlosťou (2-4 % mutačných zmien za 1 milión rokov = "molekulárne genetické hodiny").

A. C. Wilson so svojimi spolupracovníkmi izolovali mtDNA od 150 ľudí rôznych rás a národností. Zistené údaje o nahromadených mutáciách vložili do počítača, ktorý s pomocou "molekulárne genetických hodín" spätne vypočítal bod "nula", v ktorom sa začali hromadiť v mtDNA sledovaného človeka mutačné zmeny. Výsledok bol zaujímavý:

1. najväčšie nahromadenie mutačných zmien zistili u osôb afrického pôvodu - tzn. že táto mtDNA je najstaršia a že spoločná žena, od ktorej ľudstvo zdedilo svoju mtDNA, žila v Afrike,

2. že pramatka Eva, od ktorej sme všetci zdedili mitochondrie, žila pred 140.000-280.000 rokmi, v priemere pred 200.000 rokmi.

Pohlavie u človeka je geneticky určené prítomnosťou chromozómov X a Y, pričom u žien sa vyskytuje ich konfigurácia XX, u mužov XY. Pre mužov to znamená, že chromozóm Y dostávajú vždy od svojho otca, z čoho vyplýva, že v mužskej populácii existuje nepretržitý proces odovzdávania a prijímania chromozómu Y z otca na syna od "počiatku" po dnešok.

V roku 1995 publikoval v časopise Nature svoju prácu Michael F. Hammer z laboratória molekulárnej systematiky a vývoja z Arizonskej univerzity (USA) zaoberajúcu sa pôvodom chromozómu Y u ôsmich Afričanov, dvoch Austráľčanov, troch Japoncov a dvoch Európanov a konštatuje na základe výsledkov molekulárne - genetickej analýzy, že všetci muži dnes žijúci majú chromozóm Y od osoby, ktorá žila pred 188.000 rokmi. Toto zistenie do určitej miery podporujú i filológovia, ktorí predpokladajú, že jednotlivé jazyky sa začali diferencovať zo spoločného prázákladu pred asi 200.000 rokmi. Avšak až približne o 90.000 rokov neskoršie vznikol evolúciou moderný človek, ktorý sa, ako dokumentuje Hammerova štúdia, vyvinul na jednom mieste pravdepodobne v Afrike. Všetci muži majú teda chromozóm Y, ktorý existoval v rovnakom človekovi, všetci ľudia na zemi sme teda príbuzní.

Sú teda fakty, ktoré napovedajú, že Adam a Eva nie sú len fikciou Biblie. To, že ľudstvo vzišlo z jednej ženy a jedného muža, potvrdzujú i archeologické nálezy.

Pre mňa, pre každého z nás, vrcholí vývoj ľudstva dnes vo mne. Aj ja som produktom biologického vývinu. Človek je i osobne schopný vyvíjať sa a pracovať na sebe až do vysokej staroby, ak len chce. (Tu by som chcel pre ilustráciu použiť výrok 21-ročného chlapca Jara, chorého na dedičnú myopatiu, ktorý posledné roky prežil iba na vozičku: "Človek nemôže chcieť dozrieť len ako jahoda, len pôsobením slnka." Tento chlapec zomrel 8.12.1979 a jeho kresťanský vyzretý úvahy prešli v strojoписnom samizdatovom vydaní v tom čase najmenej celým Slovenskom. Tak som sa s nimi oboznámil i ja.)

Z výpovede knihy Genezis vyplýva, že svet má svoj začiatok a dá sa predpokladať, že už na začiatku bolo do jeho histórie zabudované smerovanie k jeho koncu. Aj keď pisateľ týchto textov vedený Božou inšpiráciou písal toto rozprávanie pred 5000 rokmi, je pozoruhodné ako mnohé fakty zapadajú i dnes do predstáv o vzniku vesmíru, ako ich podáva teória "veľkého tresku". Pozorovania astrofyzikov ukazujú, že prvky deutérium (^2H) a hélium (^3He , ^4He) sú spolu s vodíkom (^1H) najrozšírenejšími prvkami v kozmickom priestore (asi 98%). Tieto fakty spolu s červeným posuvom galaxií a reliktným (zvýškovým) tepelným žiarením vesmíru (asi 3°K) hovoria v prospech predstavy o rozpínajúcom sa vesmíre.

Objav tzv. červeného posuvu nám podáva správu o tom, že náš vesmír sa zväčšuje, a ak je to tak, potom, keby sme išli historicky niekoľko miliárd rokov naspäť (asi 15 miliárd rokov), museli by sme sa dostať do bodu "nula", do bodu začiatku, o ktorom správa z Biblie hovorí hneď v prvej vete: "Na počiatku Boh stvoril nebo a zem..."

Dnes prijímaná predstava "veľkého tresku" o vzniku vesmíru je prepracovaná do podrobného scenára popisujúceho udalosti, ktoré sa odohrali od prvých zlomkov sekundy po tzv. bode "nula". Potom niektoré kroky ilustrujú to, o čom píše pisateľ knihy Genezis. Aj rozpor spočívajúci v tom, že v prvom dni Boh stvoril svetlo a až v štvrtom dni nepochopiteľne umiestnil na oblohu Slnko, Mesiac a hviezdy, sa tu zrazu objašňuje. V ére, ktorá trvala od 10 sekúnd po začiatku "Big bangu" a ktorú vedci označili ako epochu žiarenia, by totiž zaregistroval pozorovateľ, keby vtedy nejaký existoval. Prvý vesmír bol totiž vyplnený svetlom zásluhou fotónov, čiže častíc elektromagnetického žiarenia. Fotóny, ktoré vznikali ako následok zničenia hmoty (v odborných knihách sa o tomto deji píše ako o anihilácii hmoty) v dôsledku stretu častíc so svojimi antičasticami, ovládali vesmírny priestor asi na 700.000 rokov. Toto žiarenie bolo v tom čase dominantnou vesmíru. A my si pripomeňme tú toľko spochybňovanú vetu z prvého dňa knihy Genezis: "Bud' svetlo... Bol večer a bolo ráno, deň prvý."

Toto žiarenie sa nám dochovalo až do dnešných čias s tým rozdielom, že ochladlo na asi 3°K . Bolo objavené v roku 1965 a označuje sa ako reliktné čiže zvyškové žiarenie.

(pokračovanie v budúcom čísle)

PREDPLATNÉ

V roku 2001 vyjde 5 čísel Nových dimenzií (február, apríl, jún, október, december).

Cena za jeden výtlačok je:

25 Sk.

Ročné predplatné je:

125 Sk.

Objednávky časopisu:

poštou na adresu:

Univerzitné pastoračné centrum
Nové dimenzie
Staré grunty 36
842 25 Bratislava

e-mailom:

predplatne@dimenzie.sk

zaslaním poštovej poukážky:

Tatra banka a. s. Bratislava
č. ú.: 266 571 6002 / 1100

Na poštovej poukážke (objednávke) nezabudnite uviesť koľko kusov z každého čísla ND chcete odoberať, u starých predplatiteľov aj prípadnú zmenu adresy.

Časopis Vám budeme posilať dovtedy, pokým nevyčerpáte svoj peňažný kredit.

U hromadných distribútorov sa podmienky upravujú individuálne.

Okrem predplatného môžete prispieť na časopis aj finančným darom, za ktorý vám vopred ďakujeme.

Kto získa aspoň **troch** nových predplatiteľov, má nárok na **ročné predplatné** časopisu Nové dimenzie zadarmo.

Kto získa aspoň **piatich** nových predplatiteľov, má nárok na **dvojročné predplatné** časopisu Nové dimenzie zadarmo.

Na uplatnenie predplatiteľského bonusu je potrebné, aby bolo na zadnej strane poštovej poukážky uvedené vaše meno.

Starí predplatitelia si môžu objednať aj staršie čísla Nových dimenzií v cene

10 Sk / kus.

Ponuka platí do vypredania zásob starších čísel.

Biely múr

Je tu čosi zvláštne
Nechceš to vidieť
Je tu niečo šialené
A nechceš to cítiť

Zákon, ktorý si priniesol
A porušil si ho
Život, ktorý si si kúpil
A teraz ním pohrdaš

Niečo Ťa ranilo
Asi trň čiernej ruže
A keď si sa prebudil
Uvidel si svoj život

Prešli dlhé hodiny
A teraz vieš
Že naše životy zostanú
Nevieš prečo
Je to biely múr

KiK

AMICA MEA

Často Ťa vídam
takú aká si
nezmenenú
nezmeniteľnú
ako nalievaš
pohár vody
čo umýva mi schody
pred dverami srdca
amica mea
nehľadáš seba
nevnímaš čas
lepšie je dať
tomu, kto nemá
len seba rád
Často Ťa vídam
pri dverách stáť
s otvorenými dlaňami
požehnaný
kto prichádza
dverami

Dušan Kubica

Ahoj!

Chcela by som v okienku básní uverejniť
krátku básničku; stav dušičky dievčaťa
stojaceho doma za oblokom, pred ktorým
tíško padá poľnočný sneh a spolu s ním
spomienky, sny a túžby rozpáleného
srdca...

Nevypovedané

V snehovej vločke zmrazená slza
Do kôry tváre sa vpíja
Pomaly po nej sklza
Pomaly
Správa pre jedného muža

Saxana

Raz

Bola chvíľa, keď mi bolo ťažko.
Zrazu toho bolo stašne moc,
priveľa i na mňa.
A vtedy,
v kútiku svojej duše
a napriek všetkým svojim vinám,
som túžil,
aby si bola pri mne.
Aby si ma pohladila,
chytila za ruku.
Na chvíľu,
len tak
ako človek, človeka

JaKubko

Dlaň

Na dlani žiari mi hviezdička
dívam sa do dlane
zadumane

Svoju dlaň kladiem nesmelo
do inej dlane
nebadane

Dlaňou hladkám tvár Hviezdičky
cítim ako hreje
nenútene

Do dlane vtlačám srdce
spoja sa oboje
moje i Tvoje

Dušan Kubica

Účastníci stretnutia
Taizé si stihli
pozrieť aj
olympijskú dedinu.
Dost' rušná dedina
v trojmiliónovom
veľkomeste,
nemyslíte?

Záhrady v okolí
Národného múzea
katalánskeho umenia.
Katalánci sú hrdí nielen
na svoje umenie, ale na
všetko katalánske. Jedna
malá rada: nikdy
nepovedzte Kataláncovi,
že je Španiel...

POCÍŤUJEŠ ŠŤASTIE?

Z listu brata Rogera z Komunity Taizé na rok 2001

Keby sme len dokázali chápať, že je možné žiť
šťastne aj vo chvíľach temnoty...

Aby bol život pekný, nie je nevyhnutné mať
výnimočné schopnosti alebo mimoriadne nadanie.
Šťastie spočíva v pokornom sebadarovaní.

Áno, Boh chce, aby sme boli šťastní. Nikdy nás
však nevyzýva zostať pasívnymi alebo ľahostajnými
k utrpeniu iných. Práve naopak. Boh nás nabáda
k tvorivosti, aby sme dokázali tvoriť aj vo chvíľach
skúšok.

Náš život nie je vydaný napospas osudu alebo
slepej predurčenosti. To určite nie! Nadobúda zmysel

predovšetkým
Božie vola

Čo keď
alebo priep.
prichádzajú
naše životy
dušu.

Kristus
prežívať náde
okolo seba. A
z najprostejši

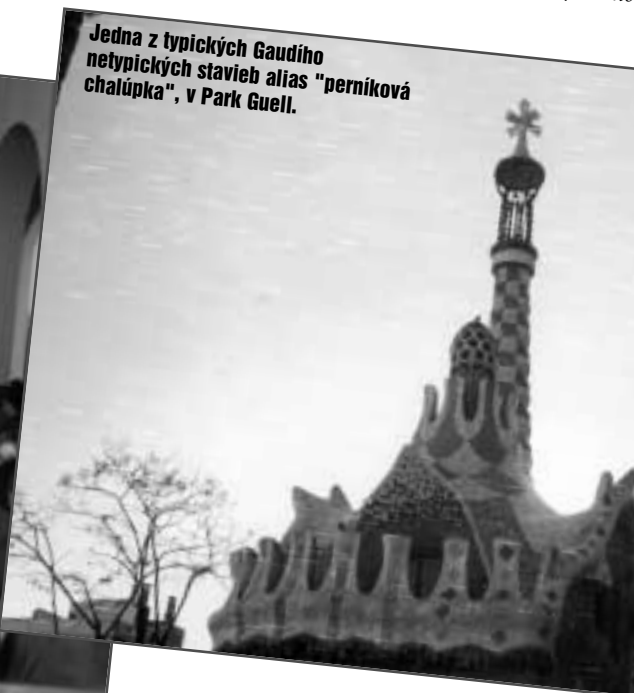
Pocituješ

A šťastie :
v pokorno

Jadro celého programu
stretnutia tvorili
spoločné modlitby Taizé
v Barcelone aj
v okolitých farnostiach.
Spojili sa v nich mladí
rôznych národností
a jazykov. "Abba, Otče,"
je univerzálne...

Jedna z typických Gaudiho
netypických stavieb alias "perníková
chalúpka", v Park Guell.

Sagrada Família,
katedrála, ktorá sa
stavia od konca
19. storočia.
Jej architekt Gaudího
totiž zrazila lektrička...
Na Silvestra 2000 sa
v pokrytej časti chrámu
slávila prvá sv. omša.

Európske stretnutie Taizé v Barcelone, 28. 12. 2000 - 1. 1. 2001

foto: Marek Trnka

La Pedrera, v súčasnosti administratívna budova, ktorej konštrukcia
má pripomínať ľudské kosti. V hornej časti je "lacná" reštaurácia
pod holým nebom, z ktorej vyjdete s holým...

rok 2001

je možné žiť

mutné maľ
tne nadanie.
aní.

í. Nikdy nás
ľahostajnými
ís nabáda
vo chvíľach

udu alebo
búda zmysel

predovšetkým vtedy, keď je živou odpoveďou na
Božie volanie.

Čo keď sa v nás objaví hĺbočina nepoznaného
alebo priepasť viny, o ktorých nevieme, odkiaľ
prichádzajú? Boh sa nikomu nevyhráza. Zaplavuje
naše životy svojím odpustením uzdravujúcim našu
dušu.

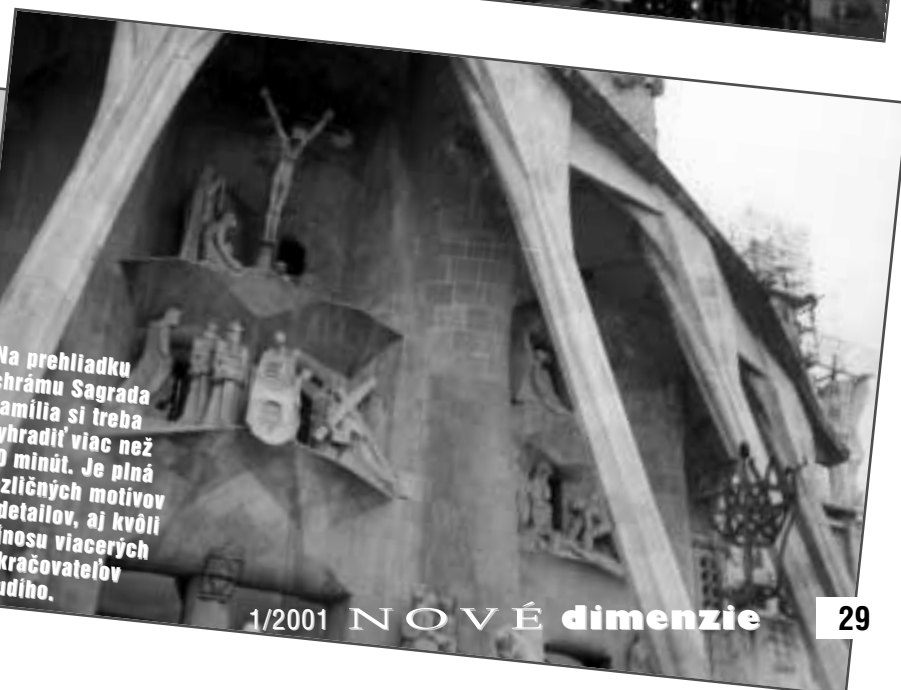
Kristus nás, chudobných Evanjelía, vyzýva
prežívať nádej spoločenstva a pokoja a vyžarovať ho
okolo seba. A to dokáže aj ten najprostejší
z najprostejších.

Pocíťuješ šťastie? Boh chce, aby sme boli šťastní.

A šťastie spočíva
v pokornom sebadarovaní.

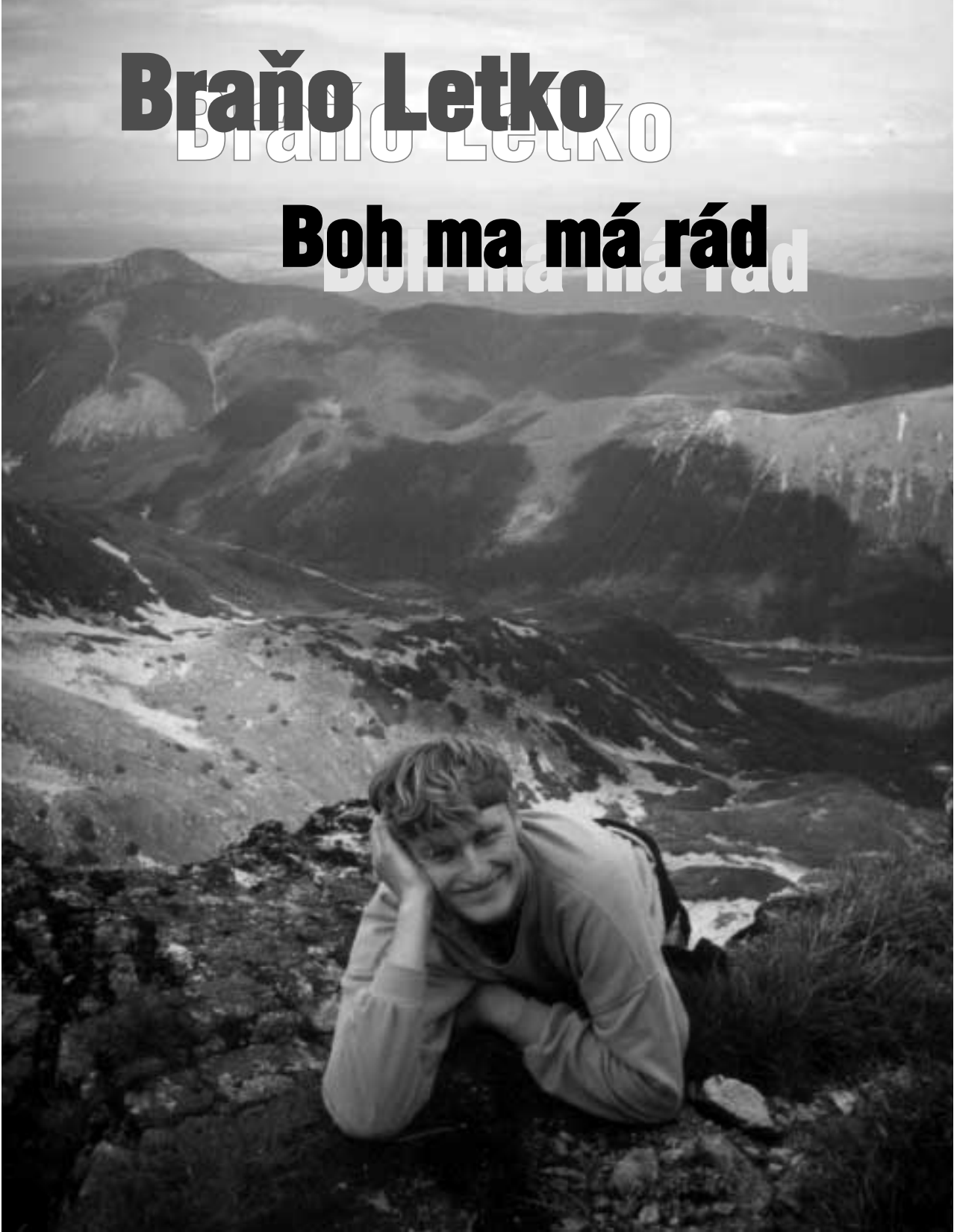

Na prehliadku
chrámu Sagrada
Família si treba
vyhradiť viac než
10 minút. Je plná
rozličných motívov
a detailov, aj kvôli
prínosu viacerých
pokračovateľov
Gaudího.

1/2001 NOVÉ dimenzie

29

Braňo Letko

Boh ma má rád

Sú ľudia, ktorí milujú Boha. To, že sú ľudia, ktorých miluje Boh, je jasné. Sú ľudia, ktorí o tom dokážu rozprávať. Braňa Letka by som dokázala počúvať celé hodiny. Svoje svedectvo tiež rozpovedal mnohokrát. A vždy tak presvedčivo a nadšene, že človek zatúži milovať ako on. Je to jednoduché. Boh nerobí konkurz, ani si nevyberá. On miluje všetkých. Záleží len na nás. Opýtajte sa Braňa. I ja som sa pýtala. Vlastne som počúvala. A chcem sa o jeho krásne svedectvo s vami podeliť.

Boh ma má rád

Od malička ma k viere viedli rodičia. Spolu sme sa doma modlievali, chodili do kostola a potom prišla puberta a mne to náboženstvo prestalo nejako chutiť. Keď som mal 18 rokov, padol starý režim. To, čo bolo pred tým zakázané, chodiť po nociach na púte a hrať náboženské piesne na gitare, sa zrazu dovolilo a úžasný pocit rebélie opadol. Čím ďalej, tým viac sme sa s partiou stretávali ďalej od kostola. Po krčmách a po diskotékach. Kresťanstvo bolo pre nás vcelku nudné. Vtedy som skúšal všelijaké iné veci, hľadal som zmysel života v Kafkovi, v parapsychológii, v okulte a v rôznych iných oblastiach a myslel som si, že všetky tie duchovné veci, ktoré som našiel, sú správne. Tak som každé ráno meditoval, napíňal sa vševesmírnou energiou a snažil sa, aby to bolo stále lepšie, aby moje srdce prekypovalo dobrotou. Čím viac som hľadal, tým viac bolo v mojom okolí zlo. Moji rodičia boli tesne pred rozvodom, už sa len čakalo, kto prvý ten návrh podá. Tak isto, ja som ich klamal, býval som po internátoch a vymýšľal som si všetky možné príbehy. Neučil som sa a na skúškach som len čakal, z ktorej kedy vyletím, všetko okolo mňa sa uzatváralo. Nebol som schopný udržať si vzťahy, tak som to skúšal s dvomi dievčatami naraz a ony sa o sebe navzájom dozvedeli. To už bola posledná bodka. Hovoril som si, tak poleziem bez istenia a keď sa pustím, aspoň bude dobre vyzeráť ten pád, aspoň to si vychutnám.

Ako ku mne opäť prišiel Boh

A potom som raz kľučal v kostole, v Dóme sv. Martina a vedľa mňa plakalo jedno z tých dvoch dievčat. Povedal som jej, že chcem chodiť s tou druhou. Uvedomil som si, že som veľmi nadával na Pána. Doslova som naňho kričal: "Ty si taký nikto a ja som Ti bol na prijímaní a na birmovke a ministroval som Ti každý deň a Ty si pre mňa ani len prstom nepohol. Nikdy si pre mňa nič neurobil. Aj tí ľudia Ti tu stávajú v kostole ako také bábky a Ty nič pre nich nerobíš, len sa zvrchu smeješ!"

C. V. (nadiktované cez telefón)

Narodil sa: 3. novembra 1971 v Bratislave

Študoval: stredná priemyselná škola elektrotechnická;
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave –
liečebná pedagogika

Rok strávil v komunite House of The Open Door
(Dom otvorených dverí) v Anglicku

Práca: podnikateľ

Služba: kazeta Lamačské chvály; CD Pod jednou strechou;
evanjelizačno-formačné výjazdy; koncerty chvál

Záujmy: gitara, výroba kovových predmetov, hudba, jedlo, varenie

Záľuby: manželka

A potom som si uvedomil, že Boh stál pred mnou. Neviem to inak popísať, len že Ježiš stál pred mnou, pred takým vnútorným zrakom a hovoril mi: "Mám ťa rád." Tak som si myslel: "To si niekam ... daj za klobúk!" A on mi na to: "Mám ťa rád takého, aký si," a to ma úplne zlomilo. To mi dovedy nikto nepovedal. Moji rodičia mi hovorili: "Ak budeš taký a taký, tak my budeme tiež dobrí..." Moje dievča: "Ak ostaneš pri mne, tak ťa budem ľúbiť..." Vždy tam bola nejaká podmienka a zrazu mi Boh hovorí, že ma chce takého, aký som. Vymenoval som mu všetky moje pády, vymenoval som mu moje klamstvá, podvody. Vtedy som bol závislý i na sebaukájaní z tých vzťahov. Pýtal som sa ho, či ma chce s tým všetkým a On hovorí: "Áno, presne s týmto všetkým ťa chcem, takého, aký si." A vtedy som plakal ako malý chlapec a spýtal som sa: "Keď odidem z kostola, neskončí sa to?" On mi na to: "Nie, toto je nekonečný príbeh, ja ťa nikdy neopustím. Vždy budem pri tebe a vždy budem s tebou."

Vyšli sme z kostola a hovoril som to môjmu dievčaťu, teraz už manželke. Bola z toho taká prekvapená a pozerala na mňa, že či mi nešibe. Vravím jej: "Skús to so mnou." Ona, že mi neverí. Ale mňa to vôbec nezlomilo, že mi v tej chvíli neverila, lebo som vedel, že za mnou stojí Nieкто väčší, kto ma podrží, no a potom, po piatich rokoch, sme sa zobrali. Od tej chvíle viem, že Pán bol so mnou každý deň, vždy som sa na neho mohol obrátiť.

Pane mám ťa rád

Raz po jednej lyžovačke som bol spolu s Richardom (Čanakym) na jednom stretku. Richard bol taký divný a aj tí ľudia na tom stretku boli nejakí divní, vedeli toho o Bohu príliš veľa. Boli to také "sväté chrasty" a bol tam nejaký chalan, ktorý sa volal Braňo Škripek, a všetkých sa pýtal, kto je Ježiš Kristus. A všetci hovorili: "Teplo, svetlo, energia..." Ja som deň pred tým čítal knižku, v ktorej oslobodili jedného narkomana, lebo na súde na svoju obhajobu povedal, že Ježiš Kristus je jeho osobný Pán a Spasiteľ. Sudca bol akurát kresťan, tak ho oslobodil, lebo to bola preňho dostatočná záruka. Tak ja som na otázku, kto je Ježiš, odpovedal rovnako: "Ježiš Kristus je môj osobný Pán a Spasiteľ." A tie sväté chrasty: "Hmmm, to je ale múdra odpoveď."

Potom sa pýtal druhú otázku, ktorá bola taká záludná. Pýtal sa, že či dokážeme Bohu povedať, mám ťa rád. Opäť sme šli s odpoveďami do kola a ja som len tak cez zuby precedil: "No, Ježiš, tak mám ťa rád." Uvedomil

som si, že toto je veru na mňa dosť. Naposledy som povedal mám ťa rád svojej mame, keď som mal tri roky. Naučil som sa nevyjadrovať svoje city. Vtedy mi bolo nepríjemné i vysloviť meno Ježiš. Volal som ho Šéf, alebo Boss. Ó, veľký Boss. To bola moja modlitba. No stretno na mňa aj tak silne zapôsobil. Snažil som sa presvedčiť, že ide o nejakú sektu, alebo o niečo zlé. Vedel som, že tam už nikdy nechcem prísť. Ale zároveň som si uvedomil, že tí ľudia na tom stretnutí hovorili o Ježišovi, ktorý je živý a ktorého chcem nájsť.

Môj život patrí Bohu

Tak som tam nakoniec opäť prišiel, aj s Martou (svojou ženou) a Braňo sa ma hneď pri dverách opýtal: "Chceš si svoj život viesť sám?" Hovorím: "No, viem presne, kam to vedie, keď si ho riadim sám. Chcel by som ho dať jemu."

Zopakoval som po ňom jednoduchú modlitbu a odovzdal svoj život Pánovi. Nestalo sa nič, nezatriaslo sa nebo, žiadny citový zážitok, ale isté bolo jedno, že od tej chvíle som Ho poznal, bol pre mňa niekým, kto mi bol veľmi blízky. Keď som sa modlil, bolo pre mňa úplne prirodzené, stáť pri ňom, zhovárať sa s Ním, prosiť Ho, k Nemu volať, prichádzať k Nemu naspäť. Bol pre mňa Osobou. Živou a skutočnou. Vtedy nás bolo v tom spoločenstve asi 12 alebo 14. Zo začiatku sme mávali iba chvály. Dokázali sme Boha chváliť celých päť hodín a vôbec sme si nevšimli, ako plynie čas. To bol taký špeciálny dar, ktorý nám Pán dal. A tých zázrakov, ktoré sa diali okolo nás bolo veľa.

Moja žena Marta

Marta bola zo začiatku veľmi opatrná. Dávala si pozor na to, čo robia ľudia naokolo. Chvály sa jej vôbec nepáčili a celé sa jej to zdalo veľmi divné. Pán sa sám postaral o jej modlitbu, o jej čas, viedol si ju úplne inými cestami ako mňa. Postupne, keď videla ostatných a zistila, že ovocie, ktoré to nesie, je dobré, tak sa pre Pána rozhodla aj ona. Aj ona vydala svoj život Pánovi. Rozhodli sme sa, že chceme slúžiť a že táto služba má byť našou spoločnou.

Hneď po svadbe sme šli na rok do Anglicka do jedného spoločenstva, komunity Dom Otvorených dverí. Svojím spôsobom to bol taký duchovný skleník, uzavretie sa pred svetom, ale zároveň i tvrdá robota. Komunita má farmu, takú "menšiu". Asi 20 kráv a 40 oviec. O šiestej sa vstáva na chvály a tí, ktorí majú dojsť, idú hneď do práce, do maštale na konci farmy, čo je viac ako kilometer. Anglicko má maximálne 30 slnečných dní, takže sa pracuje väčšinou v daždi a je to tvrdá makačka na rozbahnených poliach. A potom, keď sa má ísť niekam na výjazd, na evanjelizáciu, človek sa cíti akurát tak, že nechajte ma spať, dajte mi pokoj. Je to úplne iný život. Keď sme sa vracali domov, rozmyšľali sme, kde budeme mať niečo podobné. Pýtal som sa Pána, čo budem robiť tu, na Slovensku. Uvažoval som nad tým, že si asi mám vypýtať niečo konkrétne. Tak som si pýtal: "Chcem prácu, kde budem sám seba pánom, pánom vlastného času, aby som mohol kedykoľvek, aj dopoludnia, chodiť na výjazdy a slúžiť tebe, Pane. Ďalej, chcel by som, Pane, pracovať s vlastným počítačom, chcel by som mať vlastný mobil a vlastné auto." Keď som sa modlil, tak som ani netušil, že tú prácu naozaj dostanem.

Boh a hudba

K duchovnej hudbe som sa prepracoval cez náš lamačský kostolík, kde som zvykol hrať na omšiach aj na chválach. Spolu s Rišom sme neskôr hrávali chvály na stretkových výjazdoch a akciách. Hudbu vnímam ako prostriedok na oslavu Boha, no keďže sme ľudia, túžim, aby to bol môj jediný motív, prečo hrať. Aj vo chválach sa dá ujsť do koncertovania, kde si akurát dobre zahráme s chalanmi. Ak by sme takéto hranie potom prezentovali ako chvály, ľudia by sa tam s Bohom asi ťažko stretli... Zažil som i chvály bez nástrojov, bez spevu, ktoré boli a sú úžasné. Celé je to asi iba o postoji srdca. Kde je tvoje srdce, tam je tvoj poklad.

Festivity, koncerty a široké publikum

Našimi koncertmi boli dlhý čas polosmičky (omše o pol ôsmej) v Lamači a výjazdy do okolia. A tam nám bolo úplne jedno, čo si tí ľudia o nás myslia, pretože to bola naša omša a tam sme mohli chváliť Pána, ako sme chceli, volať naňho z plného hrdla, tancovať, tleskať.

Tie prvé koncerty mali charakter uzavretých skupín. Potom prišli veľké festivity, no pre nás naše vystúpenie ani nie je koncert, ale modlitba. Túžime, aby každý spoznal Pána.

Takže vždy je to spojené s modlitbou a svedectvom.

Evanjelizácia

Na Slovensku sme založili rôzne stretká. Ja patríam do záväzného spoločenstva, je nás dvanásť a našou túžbou je slúžiť chválami, organizovať evanjelizačné stretnutia a jedného dňa žiť spolu v komunite. Toto moje domovské

lamačské stretko spoluorganizuje so spoločenstvom pri Dóme sv. Martina a Richardovým stretkom každú stredu tzv. verejný míting, na ktorý môže prísť každý.

Prichádzajú rôzni ľudia. Rôzni svojím vekom, povoláním, postavením, vyznaním. Prichádzajú a chvália Boha. Pán prišiel a priniesol nám slobodu. Takže je úplne jedno, ako sa modlíme.

Je jedno, či kľáčime, či dvíhame ruky, či tleskame. Včera napríklad jedno dievča tancovalo celé chvály. Ja osobne rád skáčem.

Kde je Pánov duch, tam je sloboda.

Mojou túžbou je to, aby ľudia spoznali Boha.

Ale je to Pán, ktorý dáva dar viery a mojou úlohou je iba hlásať. My potrebujeme hlásať a svedčiť a On dáva obrátenie.

Boh nesklame

Teraz cez prázdniny sme usporiadali akciu Slovensko potrebuje Ježiša. Venoval som tomu veľa času a málo som pracoval. Vedel som, že by som svoje sily a čas mal rozdeliť inak, ale vždy som si to odôvodnil pred sebou i pred Bohom: "Pane, veď ja pracujem na Tvojom poli. Ty sa nejakto postaráš." Keďže som v práci platený podľa toho, čo spravím, a nie podľa počtu hodín, práca mi nejakú utiekla pomedzi prsty. Potom sme si dali s manželkou tri týždne dovolenky a zrazu bolo horko-ťažko z čoho platiť účty. Prišlo ťažké obdobie. Volal som na Pána, tri mesiace som naňho kričal a chvíľami aj hromžil, až kým mi neukázal, že chyba bola na mojej strane a bol som to ja, kto si neuvedomil vlastnú nezodpovednosť. Vtedy som Ho prosil o odpustenie. A On prišiel a zmlouval sa... a požehnal mi aj v práci. Ale verím, že Boh má rád, keď mu úprimne vyjadríme, čo k Nemu cítime, hoci si naňho aj poľfáme. Farizeji boli takmer dokonalí v dodržiavaní náboženských predpisov, a napriek tomu ich Ježiš karhal - pre ich neúprimnosť. (Mt 23,25) A potom chce, aby sme sa vrátili naspäť k Nemu. Niekedy nie je jednoduché nájsť cestu späť. Niekedy sú i samotné chvály ťažké, ubíjajú a unavujú. Nie nadarmo Dávid hovorí o obeti chvál. Občas pred chválami hovorím Bohu: "Otče, ja teraz nemôžem, ja nie som schopný a chcem ísť domov, nemôžem tu vôbec zostať. Ak to Ty nespraviš, ak neurobiš tento večer, tak z toho nič nebude." A On vždy prichádza so svojim povzbudením. A On to vždy urobí. On je Ten, ktorý je vždy verný.

-Evka-

krajina, ktorú nepoznáme

iráň

Bam

"Welcome to Iran and I hope you have good times in Iran."

(venovanie náhodného priateľa)

Ak ste niekedy navštívili Istanbul, určite budete súhlasiť s tvrdením, že v uliciach tohto veľkomesta, rozkročeného na dvoch kontinentoch, ovanie človeka, prichádzajúceho zo západu, po prvýkrát dych Ázie. Treba dodať, že postupujúc ďalej na východ, sa tento pocit bude vo vás stále viac a viac stupňovať. A keď, fascinovaní majestátnosťou biblického Araratu, prekročíte aj východnú hranicu Turecka, otvorí sa pred vami krajina, ktorá je ešte i dnes priamym predobrazom Orientu, ako ho poznáme z rozprávok Tisíc a jednej noci - kedysi stará Perzia, dnes Irán.

<http://www.dimenzie.sk>

Autobus, ktorý si to už druhý deň vytrvalo šinie na východ, je plný veselých Iráncov. Zväčša sú to muži, vracajúci sa zo svojich tureckých pracovísk, ale nechýbajú ani rodiny, ktoré boli na návštevách či dovolenkách. Keďže Európania sú na tejto linke ešte vždy viac raritou ako pravidlom, stávajú sa už od začiatku cesty predmetom nehraného záujmu. Vždy sa navyše nájde niekto, kto ovláda aspoň základy angličtiny a je vám vďačným poradcom i tlmočníkom. Tí ostatní sa aspoň veselo usmievajú a prejavujú vám náklonnosť úprimným ponúkaním jedla. Všetko, čo sa počas dvojdnovej cesty na trase Istanbul - Teherán naučíte, hodí sa vám neskôr ako soľ. Číslovky do desať, pár základných slovíčok a otázočiek typu: Koľko stojí lacný hotel? sú v krajine, kde cudzie jazyky nie sú zďaleka samozrejmosťou, životne dôležité. A napokon, ako v celej Ázii, i tu platí pravidlo: kto sa rýchlo "rozuká", bude štedro odmenený.

Irán - na pohľad a na dotyk

Prvý dotyk s krajinou však môže byť malým sklamaním. Veď v očiach dychtivého turistu je vyprahnutá skalná a hornatá púšť, ktorá tvorí drvivú väčšinu územia, azda len predzvesťou teplotných extrémov a fotografickej nudy. Napriek tomu vo svojom vnútri ukrýva množstvo zaujímavých miest a príťažlivých skutočností, ktoré vypovedajú nielen o súčasnosti Iránu, ale i o jeho slávnej a veľmi dávnej minulosti, ktorá ovplyvnila historický vývin aj vo vzdialenejších oblastiach, Európu nevynímajúc.

Najstaršie perzské pamiatky, ktoré dokumentujú začiatok tohto dejinného oblúka, sa viažu k obdobiu vlády prvých perzských kráľov dynastie Achamenovcov (6.- 4. st. p. n. l.). Všeobecne známym je predovšetkým Perzepolis. Tento rozsiahly palácový komplex je ešte i dnes impozantným dôkazom vyspelosti a umelecko-architektonickej výpravnosti súdobej civilizácie. A to aj napriek tomu, že sa od čias dobytia Perzie Alexandrom Veľkým nachádza v ruinách. Pozostatky početných stavieb však oslovujú svojimi dávnymi tajomstvami a prebúdajú fantáziu, ktorá vo vašej myslí projektuje dávnu podobu priestoru. Na druhej strane najznámejšou novodobou architektonickou pamiatkou Iránu je určite teheránsky Azadi Monument (Pamätník Slobody), postavený v roku 1971 za éry posledného šacha Rézu Páhlavího pri príležitosti 2500. výročia vzniku Perzskej ríše. Medzi týmito dvoma architektonickými artefaktmi sa nachádza nespočetné množstvo známych i menej známych, významných i menej významných pamiatok a miest spätých s dvaapoltisícročnou perzskou históriou. Sú to, napríklad, skalné hrobky perzských kráľov v údolí Naghsh-e Rostam; kráľovské mesto Pasargadae; dnes už mŕtve oázové mesto z prelomu letopočtov Bam; romantické poschodové mosty v Esfaháne; bazár v Shiráze; početné komplexy mešít a posvätných miest islamu a mnohé ďalšie.

autor Martin Michálek

Cestovanie predstavuje v Iráne osobitú kultúru

Napriek všadeprítomnej tradícii, má už súčasný Irán aj inú - modernú tvár. Už prvý kontakt s krajinou spoza okna autobusu vám napovie, že máte do činenia s automobilovou veľmocou svojského charakteru. Najmä hlavné mesto Teherán je nereprodukovateľným predobrazom dopravného chaosu. Hoci sa tento fenomén pripisuje ázijským krajinám vo všeobecnosti, zdá sa, že teheránskej doprave sa nič len tak nevyrovná. No napriek tomu, že na iránskych cestách zjavne neplatia žiadne pravidlá, je fascinujúce sledovať, ako sa chaos na rozpálenom asfalte samovoľne vyvíja, žije svojím vlastným životom, ako ho ľudia so stoickým pokojom rešpektujú. Človek je v istom momente náchylný uveriť, že tam, kde chaos vrcholí, začína sa vyššia forma usporiadanosť.

Azda práve na pozadí prebujnelého dopravného ruchu veľkých miest si naplno uvedomíte, že sa nachádzate v ropnej veľmoci. O význame a predovšetkým sile tunajšieho ropného priemyslu referujú najmä jeho druhotné znaky. Tým najvypuklejším a pre každého cudzinca absolútne neprehliadnuteľným je cena benzínu a nafty. Pre Európana je nepochopiteľnou skutočnosťou a privádza ho do stavov plačlivej závisť. Ešte v roku 1998 sa za jeden dolár dalo kúpiť 100 litrov nafty, ale len smiešne 3 (slovom tri) litre iránskej koly. Odvtedy cena pohonných hmôt o čosi stúpila, ale keďže kola stojí stále rovnako, treba uznať verejné pohoršenie Iráncov nad "zdražovaním" za celkom oprávnené. Napriek tomu sa v mestskej doprave odveziete, v prepočte na našu menu, za halierové a v medzimestskej za korunové sumy. Rovnako lacné sú i vnútroštátne aerolínie, ktorým dominuje štátna spoločnosť IranAir, disponujúca veľmi moderným strojovým parkom. Za letenku na najdlhších iránskych linkách zaplatíte (v závislosti od sprostredkovateľa) v prepočte 20 až 25 amerických dolárov a na letisku i na palube lietadla budete považovaný za hosťa, ktorému je často všeličo odpustené a dovolené.

Napriek uvedeným faktom však treba zdôrazniť, že nie sú prejavom nejakého klonovaného socializmu. Každý taxikár sa vám napríklad posťažuje, koľko stojí ojazdený Paykan (miestna škodovka), o novom aute ani nehovoriac. Kuriozitou je, že paradoxne najnižšiu cenu majú obrovské križníky ciest, ktoré sú pozostatkom predrevolučnej americkej éry. Vzhľadom na svoje rozmery sú v mestskej doprave prakticky nepoužiteľné. A tak na okrajoch ciest opustene stoja automobily, ktoré by svojou značkou, vekom i vzhľadom v európskych veteránkluboch zaujímali čestné miesta.

Po rope sú druhým najväčším vývozným artiklom Iránu, samozrejme, perzské koberce. Aj keď tento fakt človeka, ktorý si vie dať do jednej rovnice Irán a Perziu, asi neprekvapí, predsa je len ťažké uveriť, že suma, ktorú Irán ročne zarobí na exporte kobercov, predstavuje až tretinu sumy, získanej z vývozu ropy. Teda pomer zisku z týchto dvoch kľúčových výrobných odvetví je neuveriteľných 3:1. Perzský koberec je nepochybne jednou z estetických dominánt krajiny. Jeho monumentálnosť je daná najmä jeho všadeprítomnosťou: veľký či malý, ležiaci či visiaci, na ozdobu či na denné použitie, úžitkový kus či muzeálny exponát. Podľa týchto kritérií sa jeho cena pohybuje v rozpätí od desať do sto tisíc amerických dolárov. Predtým, ako sa koberec dostane k budúcnemu majiteľovi, je jeho domovom Bazár. Bazár je ďalší fenomén, ktorý robí Orient Orientom a púta vašu pozornosť celé hodiny. Zložitá spleť ulíc a uličiek, v ktorej sa skôr či neskôr zaručene stratíte, je dômyselne rozvrhnutá na "zóny", podľa druhu predávaného tovaru. Špecializácia obchodníkov pritom nepozná hranice. Ani osobitný "biznis" s prackami do opaskov (!) nie je výnimkou. Stačí presne vedieť, čo potrebujete, a úspešný nákup je istý.

Azadi Monument

Irán - zvonku a zvnútra

Pod tlakom médií, ktorým prísna a zväčša komerčne podmienená selekcia správ neumožňuje informovať o Ázii inak ako na úrovni senzácie (havária, prírodná katastrofa), či v lepšom prípade výnimočnej politickej udalosti (voľby, prevrat), vytvára sa v našich myšliach obraz "necivilizovaných" krajín, ktorým vládnu neštandardní politici, extrémisti a náboženski fundamentalisti, a kde národným športom číslo jeden je terorizmus. Potiera sa tak, bohužiaľ, predstava o obyčajnom občanovi. O človeku, ktorý žije v podstate veľmi podobným a často i šťastnejším životom ako ktorýkoľvek bežný Stredoeurópan.

Už pri prvých kontaktoch s Iráncami si uvedomíte, že ich vzťah k cudzincovi, ktorý túži spoznať ich krajinu, je nesmierne srdečný. Jeho návštevou sa cítiť byť poctení. Zároveň je pre nich nesmierne vzácné spoznať sa a v rámci možností porozprávať s príslušníkom "iného sveta". Dlhé rozhovory, posedenia i pozvania do domácností sú preto bežné, ale v istom momente i únavné. Otvorená nevraživosť je výnimkou, a zväčša si za ňu môže cudzinec sám nevhodným správaním. Po krátkom čase je dokonca i prišelec schopný trochu z iránskej náklonnosti domácim vrátiť. Naučí sa, ako čo pochváliť, ako sa podeliť so svojimi dojmi. Každá ochota sa ráta. Najmä tí, ktorí nie sú schopní komunikovať inak ako v materinskom jazyku, úprimne ocenia cudzincovu trpezlivosť a záujem odpovedať na štandardné otázky (odkiaľ a kam?), pomocou niekoľkých perzských slov a fráz. Cudzinec navyše efektne zaboduje i vtedy, keď sa pokúsi uhádnuť spoločníkovu meno. Vzhľadom na frekvenciu mien Ali, Reza a Mohammad i na fakt, že mnohí Iránci majú hneď dve z nich, je veľmi pravdepodobné, že tipujúci bude mať v tejto veselej lotérii úspech.

Irán - ako ďalej

Najokatejším špecifikom iránskej reality posledných dvadsiatich rokov, ktoré naľavo od Bosporu vnímame tiež viac-menej okrajovo, je prepojenie štátu s náboženstvom. Politická línia výkonnej moci funguje od islamskej revolúcie v úzkej spätosti s cirkevnou hierarchiou. Tá (v mnohých prípadoch i právom veta) kontroluje politický vývin krajiny. No najmä v poslednom čase, keď sa i na najvyšších postoch čoraz silnejšie prejavujú snahy po demokratizácii iránskej spoločnosti, dostáva sa tento spôsob politického rozhodovania do rozporu s reálnymi očakávaniami občanov. Vzhľadom na našu podobne dlhú normalizačnú skúsenosť, by sme mohli byť k súčasným náladám Iráncov vcelku empatickí. Napriek ich jasnému presvedčeniu o pravosti viery sa totiž zdá, že sa za tento čas zároveň presvedčili o regresívnosti spájania viery so štátnou mocou. Dá sa teda zjednodušene povedať, že tak ako u nás fungovala brzda štátnej strany, v Iráne po islamskej revolúcii funguje brzda štátnej viery. A to so všetkými neduhmi, ktoré k tomu patria. Ak sa vám podarí nadviazať bližší kontakt s človekom, ktorý si - aspoň na istých miestach - dovoľí prejaviť kritiku, dozviete sa, že iránski náboženski vodcovia obľubujú prepychové sídla, poľovačky a súkromné lietadlá rovnako, ako ktorýkoľvek z ich kolegov v európskej vysokej politike. To, že tým upadajú do tajenej nemilosti svojich komunit, hádam netreba zdôrazňovať.

Súčasná mohutná podpora proreformného prezidenta Mohammada Chatámiho, ktorý je obľúbený predovšetkým u stredných vrstiev obyvateľstva, však dáva prívržencom demokratizácie nádej, že nastúpený proces uvoľňovania sa už nemôže zastaviť inak ako násilím, ktoré by radikálne mocenské štruktúry museli, z didaktických dôvodov, pravdepodobne demonštrovať i na osobe prezidenta. Zdá sa, že Irán očakáva dôležité obdobie svojej novodobej histórie. Citelná únava z islamskej revolúcie a túžba po nových možnostiach i občianskej slobode je na tvárach väčšiny Iráncov neprehliadnuteľná. A to aj napriek tomu, že mnohé z tém ich každodenných rozhovorov sú naďalej oficiálne tabu.

Martin Michálek, foto: Martin Kaňuch

Azadi Monument

Domáce kino - ako na to...

I. ZVUK

Čo je vlastne domáce kino

Je to sústava zariadení, ktorá pozostáva z týchto zložiek:

1. Zdroj signálu (videoprehrávač, laserdisc prehrávač, DVD prehrávač)
2. Zvuková sústava (príjmač+zosilňovač a sústava reproduktorov)
3. Zobrazovacia jednotka (TV príjmač, plazmový monitor, data-video projektor)

V tomto článku sa budeme zaoberať len domácim kinom založeným na báze DVD prehrávača. V tom prípade pribúda ešte jedna zložka dekóder zvukového signálu, ktorý je buď súčasťou prehrávača, alebo AV receivera (príjmač+zosilňovač).

Značkové obmedzenie alebo neznačková voľnosť

DVD prehrávač prehráva pomocou laserového snímača obraz a zvuk zaznamenaný na DVD disku, ktorý sa veľkosťou aj vzhľadom podobá na klasické CD, hustota dát je však na DVD oveľa väčšia. Všetky DVD prehrávače prehrávajú aj CD audio a Video CD, no väčšinou nie napálené CD (CD-R a CD-RW). DVD prehrávač umožňuje voliť kvalitu obrazu a zvuku na svojom výstupe, pomer strán pripojeného obrazového zariadenia (4 : 3 - klasický TV príjmač, 16 : 9 - "širokouhlý" TV príjmač, detský zámok, uhol pohľadu, jazyk pre komunikáciu s prehrávačom, preferovanú dabingovú či titulkovú verziu a pokiaľ má integrovaný aj zvukový dekóder, tak aj nastavenie reprosústav. Môže obsahovať niektoré z týchto video výstupov na pripojenie k zobrazovaciemu zariadeniu: scart (RGB výstup), hosiden (S-video), ale aj 2 x cinch (kompozitný). Zvukový výstup je stereofónny (cinch) a digitálny: optický (toslink) alebo aj koaxiálny (cinch). "Vďaka" distribučnej politike filmových štúdií má každý DVD prehrávač od svetových značkových výrobcov regionálnu ochranu. To znamená, že na DVD prehrávači kúpenom v Európe, v Japonsku, v JAR, Egypte či v krajinách Blízkeho Východu (krajinu regiónu 2) sa dajú prehrávať len disky vyrobené pre tento región. Pokiaľ si prinesiete prehrávač z USA či Hongkongu máte smolu: DVD disky kúpené u nás si na ňom neprehráte. Platí to, samozrejme, aj naopak: DVD disky dovezené z USA si na prístrojoch predávaných u nás neprehráte. Každé pravidlo má však svoju výnimku. V DVD biznise ju tvoria "neznačkovi" juhoažijiskí producenti, ktorí vyrábajú prístroje bez regionálnej ochrany (default region free), alebo s prepínateľnou regionálnou ochranou (môžem si nastaviť taký región, aký disk používam resp. nastavenie sa vykoná po vložení DVD disku automaticky). Kým na prvý spôsob našli výrobcovia DVD nosičov protizbraň (program na DVD disku si na začiatku prehrávania porovná svoj regionálny kód s regionálnym kódom prístroja a pokiaľ nenájde zhodu, prehrávanie zastaví), na druhú fintu zlepšovák nenašli. A vďaka povinnej kompatibilitate prístrojov smerom dozadu (prístroj vyrobený pred x rokmi pre určitý región, musí byť schopný prehrať aj najnovší DVD nosič určený pre daný región) ani tak ľahko nenájdu. Produkty juhoažijiských firiem ignorujú aj druhý ochranný systém pre DVD nosiče tzv. Macrovision Plus, ktorý má chrániť disk pred nelegálnym kopírovaním. Pracuje tak, že po načítaní informácie z disku o zapnutí Macrovision ochrany, sa uvedú v prehrávači do činnosti obvody, ktoré spôsobia výpadky farby a jasové kolísanie obrazu. Tretou výhodou je, že tieto prístroje sú postavené na báze počítačovej DVD mechaniky, vďaka čomu môžu čítať všetky možné aj nemožné formáty od MP3 počnúc, pri Kodak Photo CD končiac. Značkové prehrávače začínajú na cenovej hranici 15 000 Sk,

Pred rokom sme v tejto rubrike uvažovali o tom, či sa DVD nosiče presadia na videotrhu. Výsledok prekonal všetky očakávania. Behom uplynulého roka sa zvýšila penetrácia DVD prehrávačov z niekoľko málo percent na cca 11% vo Veľkej Británii, 13% v USA a 18% v Japonsku. V tomto roku by rast mal pokračovať ešte vyšším tempom. S vysokou kvalitou obrazu a zvuku na DVD nosičoch úzko súvisí aj rozvoj obrazových a zvukových technológií, ktoré umožňujú vytvoriť z vlastnej izby kinosálu s vynikajúcim obrazovým a zvukovým zážitkom. Home cinema je dnes číslom jedna v elektronike pre domácnosť. Je súbor týchto špičkových technológií dostupný aj pre našinca? Pohľad na ceny, ktoré začínajú nad hranicou 30 000 Sk a končia pri niekoľkých miliónoch Sk za kompletnú zostavu domáceho kina, nezbudzuje optimizmus. Na druhej strane nie je nutné tieto peniaze investovať jednorazovo a okamžite. Svoje domáce kino môžete budovať postupne: rýchlosť a kvalitu vášho vybavenia prispôbovať "hrúbke" vašej peňaženky. Tak prečo nezačať hneď?

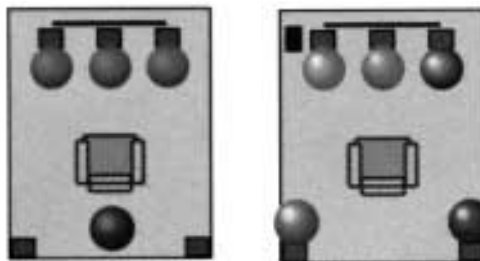
najkomplexnejšiu ponuku (to bude platiť aj o ostatných komponentoch) má na Slovensku Elektrodom NAY - www.nay.sk. Pokiaľ máte kartu Eurotel Klubu budú pre vás tu uvádzané ceny ešte nižšie. V hypermarketoch sa v rámci predvianočných akcií objavil PHILIPS DVD 910 za 12 990 Sk, čo bola zatiaľ najnižšia cena u nás. V zásade platí, čím lepšie je prístroj vybavený (najmä dekódermi zvukových formátov), tým je drahší. Z tzv. neznačkovej produkcie upozorňujem najmä na čínsky NINTAUS N9901 za 15 000 Kč (www.nintaus.cz), UMAX 6000 za 9 990 Kč (<http://dvd.umax.cz>) a aj na Slovensku dostupný XWAVE LB900 za 13 566 Sk (www.sofos.sk). Zaujímavé porovnanie týchto multiregionálnych prehrávačov, ako aj ďalších v zahraničí dostupných, môžete nájsť na <http://zajimavosti.nazory.cz>.

Zvuk v domácom kine

O kvalitný zvuk v domácom kine sa zaslúžila najmä firma Surround Sound, ktorá v roku 1982 vyvinula zjednodušenú verziu procesoru pre dekódovanie systému Dolby a nazvala ho Dolby Surround. Prvé dekódery vedeli preniesť len stereosignál a jeden zadný monofónny efektový kanál so zníženým frekvenčným rozsahom reprodukován dvoma reprosústavami. Jeho vylepšená verzia Dolby Surround Pro-Logic dokázala dekódovať aj centrálny kanál. Tento štvorkanálový systém (Pravý Predný, Center Predný, Ľavý Predný, Pravý Zadný = Ľavý Zadný) sa pre svoju jednoduchosť a finančnú nenáročnosť okamžite rozšíril a tým začal éru domáceho kina. Jeho najväčšou výhodou je, že je jediným formátom, ktorý môže byť zaznamenaný na všetky typy audio/video nosičov: videokazety VHS, DVD, Video CD, CD audio aj laserdisk. Nevýhodou je obmedzená frekvenčná charakteristika zadných efektových kanálov (100 Hz - 7 kHz, pričom plný frekvenčný rozsah ľudského ucha je 20 Hz - 20 kHz), ich monofónny režim, chýbajúci nízkofrekvenčný kanál (subwoofer) a nižšia kvalita analógového signálu voči digitálnym formátom.

Základným digitálnym zvukovým formátom je PCM (pulse code modulation). Je to formát klasického audio CD. Má vzorkovaciu frekvenciu 44,1 alebo 48 kHz a hĺbku 16 bitov (vzorka veľkosti 16 miestneho binárneho čísla - 0 alebo 1 - sa odoberá 48 000 x za sekundu), netreba k nej žiadny dekóder a označuje sa tiež ako linear PCM, LPCM, HiFi stereo, či 48kHz/16bit.

Hlavným formátom priestorového zvuku je dnes nielen v kinách, ale aj na DVD nosičoch Dolby Digital. Ponúka päť kanálov s plným frekvenčným rozsahom (PP, CP, LP, PZ, LZ) a nízkofrekvenčný subbasový kanál. Označuje sa ako Dolby

Digital 5.1. Pracuje na princípe psychoakustickej redukcie dát. Tento princíp odstraňuje všetky pre ľudské ucho nepočuteľné zvuky (napr. šum lístia pri výbuchu) pri dátovom toku 384 kbit/s. Pre svoju dátovú úspornosť sa čoraz častejšie používa aj na záznam dvojkanalového (stereo) zvuku (označenie Dolby Digital 2.0). Občas sa môžeme stretnúť aj so starším označením AC-3.

MPEG Multichannel (Motion Picture Experts Group) je premárnenou šancou medzi zvukovými formátmi. Tiež využíva redukovaný tok dát a je schopný prenášať zvuk vo formáte mono, stereo, 5.1 či dokonca 7.1 kanálov. Jeho výhodou je premenlivý dátový tok (ten sa využíva napr. pri obraze DVD). Prakticky to znamená, že priestor na dáta, ktorý sa ušetril pri nenáročných zvukových pasážach sa využije pri akusticky náročných scénach. Nedokázal sa však presadiť proti agresívnej obchodnej politike výrobcov Dolby Digital a DTS, a tak ho na DVD diskoch nájdeme minimálne.

Najnovším hitom na DVD diskoch je zvuk vo formáte DTS. Tiež pozostáva zo 6 kanálov, ako pri Dolby Digital 5.1. Jeho redukcia dát je postavená na novom redukčnom algoritme Coherent Acoustic, ktorý je oveľa kvalitnejší ako pri systémoch Dolby Digital. Dokáže redukovať aj signál so smplovacou frekvenciou 192 kHz a hĺbkou 24 bitov, ktorý budú čoskoro využívať aj nové DVD Audio nosiče (porovnaj s PCM formátom). Kvalita je v tomto prípade zapltená štvornásobnou veľkosťou zvukových dát (jeho dátový tok je 1440 kbit/s). Navyše je DTS formát v štandarde DVD Video iba doplnkový. Teda DVD disk musí obsahovať minimálne jednu z variant stereofónneho zvuku kvôli kompatibilitate so skôr vyrobenými DVD prehrávačmi, ktoré pochopiteľne DTS dekóder nemajú. Preto tento formát využíva priestor na DVD disku až do krajnosti a priestor na viac titulkových verzii, či nebudaj na ďalšiu jazykovú mutáciu už nezostáva. To je aj príčinou, prečo zatiaľ v našom regióne 2 (ktorý je počtom jazykov najnáročnejší) je filmov s DTS zvukom ako šafránu (v USA cca 120, na Slovensku iba Gladiátor). Napriek tomu je dnes DTS zvuk najväčším hitom a určite sa s ním budeme stretávať čoraz častejšie.

Výrobcovia však nespia na vavrínoch a už dnes sa na najdrahších prístrojoch objavujú systémy Dolby Digital EX a DTS ES, pri ktorých sa miesto 5+1 kanálov využíva 6+1 kanálov (pribudol zadný efektový center). Pokiaľ sa stretnete aj so zvukom 7.1 (či 7+1) vedzte, že je to tiež "len" 6 kanálový zvuk, len ten zadný center hrá cez dve reprosústavy.

Aj pre výroby domáceho kina bol vypracovaný zjednodušený štandard THX. Ak výrobca skonštruje AV zosilňovač, receiver, alebo reproduktory vyhovujúce štandardom THX, môže po odskúšaní, premeraní a splnení podmienok v laboratóriách THX dostať certifikát a na jeho základe označiť svoj výrobok logom THX Ultra či THX Select (ten má miernejšie požiadavky). Otestovanie stojí 10 000 USD a THX laboratória navyše dostanú 17 USD z každého prístroja predaného s ich značkou kvality. THX štandardy sú určené pre zariadenia všetkých zvukových formátov: či už analógových (Dolby Pro-Logic), alebo digitálnych (DD, DTS, MPEG 2).

Aký AV receiver kúpiť?

Teraz, keď rozumieme tým zvláštnym značkám na prístrojoch pre domáce kino, môžeme pristúpiť k rozhodovaniu. Pokiaľ sme vsadili na lacný DVD prehrávač, budeme musieť investovať do AV receivera vybaveného dekóderom či dekóderni. Pokiaľ nám stačí analógový zvuk Dolby Pro-Logic, stačí menej ako 10 000 Sk. Pokiaľ chceme digitálny Dolby Digital 5.1 zvuk, budeme sa pohybovať medzi

12 000 až 20 000 Sk. Ak si však chceme vychutnať aj DTS, musíme našetriť minimálne 17 000 Sk. Pokiaľ uvažujeme o 7-kanálovom zvuku THX kvality (DTS ES, Dolby Surround, THX Surround EX), treba počítať so šesťmiestnou sumou v Sk. Pokiaľ máme kvalitný (=drahší) DVD prehrávač s dekóderom DD 5.1 či dokonca DTS, nebude problém zohnať AV receiver pod 10 000 Sk. Základnou požiadavkou v tomto prípade bude výkon zosilňovača. Pre domáce kino treba uvažovať minimálne 5 x 50 W. Čím väčší výkon, resp. výkonovú rezervu máme, tým bude náš zvukový zážitok väčší. Pre klasickú izbu v paneláku je teda 5 x 100 W úplne dostačujúcich, pre súkromnú kinosálu v miliónárskej "chalúpke" treba jednu nulu pridať. Samozrejme platí: vyšší výkon = vyššia cena. Ďalšou funkciou, ktorú AV receiver poskytuje, je vyladenie reprodukcie rôznymi nastavovacími funkciami a DSP (Digital Sound Processing je zvukový procesor simulujúci rôzne prostredia: kino, štadión, kostol...). Je to akási pridaná hodnota, čím drahší AV receiver máme, tým viac funkcií a DSP režimov má.

Aspoň niekoľko tipov na lacnejšie, ale kvalitné značkové AV receivery s DTS dekóderom: YAMAHA RX-V496RDS (5 x 100 W) za 18 990 Sk, ONKYO TX-DS484 (5 x 75 W) za 17 990 Sk, SONY STR-DE545 (5 x 100W) za 16 990 Sk.

Na čom počúvať?

Práve koncové zvukové zariadenie - sústava reproduktorov môže mať na váš zážitok z domáceho kina kľúčovú úlohu.

"Bedničky" so zlými parametrami a nevhodným prevedením vám zničia akýkoľvek zážitok. Naopak, správne vyvážená kvalita vám dá zabudnúť na všetky vynaložené finančné prostriedky. Ich nákup je najproblematickejší, lebo posúdenie kvality zvuku je veľmi subjektívne a závisí od mnohých okolností. Preto dajte prednosť obchodom vybaveným hi-fi štúdiom, kde si zvuk vašej zostavy môžete skutočne naživo vypočuť, resp. porovnať s niečím iným. Budeme vychádzať z domáceho kina s 5-kanálovým zvukom a subwooferom (5+1). Pokiaľ máte doma kvalitnú stereo súpravu, môžete sa rozhodnúť dokúpiť ďalšie 3 reproduktory a subwoofer (SW). Nové reprosústavy by mali byť rovnaké ako staré. Ak túto podmienku nemôžete splniť, snažte sa aspoň, aby nové reproduktory mali rovnakú impedanciu, citlivosť a výkon ako staré. Pokiaľ sa rozhodnete kúpiť úplne novú sústavu, kúpajte 5 rovnakých reproduktorov a adekvátny subwoofer. Najlepšie je kúpiť kompletnú súpravu pre domáce kino, tieto súpravy sú vždy lacnejšie (niekedy výrazne viď. JAMO) ako súhrn cien reproduktorov v nich použitých. Opäť niekoľko lacnejších, ale veľmi kvalitných typov:

JAMO APOLLO 1 (5 x 70 W satelit, 1 x 100 W SW) za 14 990 Sk, JAMO APOLLO 3 (5 x 100 W satelit, 1 x 100 W SW) za 24 990 Sk, YAMAHA NS-P210 (5 x 100 W satelit, 1 x 50 W SW) za 11 990 Sk, YAMAHA NS-P300 (3 x 120W predné satelity, 2 x 80W zadné efekty, 1 x 40W SW) za 13 990 Sk, SONY SA-VE315 PASCAL (4 x 120 W satelit, 1 x 100 W center, 1 x 75 W SW) za 12 990 Sk, SONY SA-VE505 PASCAL za 19 990 Sk.

Pri inštalácii nezabudnime, že ideálne rozmiestnenie satelitných reproduktorov je na kružnici, ktorej stredom je miesto, kde sedíme a počúvame, a výškové meniče by mali byť vo výške hlavy poslucháča. Ak je subwoofer dostatočne silný, môže stáť hocikde, ak je slabší, postavme ho do kúta. Aby sme zabránili viacnásobným odrazom zvuku, je dobré mať v miestnosti koberce, závesy, resp. obrazy na stenách, popriprade aj podhlady na strope.

- drobce -

Priateľ pravdy

Profil kardinála Johna H. Newmana

Dňa 21. februára 2001 na slávnostnom konzistóriu vo Vatikáne menoval pápež Ján Pavol II. štyridsať dva nových kardinálov katolíckej cirkvi. Stalo sa tak práve v deň, keď si celý kresťanský svet pripomenul 200. výročie narodenia kardinála, ktorý výrazne ovplyvnil svoju dobu a mnohými svojimi myšlienkami ju aj predbehol. Jeho meno a dielo sú aktuálne aj dnes.

John Henry Newman sa narodil 21. februára 1801, v zámožnej rodine londýnskeho bankára. Matka mu od malička vštepovala lásku k Svätému Písmu. John neskôr s dojatím spomínal na domáce "biblické náboženstvo", ktorého základy od nej dostal. Svoje prvé obrátenie - na evanjelický kalvinizmus - prežil Newman v roku 1816, po dvoch bolestných udalostiach. Boli nimi bankrot otca a jeho vlastná choroba. "To vlastne ona urobila zo mňa kresťana", napísal o mnoho rokov neskôr o svojej chorobe. A naozaj, počas zotavovania sa mal mnoho voľného času na rozjímanie a čítanie, cez ktoré sa zbližil s kalvínskym protestantizmom.

Zo všetkého, čo prežil, začal usudzovať, že skutočné je len to náboženstvo, ktoré má určené dogmy. Niektoré z nich - ako dogma o Vtelení či o Najsvätejšej Trojici - sa stali základnou časťou jeho ďalšieho života. V roku 1824 Newman prijal anglikánsky diakonát. "Stalo sa. Som Tvojím, ó Pane... Najprv, po vkladaní rúk, sa moje srdce zachvelo; slovo "navždy" je strašné. Ale neprosím, Pane, o potechu, ale o posvätenie," napísal si vtedy do svojho denníka. Nebolo ťažké všimnúť si, že pre mladého Newmana bola vtedy veľmi dôležitá otázka večnej spásy. Nasledujúce roky boli obdobím jeho horúčkovitého hľadania a túžby po pravej viere a pravom náboženstve.

Horúčkovité hľadanie

V januári 1828 Newman dostal miesto farára univerzitného kostola St. Mary v Oxforde. Vo svojej malej, prevažne študentskej farnosti začal sériu slávnych kázní, ktoré pohli srdcami takmer všetkých študentov. Jeho cieľom bolo zvýšiť morálnu úroveň veriacich. "Newman vyvíjal aktivity - a nie vždy na radosť svojich predstavených, ktorých cieľom bolo zvýšiť úroveň správania a vnútorných postojov svojich žiakov. Odkedy sa stal farárom, jeho kázne boli veľmi praktické a mali jednoduchý jazyk," napísal neskôr jeden z jeho priateľov. Okrem kázania sa Newman venoval intenzívnemu štúdiu diel otcov Cirkvi prvých storočí, najmä sv. Ireneja

a sv. Justína. Postupne sa mu otvárali oči voči mnohým náboženským problémom, ktoré dovtedy nechápal, alebo - veď bol vychovaný v kalvínskom duchu - ich zle interpretoval. Na katolicizmus už nehládel s takým odporom ako pred niekoľkými rokmi. V roku 1833 spolu s J. Kebleom, R. H. Freudem a inými intelektuálmi stál na čele tzv. oxfordského hnutia (Oxford Movement). Spoločnou túžbou členov hnutia bolo priviesť anglikanizmus k obnove, pomocou silnejšieho pripútania sa ku kresťanskej tradícii prvých storočí. Značná časť teologických štúdií v tomto duchu, vzišla práve spod pera Newmana. On sám však po mnohých rokoch úvah a modlitieb nadobudol presvedčenie, že nie katolícka cirkev zblúdila, ale naopak - anglická Národná cirkev odišla ďaleko od prvotného pokladu viery. Ešte dva roky sa venoval rozjímaniam vo svojej "pustovni" v Littlemore. Na jeseň v roku 1845 sa rozhodol prijať katolícku vieru.

V bezpečnom prístave

Newman bol prijatý do katolíckej cirkvi talianskym pasionistom otcom Dominikom Barbierim 9. októbra 1845. Pre samotného Newmana to bolo do určitej miery bolestné rozhodnutie, lebo tým, že opustil anglikánsku cirkev, zriekol sa vysokej funkcie, ktorú v nej zastával, a stratil mnoho priateľov. Bol však človekom, ktorý stál pevne za svojimi rozhodnutiami. O mnoho rokov neskôr napísal, že jeho obrátenie "bolo ako vplávanie do prístavu po plavbe na rozbúrenom mori, radosť z ktorého trvá ničím nenarušená dodnes". Na dejiny tohto obrátenia je potrebné pozerať tak, ako ich on sám videl a chápal - ako výsledok dejín jeho celého náboženského života. Po prijatí katolíckej viery sa pre Newmana začal nový život v úplne inom svete. Dovtedy požíval slávu, mal vysoký post a úspechy, teraz sa stal členom menšinovej skupiny, ktorá sa iba zviechala po dovtedajších obmedzeniach. No Newman sa veľmi nezmenil. Naďalej často vyhľadával samotu v Littlemore, písal ďalšie štúdie (Apologia pro vita sua, Strata a zisk), sedem rokov zastával úrad rektora novovzniknutej Írskej univerzity v Dubline a neskôr bol krátky čas šéfredaktorom časopisu Rambler, mesačníka pre anglických katolíkov. Okrem toho v roku 1848 založil v Birminghame oratórium pre kňazov podľa vzoru oratória založeného v 16. storočí sv. Filipom Nerim v Ríme. "Keď som bol anglikánom, smutné bolo moje náboženstvo, ale nie život. Keď som sa stal katolíkom, smutný je môj život, ale nie náboženstvo,"

Z myšlienok...

*Na náhrobnom kameni má napísané:
Z tieňov a obrazov k pravde.*

*Jeho duchovné texty svedčia o hĺbke života z viery,
sú usmernením a porozumením pre život kresťanov
vo svete.*

*Jeho "teológia srdca" je cestou za vnútorným
svetlom, vzrastom za poznanie viery a získaniu
hlbšieho pohľadu do nej.*

"Veríme preto, že milujeme."

*Pripravoval cestu k jednote v spoločnej viere.
Cítil zodpovednosť za kresťanské hodnoty.
Rozdelenie kresťanstva vnímal ako poblúdenie.*

*"Okolo seba máme viac ako dosť dôkazov,
že oddelenie cirkví je v hlbšom základe
skazenosťou srdca."*

Stal sa priekopníkom nového kresťanského myslenia.

*"Kresťan je človek, ktorý túži po Kristovi -
nie po zisku, alebo vyznamenaní, moci, sláve,
alebo úžitku."*

*Bol zástancom vrúcneho vzťahu k Bohu,
ktorého hlas si uvedomoval vo svojom svedomí.
"Zem i nebo sú iba závojom medzi ním a nami..."*

*Život je krátky, smrť je istá.
A svet, ktorý príde, je večný."*

*Absolútne pravdy podával vo svetle krásy,
v hĺbke života z viery, ktorá sa mocne rozvíja
a rozrastá, ale vo svojej podstate zostáva stále tá istá.
"Žiť tu na zemi znamená meniť sa.*

Byť dokonalým znamená prejsť mnohými zmenami."

*Spoznal, že naše vonkajšie skutky, vyjadrujú to,
čo sa najprv uskutočnilo v zákutiach nášho
svedomia. "Volanie sa nedeje len raz, ale často.
Kristus nás volá po celý náš život."*

*Jasne vnímal kresťanskú cestu súčasným svetom.
Vedel, že každý z nás zodpovedá svojmu svedomiu.
"Ako pápež, tak aj posledný veriaci podliehajú
majestátu svedomia." Horlil za "srdce dobré
a úprimné, srdce nerozdelené".*

*Uznával službu. "Vyznanie bez poslušnosti je len
klam a predstieranie." Ponúkal hlbší vnútorný život.
Vyzýval k uvedomelému charakterovému postoju:
vypočutie hlasu svedomia,
uznávanie mravných hodnôt,
rozvíjanie a používanie intelektuálnych darov.*

*Vnímal a odporúčal rozvíjať vzájomný vzťah medzi
dušou a Bohom. "Zostaň pri mne, aby som sa stal
svetlom a žiaril pre druhých."*

*Newman bol priateľom otvoreného dialógu,
rozwážneho postoja nenarušujúceho bratskú lásku.
Vytušil, že jednotu viery bude možné nájsť
aj bez bolestných redukcii, ak dokážeme ako kresťania
hlbšie žiť podľa evanjelia, v intenzite a plnosti
naozajstnej a neformálnej viery,
v osobnom prežívaní nádeje a lásky.*

*Možno bude jedným z otcov - učiteľov Cirkvi.
Našiel nové smery vo vzťahu kresťanstva a sveta,
v otázkach ekumenizmu. Dokázal vo svojich úvahách
spájať rozdielnosť, rozmanitosť a rozvoj s podstatou,
trvalosťou a totožnosťou. Rozpoznával, čo je
nemenné a čo sa premieňa, kde je syntéza k jednote.*

Dušan Jedinák

napísal niekoľko rokov po svojom obrátení.
Uvedomoval si, že anglikáni sa cítia byť sklamaní jeho
"zradou" a katolíci k nemu nemajú dostatočnú dôveru.
Našťastie to, čo našiel v katolíckej cirkvi, mu pomohlo vyjsť
z najväčších životných skúšok víťazne. V roku 1879 získal
titul, ktorý si nesmierne vážil - pápež Lev XIII. ho
vymenoval za kardinála. Toto menovanie dalo Newmanovi
istú satisfakciu a očistenie od výčitiek a pochybností
o úprimnosti jeho katolicizmu. Posledné roky života, až do
smrti 11. augusta 1890, strávil Newman vo svojom oratóriu
v Birminghame, v škole, ktorú založil, obklopený
rozrastajúcim sa spoločenstvom, priateľmi
a mnohými návštevníkmi.

"Kardinál Newman nežije. Strácame v ňom nielen
jedného z najväčších majstrov anglického štýlu, nielen
človeka s neobyčajne čistým a pekným charakterom,
nielen znamenitý príklad osobnej svätosti, ale vari môžeme
povedať, že s ním od nás odišiel zakladateľ anglickej cirkvi
v jej dnešnej podobe," napísal 11. augusta 1890
birminghamský denník The Guardian.

Život kardinála Newmana môže byť pre nás, ľudí na
rozmedzí storočí, krásnym svedectvom hľadania vo viere.

Ako povedal v roku 1975 pápež Pavol VI. vo svojom
pozdrave účastníkom akademického sympózia
o kardinálovi Newmanovi, tento človek "celý život s vierou
a plným oddaním kráča za svetlom pravdy a stával sa
čoraz jasnejšie svietiacim majákom pre všetkých, ktorí
dnes v neistom svete, svete, ktorý on prorockým
spôsobom predpovedal, túžia po neklamnej orientácii
a istom vedení".

Po vykonaní kanonického procesu ho Rím v roku 1991
vyhlásil za ctihodného, čím uznal hrdinskosť jeho čnosti.

S. Severa

Koniec dobrý...

Chcel sa stať hercom, no namiesto toho vyštudoval právo a neskôr sa stal kňazom. Možno práve preto privádza na scénu svojich umeleckých diel Herca a Kazatela, svoju večnú vnútornú rozpoltenosť, dialektiku, ktorá smeruje ku koncu. No ten je v skutočnosti vždy iba novým začiatkom...

Július Barč-Ivan.

Jeho divadelné hry Mastný hrniec, Matka či Dvaja sa právom radia k literárnej i divadelnej klasike v zmysle "časom a praxou overených hodnôt", na druhej strane však jeho tvorba dodnes ukrýva pod akýmsi rúškom zabudnutia diela Neznámy, Veža či Koniec, ktoré vytvárajú vzácnu trilógiu o stretnutí človečenstva s Bohom na konci sveta. Hoci sám autor pokladal hru Neznámy za rúhanie sa Bohu, táto hra bola v skutočnosti začiatkom jeho hľadania.

Túto tvorbu, ktorá bola donedávna akoby ukrytá vo formuláciách teatrológov pod pojmami tendenčnosti, začali povolani po "nežnej revolúcii" vnímať v širších súvislostiach - v kontexte tvorby literátov ako F. M. Dostojevskij, L. Andrejev, H. Ibsen, A. Strindberg, H. Hesse, či v kontexte myšlienkových prúdov filozofov, akými sú S. Kierkegaard či A. Schopenhauer.

Už v novele Úsmev bolesti figurujú medzi postavami prednášajúcimi svoje monológy kňaz a herec, ktorí sa znovu objavujú, hoci s presnejšími formuláciami a jasnejšími názormi aj v závere tvorby Júliusa Barča-Ivana, v jeho predposlednej dráme s názvom Koniec.

Táto hra je akoby završením osobného a umeleckého hľadania možnosti vzniku "nového sveta" a premeny starého človeka na človeka nového.

*Dodnes nevydaný rukopis sa po 53 rokoch dočkal svojho vydania (zatiaľ v podobe bulletinu) i svojej javiskovej premiéry v košickom divadle. Koniec sa stal, celkom v duchu tvorby Júliusa Barča-Ivana, začiatkom. Čerstvý absolvent réžie na VŠMU - **Patrik Lančarič** - začal svoju dráhu v profesionálnom divadle práve Koncom. A hoci sa nevyhol istým rizikám, ktoré v sebe nesie tento hlboko filozofický text, treba povedať, že Koniec bol dobrý...*

Ako si prežíval prechod zo školy do praxe v profesionálnom divadle?

Prechod zo školy do praxe je pre mňa ešte stále čiastočný, pretože som na doktorandskom štúdiu. To znamená, že som ešte akoby stále pod odborným dohľadom pána Mikulíka. Súčasne učím ako asistent hereckej tvorby a réžijnej tvorby u doc. Emila Horvátha.

Čo sa týka vstupu do profesionálneho divadla môžem povedať, že to, že sme sa na tej škole snažili čo najviac naučiť a robiť tú robotu už vtedy čo najlepšie, malo za následok, že som prakticky nemal problém získať ponuky. V podstate som si mohol vybrať, kam chcem ísť. Nepocítil som a neutrpel som žiadne traumy, práve naopak. Všetko, čo som sa na škole naučil, mi bolo absolútnou oporou.

Ako prebiehala príprava na inscenáciu?

S Petrom aj s Bašou (dramaturgovia, pozn. red.) sme pracovali už v lete. Robili sme analýzu textu a prípravu celej koncepcie - veľmi podrobne a veľmi precízne. Takže keď som prišiel pred súbor, ktorý som spoznal na základe niekoľkých predstavení a videokaziet, vedel som, do čoho idem, vedel som, koho asi do akej úlohy chcem obsadiť. Ten príchod pred súbor bol fajn najmä z toho hľadiska, že sme boli naozaj, ale naozaj veľmi dobre pripravení. Tak trochu tomu možno pomohla aj nejaká alchýmia hviezd alebo ako sa to dá povedať. Súbor nás prijal s dôverou, a tým sa predišlo dlhému procesu získavania si seba navzájom a toho všetkého, čo na prácu v divadle treba. Herci si na tomto základe mohli vytvoriť obraz o tom, aká bola príprava, a mohli sa odovzdať do našich rúk.

Všimla som si, že na tejto inscenácii si pracoval s kolegami zo školy...

To, že sme tu celá partia, je vlastne o tom, o čom je divadlo. Pre mňa je to asi prirodzené a je to ten šťastnejší spôsob, ak človek na svojej ceste stretne ľudí, s ktorými si rozumie, a tak vznikne istý inscenačný tím. Nezáleží na tom, či ide o hudobníkov, výtvarníkov alebo divadelníkov. Čo sa týka ľudí, s ktorými spolupracujem, nepotrebujeme veľa rečí a mudrovania, ale naše dialógy sú vecné a jasné a rozumieme si už v myšlienkových náznakoch.

Znamená to, že si zástancom generačného divadla? Aký máš názor na tento fenomén?

Tím považujem za veľmi dôležitú súčasť celej práce, no viem, že nie každý stretne ľudí, s ktorými si rozumie, a ja som veľmi vďačný osudu, že som týchto ľudí spoznal.

O generačnom divadle si myslím, že je prirodzenou vecou, ale nerád o tom mudrujem. Pretože všetci, čo o tom hovoria, hovoria platonicky... A to sú potom reči - ako Kierkegaard hovorí - je to "tliachanie" a toto tliachanie ma nezaujíma. Ak niekto o niečom iba snáva, to je nič. Pri generačnom divadle vlastne ide o to, či človek v čase a priestore, v ktorom žije, dokáže pospájať mŕtve body, ktoré v umení existujú, a či ľudia spolu vôbec dokážu komunikovať. Nám sa to zatiaľ darí...

A čo herci?

Aký k nim mám vzťah zrejme vidno z inscenácií, ktoré sme robili. Základnou javiskovou a priestorovou architektúrou je pre nás dramatická postava a herec, vzťahy, konanie, emócie a príbeh, čím sa ten priestor vlastne naplňa. Herec je pre mňa prvoradá záležitosť, herec je ten, kto tlmočí hru, ten, kto tlmočí výpoveď, herec je základným vyjadrovacím prostriedkom divadla. Všetko pre herca - všetko v mene herca.

Divadlo je v podstate výpoveďou, o čom je tá tvoja? Veríš, že divadlom sa dá zmeniť svet?

Meniť svet nechcem. Na ľudí, ktorí idú meniť svet si vždy treba dávať pozor. O tom som presvedčený. A výpoveď? Neviem si predstaviť, že by som robil niečo len tak, bez vnútornej potreby vyjadriť svoj názor k istému problému. Ale nejde nám o súdenie postáv. Snažíme sa skôr o to, aby každá postava mala svoju pravdu. Aby každú postavu, hoci sa môže zdať aj negatívna, aby ju mohol človek pochopiť, prečo koná tak, ako koná. Až potom si divák z toho vytvára akési resumé.

To, čo je pre nás podstatné, je človek. Jeho bytie, jeho existencia a hľadanie hodnôt. Asi máme nejakú vnútornú potrebu pomenovávať a hľadať hodnoty pre nás samotných. Skúmať, aké sú to hodnoty, a či vôbec existuje niečo také, ako základná etika; čo nám tu chýba, z čoho sme smutní, z čoho sme veselí... Láska je asi základ všetkého. Láska a nádej.

- zm -

Tanečnica v tme (Dancer in the dark),

scenár a réžia: Lars von Trier,
Dánsko/Francúzsko/Švédsko, 2000, 134 min.,
www.dancerinthedark.com

Čo si budeme hovoriť. Napriek tomu, že vo filmovom priemysle dominuje americký Hollywood, filmové umenie posúvali vpred vždy Európania: od Charlieho Chaplina, cez Hitchcocka, Bergmana, Felliniho, Kieslowskeho až po Larsa von Triera. Práve tento kontroverzný Dán je dnes považovaný za svetovú filmársku jednotku. Autor filmárskeho manifestu Dogma 95, v ktorom požaduje návrat k pôvodnej technickej čistote tejto profesie, sa prvýkrát zapísal do širokého povedomia diváckej obce v roku 1996 melodramou *Prelomiť vlny*. Napriek prísloviu "dvakrát nevstúpiš do jednej rieky" sa to von Trierovi podarilo. Jeho najnovší film *Tanečnica v tme* je opäť melodramou, príbehom krehkej ženy, ktorá sa obetuje za milovanú osobu, a jej hereckej predstaviteľke priniesol najvyššie európske ocenenia. To, čo dokázal von Trier doslova "vyžmýkať" z Björk, je priam neuveriteľné. Sama Björk spomína na tri roky strávené nakrúcaním, ako na najťažšie roky svojho života, plné utrpenia a konfliktov s režisérom. Tvorivý konflikt týchto dvoch silných a zaťatých severských pováh však priniesol fantastický výsledok. Aj keď po natáčaní Björk vyhlásila: "Film už nikdy viac. Ja som speváčka...", Európska filmová cena a Zlatá palma z festivalu v Cannes za najlepší ženský herecký výkon v hlavnej úlohe sú pre ňu dostatočnou satisfakciou.

Zatiaľ čo herecké výkony ukočíroval von Trier na jednotku, filmová forma sa mu vymkla z rúk. Kým reálny dej má vyzerať ako nezávislý, nízkorozpočtový film (hrubozrný obraz, digitálna kamera z ruky, veľké detaily tváre v monológoch neustále prestrihované), pri muzikálových scénach "vybafne" na diváka scénami, pri ktorých používa viac kamier ako Ridley Scott v *Gladiátorovi*, pričom ich má upevnené na tých najnemožnejších miestach a uhloch a prestriháva ich v tak zbesilom tempe, že nešťastný divák s príznakmi morskej nemoci začne hľadať papierový sáčok. Režisér exhibicionizmus zanecháva v divákovi dojem, že Dán a muzikál dohromady nejdu. Je škoda, že sa von Trier nedokázal lepšie vcítiť do veľmi zvláštnej a originálnej hudby, ktorú pre film skomponovala a naspievala sama Björk. Ako to celé mohlo dopadnúť, keby sa von Trier miesto sledovania amerických filmov, kde si môže pripadať ako filmársky génius, pozrel občas na niečo od Felliniho či Bergmana, aby videl, čo mu ešte ku géniovi chýba, dokumentuje posledné hudobné číslo 123 krokov. Je zvláštne tým, že je to realita kombinovaná so snom (Selma ide naozaj z cely smrti na popravisko), že nemá absolútne nič spoločné s klišé amerických muzikálov, že je čisto vokálna, a že sa pri nej von Trier dokázal krotiť. Ručím vám za to, že na tento srdcervúci des tak skoro nezabudnete!

Pohár (Phörpa/The Cup),

réžia: Khyentse Norbu,
Bhután/Austrália, 1999, 93 min.,
www.thecup.co.uk

Šport môže viesť k trvalej invalidite, ale môže tiež spájať ľudí bez rozdielu pleti či náboženstva. Určite si mnohí dobre spomínajú na leto roku 1998, keď vo Francúzsku vrcholil svetový šampionát vo futbale. A teraz si predstavte, že tento ošiaľ zasiahol nielen nás, ale aj takmer polovicu ľudí na celej našej planéte. A tak by sme nemali byť prekvapení, že šampionát výrazne zasiahol aj do života jedného budhistického kláštora vysoko v indických horách, kde líšky dávajú dobrú noc. Aj keď sa to nezdá, budhistickí mnísi nie sú vôbec takí suchári, ako vyzerajú. Najmä mladšie ročníky. Taký 12-ročný Origenés má celú stenu vo svojej izbe polepenú fotkami futbalistov, takže veľký Budhov obraz už ani veľmi nie je vidieť. A niektorí ďalší mnísi si cez rekreáciu na dvore radšej zakopú do plechovky, ako by mali krútiť modlitebné mlynčeky. Všetko vrcholí práve cez šampionát, keď skupina najstatočnejších vedená najmladším a najsmeľším Origénom uteká po nociach z kláštora do dediny, aby mohli sledovať v televízii futbalové prenosy a na druhý deň sa vychvalovať pred ostatnými zvedavými mníchmi. Ale dovtedy sa chodí z krčahom po vodu, až kým ich predstavený nepristihne. Mesačná služba v kuchyni a podmienený vyhadzov však nie je nič, v porovnaní s tým, že zrejme prídu o finálový zápas. Majú 12 hodín na to, aby sa pokúsili zariadiť "legálne" sledovanie televízneho prenosu priamo v kláštore. Na to treba len tri "maličkosti": povolenie predstavených, peniaze na prenájom televízora a nakoniec samotný TV prijímač. Celý kláštor je zrazu posadnutý takou aktivitou, ako keby sa mal uskutočniť druhý príchod samotného Budhu. Tento milý film je zaujímavý najmä tým, že ho natočili samotní budhistickí mnísi. Režisér je slávny láma, ktorý je vtelením významného budhistického učenca z minulého storočia. S filmom sa prvý krát stretol pred 17 rokmi, keď robil odborného poradcu Bernardovi Bertoluccimu pri nakrúcaní filmu *Posledný Budha*. A kompletný herecký ansámbl sú originálni budhistickí mnísi, ktorí každé ráno vstávajú o štvrté, aby sa pomodlili všetky predpísané modlitby a o deviatej už boli k dispozícii režisérovi. Repliky sa učili priamo na placi pred záberom. Vďaka pomoci austrálskych peňazí a techniky sa podarilo aj tak maličkému štátiku ako je Bhután natočiť svoj vlastný film, ktorý vyvolal vskutku mimoriadny ohlas na festivaloch po celom svete. Myslím, že si určite nájdete svojich divákov aj na Slovensku.

Lee Strobel: Kauza Kristus, Návrat domov,
2 000, 288 str., 260 Sk

Lee Strobel, úspešný absolvent práva na univerzite v Yale a uznávaný justičný reportér v Chicago Tribune, bol pôvodne svojím presvedčením ateista. Čitateľa svojej knihy stavia do úlohy porotcu.

V prvej časti knihy skúma všetky historické záznamy o Ježišovi. Kriticky skúma hodnovernosť životopisov - evanjelií a dôveryhodnosť ich autorov. Posudzuje, ako spoľahlivo sa tieto životopisy zachovali až do našich čias, hľadá dôkazy o Ježišovi aj v nebiblických prameňoch, konfrontuje evanjeliá s najnovšími archeologickými výskumami, ako aj s kresťanskými odporcami hodnovernosti Pisma, združenými v tzv. Ježišovom seminári (skupina známa najmä v USA).

Druhá časť je venovaná Ježišovej identite. Bol Ježiš naozaj presvedčený, že je Boží Syn? Nebola to len psychická porucha? Mal všetky atribúty Boha? A splnil všetky znaky proroctva o mesiášovi len on?

Zásadný význam má tretia časť knihy. Autor v nej skúma dôkazy o vzkriesení. Lekár konštatuje smrť. Teológ a biblista skúmajú, čo sa stalo s Ježišovým telom a či naozaj Ježiša po smrti niekto videl. Filozof pripája kriminálny či justičný prípad, v ktorom daný dôkaz, či úkon vo vyšetrovaní prípadu, priniesol rozhodujúci obrat. Tieto "súdničky" sú nielen vítané čitateľský doplnok, ale pomáhajú slovenskému čitateľovi v orientácii, keďže medzi európskym a americkým poňatím procesného práva je dosť priepastný rozdiel. Skutočné autorove žurnalistické schopnosti vynikajú najmä pri jednotlivých interview s vedeckými kapacitami. Strobel sa dokázal vynikajúco pripraviť na všetky "výsluchy" svojich svedkov. Jednoznačne formulované otázky, logický postup, kvalifikované námietky a doplňujúce otázky si vyžadovali dôsledné a jednoznačne formulované odpovede. Jazyk knihy zodpovedá štandardu novinárskej výpovede: je zrozumiteľný aj pre čitateľa, ktorý nie je v danej oblasti odborníkom. V závere má odvahu aj na veľmi osobné otázky. V niektorých prípadoch sú tieto osobné pasáže silnejšie ako samotná odborná výpoveď. Úroveň knihy podčiarkuje aj bohatý poznámkový aparát s uvedením presných citácií, ktorý je vzhľadom k použitej forme rozhovoru nadštandardným doplnkom. Z vlastnej skúsenosti čitateľovi odporúčam, aby mal počas čítania knihy po ruke Bibliu. Je predsa len "hlavným dôkazovým spisom" tejto kauzy a pre jej časté používanie sa vždy nedal príslušný odstavec doslova citovať. Jedinou chybičkou krásy sa javí vynechanie "fotografického" dôkazu. Je to zrejme spôsobené tým, že kniha vychádza z evanjelického prostredia, kde sa Sindona alebo inak Turínske plátno nepokladá za autentický dôkaz.

Čitateľa skutočne prekvapí forma, v akej je kniha napísaná. Každá kapitola má výstižný názov zo žargónu súdneho spisu: zoznam očitých svedkov, preverovanie výpovedí očitých svedkov... V jej úvode je opísaný skutočný kriminálny či justičný prípad, v ktorom daný dôkaz, či úkon vo vyšetrovaní prípadu, priniesol rozhodujúci obrat. Tieto "súdničky" sú nielen vítané čitateľský doplnok, ale pomáhajú slovenskému čitateľovi v orientácii, keďže medzi európskym a americkým poňatím procesného práva je dosť priepastný rozdiel. Skutočné autorove žurnalistické schopnosti vynikajú najmä pri jednotlivých interview s vedeckými kapacitami. Strobel sa dokázal vynikajúco pripraviť na všetky "výsluchy" svojich svedkov. Jednoznačne formulované otázky, logický postup, kvalifikované námietky a doplňujúce otázky si vyžadovali dôsledné a jednoznačne formulované odpovede. Jazyk knihy zodpovedá štandardu novinárskej výpovede: je zrozumiteľný aj pre čitateľa, ktorý nie je v danej oblasti odborníkom. V závere má odvahu aj na veľmi osobné otázky. V niektorých prípadoch sú tieto osobné pasáže silnejšie ako samotná odborná výpoveď. Úroveň knihy podčiarkuje aj bohatý poznámkový aparát s uvedením presných citácií, ktorý je vzhľadom k použitej forme rozhovoru nadštandardným doplnkom. Z vlastnej skúsenosti čitateľovi odporúčam, aby mal počas čítania knihy po ruke Bibliu. Je predsa len "hlavným dôkazovým spisom" tejto kauzy a pre jej časté používanie sa vždy nedal príslušný odstavec doslova citovať. Jedinou chybičkou krásy sa javí vynechanie "fotografického" dôkazu. Je to zrejme spôsobené tým, že kniha vychádza z evanjelického prostredia, kde sa Sindona alebo inak Turínske plátno nepokladá za autentický dôkaz.

Pre koho je táto kniha určená? Nemyslím si, že je určená na obracanie ateistov. K obráteniu je totiž treba aj nejaký ten kúsok Božej milosti. Bez nej zostane každé srdce tvrdé aj proti sile historických dôkazov. Je však ako stvorená pre hľadajúcich. Pre tých, ktorí sú schopní pre pravdu odhodiť svoje predsudky a položiť si spolu s Lee Strobom otázku: "A čo ak je to predsa len pravda?" Takýmto ľuďom môže pomôcť prejsť kus cesty, ktorú už pred nimi prešľapal autor knihy. Záverečný rozsudok už ale bude musieť vyniesť každý sám za seba. Kniha však môže pomôcť aj mnohým kresťanom. Môžu si prehĺbiť svoje vedomosti o historickom Ježišovi. Môžu v nej nájsť odpovede na otázky či pochybnosti, vyvierajúce buď z nedostatočného rozhľadu v problematike alebo z podpichovania ateistických "intelektuálov".

Na záver chcem poďakovať vydavateľstvu Návrat domov, že sa táto kniha dostala k našim čitateľom v slovenskom preklade Braňa Škripeka. Je to jeden z mála prípadov, keď kvalitný zahraničný titul nevydalo skôr jedno z mnohých agilných českých nakladateľstiev. Určite si u nás nájde dosť vďačných čitateľov.

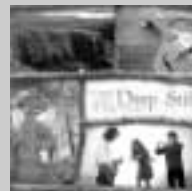
Recenzie pripravil Roman Tarina

1/2001 NOVÉ **dimenzie**

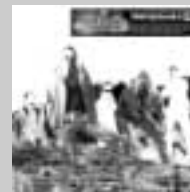
Lazovná 1, 974 01 Banská Bystrica,
Tel: 088 412 46 36, Fax: 088 415 67 80

www.rosamusic.sk

DEEP STILL: Authentic Celtic Hymns and Songs of Praise,

Here To Him Music, 2000, CD
Súčasná chvála aj tradičné kresťanské hymny v akustickom "keltskom" spracovaní. Budete počuť autentické nástroje, ako napr. škótske píšťaly, malé gajdy, gombikovú harmoniku, keltskú harfu, bodhran, oktavovú mandolínu, či husle. Na CD spieva o.i. Darlen Zschechová (Hillsong music), Denis Jernigan a Bob Haligan (Ceili Rain).

DELIRIOUS? - Glo, Furious? Record, 2000, CD / MC

Posledný album populárnej anglickej chválovej skupiny, ktorá svojimi piesňami bodovala nielen v domácich sekulárnych hitparádach, ale ako jedna z mála európskych kapiel aj v USA. Kombinuje moderný zvuk s priamočiarými textami chvál. Vo väčšej miere sa tu prejavila tvorivosť samotných hudobníkov, a tak budete počuť sláčikové kvarteto, spontánne medzihry, ambientný zvuk aj zbor.

JENNIFER KNAPP - Lay it Down, Alliance, 2000, CD

Druhý album tejto speváčky, gitaristky a súčasne aj autorky svojich piesní vás opäť zavedie do oblasti akustického rocku. Na tejto ceste si však môžete oddýchnuť pri balade s nádychom country, občerstviť sa príchutou latino či riffami elektrickej gitary Tylera Burkuma - gitaristu skupiny Audio Adrenaline. Prejav Jennifer sa vyznačuje presvedčivosťou a dravom, pričom jej hlas pripomína svojou farbou Alanis Morissette.

http://www.dimenzie.sk

45

Ftipy

Veľká autohavária. Obe autá sú riadne zošrotované, no obom účastníkom sa ako zázrakom nič nestane. Účastníkmi sú rabin a kňaz. Pri vystupovaní si rabin všimne, že v druhom aute sedí kňaz. Vystúpi z auta a vraví:

- *Toto musí byť božia vôľa, božie znamenie pre nás oboch, nech žijeme vedľa seba v svornosti celý život.*
- *Boh nás osvietil, spravíme, čo nám vnukol.*
- *Aha, auto je celkom rozbité, no omšové víno zostalo celé. Zapíme naše zblíženie,* - hovorí rabin a ponúkne kňaza. Ten si riadne uchlipne a podá rabinovi fľašu späť. Ten ju zaštopľuje a odloží.
- *A vy sa nenapijete na zmierenie?*
- *Nie, ďakujem, ja radšej počkám na policajtov.*

Malé dievčatko dostane krásne nové šaty, v ktorých sa veľmi ponáhľa do školy. Uteká, uteká, a keďže nechce prísť do školy neskoro, takto sa modlí k Bohu:

- *Pánbožko milý, prosím ťa, nech nezmeškám. Pánbožko milý, nech nezmeškám.*
- Ako tak uteká, potkne sa, spadne do kaluže a celá sa zašpiní. Vstane, uteká ďalej a hovorí:
- *Pánbožko, milý, prosím ťa, nech nezmeškám, ale už ma nesácaj.*

Viete, aký je rozdiel medzi tými, čo sa modlia v kostole, a tými, čo sa modlia v kasíne?

- Tí v kasíne to myslia naozaj vážne.

Viete prečo sa sedmička píše s čiarkou uprostred?

Lebo keď dal Boh Mojžišovi Desiat božích prikázaní na hore Sinaj a Mojžiš ich potom čítal pred ľudom porade od prvého až po desiate, Slovak na siedme prikázanie: *"Nepokradneš"* povedal: *"Preškrtnúť!!!"*

Jeden kňaz bol fanatickým hráčom golfu. Kedykoľvek, keď mohol, preháňal loptičky po ihrisku. Raz v nedeľu bolo ideálne golfové počasie. Slnko na oblohe, teplota akurát, mierny vetrík. Kňaz riešil dilemu, čomu dá prednosť. Nakoniec zvíťazila túžba po golfe. Poveril jedného zo svojich pomocníkov, aby sa ujal nedeľnej bohoslužby, hodil palice do auta a vyrazil do susedného mesta, kde ho nikto nepoznal, na golfové ihrisko.

Z neba ho pozoroval jeden anjel, ktorému došla trpezlivosť, a šiel upozorniť Boha, že tento skutok vyžaduje potrestanie. Boh prikývol.

Kňaz zatiaľ dole, v nedeľnom slnku na prázdnom ihrisku vychutnával svoju športovú vášeň. Odpálil „drajv“ na prvú jamku. Loptička vysokým oblúkom zasvišťala vzduchom, dopadla na trávu a jemne sa dokotúľala priamo do jamky. Kňaz priam nadskočil od radosti. Zato v nebi sa anjel udívene obrátil k Bohu a hovorí:

- *Pane, odpusť mi moju trúfalosť, ale myslel som, že ho potrestáš.*

Boh sa pousmial a hovorí:

- *No, veď áno. Premýšľaj trochu. Komu sa s tým môže pochváliť...?*

Jedného úspešného riešiteľa krížovky odmeníme MG kazetou: Vďaka Ježiš II.

Znenie tajničky z minulého čísla: **Kto má zdravie, má všetko.** Cenu od nás vyhráva Mária Belková, Ružomberok

SLOVENSKÉ PRÍSLOVIE	Diera lišky	Patriaci Eve	Babylonská bohynia zeme	Súhlas	Lúpala	pomôcky: taraban, orlít Italos	1. Časť tajničky	Had z kníhy džungli	Pracuj pluhom	Šabla (básn.)	Biblický sudca	Potreba kovboja	Radca Mohameda
3. Časť tajničky						Obrobila motykou							
Závanom zasiahnu						Druh Tureckého bubna Len							
Japonská miera			Šimpanz Syn Penelopy						Ohrada z prútia Robili lov				
Druh kukučky				Beduínsky plášť Omotalo				Morská ryba Spojovací klíneč					
N D	Kryt vojska	Indická hmot. Jedn. Vedecky skúma					Batoň 4. Časť tajničky					Mužské meno	Sekala
Strach						Zázrak Meno Olympie				2. Časť tajničky Pritakanie			
Rieka v Indii					Čierny nerast Zn. Abvolutu						Popevok Potom		
Ubránila sa								Chytal					
Hodíť sa (hovorovo)								Pravoslávny obraz					

Autor: Jozef Blaho, Varin

Má deväť rokov.

Možno ste už o ňom všeličo počuli!

Alebo ste o ňom niečo tiež aj čítali?

Dokonca ste ho videli v TV?

BUĎTE SI ISTÍ, že to nie je nič oproti tomu, keď ho sami

ZAŽIJETE

FESTIVAL LUMEN

4.- 5. mája 2001 v Trnave

Piatok: Continental Singers, Attention (Švédsko), Steven Mark Pasch (USA), Khanyisa (JAR, USA)

Sobota: Mimicry, Atlanta, Credo, Ester (ČR), Tretí deň, Rišo Čanaky + Milan Dočekal (Team), Ram Adonai (ČR), Albino Montisci & band (Taliansko), Three Crosses (USA) Heaven's Shore (Írsko - Slovensko),

+navyššie tanečné divadlo ATak Paľa Danka, naši kreatívni festivaloví moderátori a mnoho kvalitných prednášok a seminárov.

Je škoda nechať si ujsť takýto skvelý hudobný víkend, pretože ho spolu so svojimi priateľmi môžete prežiť v spoločnosti tých najúspešnejších skupín a rytmom nabitej atmosféry, ktorú vám ponúka práve festival Lumen a jeho hudobní hostia.

LUMEN - Príďte si aj vy urobiť pekne v duši.

Vstupné 200 Sk (dva dni), 110 Sk (jeden deň)

Organizátor zabezpečuje za poplatok ubytovanie aj stravu pre všetkých účastníkov.

Ďalšie informácie nájdete na www.festivallumen.sk

Kontakt: 07-50231 214 alebo klapka 213,

e-mail: dommil@changenet.sk

Milí študenti,

S cieľom povzbudiť novú generáciu vedúcich osobností slovenského podnikania, s možnosťou otestovať si platnosť a aplikovateľnosť zásad, ktoré ste si osvojili v školách, vyhlásil Slovensko-americký podnikateľský fond druhý ročník súťaže **"Začať podnikať"**.

Súťaž je určená pre študentov aktívne zapísaných na jednej z akreditovaných slovenských univerzít. Vyžaduje predloženie podrobného podnikateľského zámeru na založenie nového podniku alebo pre ďalší rozvoj už existujúceho podniku. Obsahom a úlohou tejto súťaže je presvedčiť porotcov, že projekt má odôvodnenú šancu na komerčný úspech tak v reálnej, ako aj teoretickej rovine. Ceny v celkovej hodnote 500.000 Sk budú udelené trom tímom študentov, ktoré predložia najsľubnejšie podnikateľské plány.

Bude to vzrušujúci, náročný a prospešný zážitok, pre tých, ktorí sa zúčastnia a chceme Vás povzbudiť, aby ste tak urobili.

POZOR! Uzávierka pre prijímanie koncepčných štúdií je 31. marca, 2001.

Všetky informácie o podmienkach zapojenia sa do súťaže nájdete na www.saef.sk/sutaz

9. PŮŤ RADOSTI: 27. - 29. Apríl 2001 - Stretnutie mládeže vo Vysoké nad Uhrom. Stretnutie organizuje UPC Košice.

Téma: Povolanie k láske.

Prihlásiť sa môžete na adrese: Univerzitné pastoračné centrum, Alžbetina 14, 040 01 Košice

Tel. 095/62 55 953, e-mail: upcke@post.cz

Šťastní výhercovia z predplatiteľskej súťaže:

Vlasta Kuželová, Trenčín; Martina Novotná, Prešov;
Róbert Krajčík, Martin.

VŠ Infoservis

Banská Bystrica:

- v utorok o 18.00 a v nedeľu a prikázaný sviatok o 19.30 - vysokoškolská sv. omša v katedrálnom kostole.

Bratislava:

- pondelok 20.00 - sv. omša v jezuitskom kostole (P. Ladislav Csontos SJ)

- stretnutie podľa fakúlt (info na VŠ sv. omši)

- nedeľa o 8.00, 10.00 a 22.00, utorok - piatok o 21.30 - sv. omše v UPC (Univerzitné pastoračné centrum), pred sv. omšou spovedanie

- štvrtok 19.19 - sv. omša pre mladých z internátu EU - Horský park (a nie len pre nich), kostol na Kalvárii

Košice:

- pondelok 19.00 - sv. omša v seminárnom kostole

- streda 19.00 - hosť v spoločenskej sále SKK na Alžbetinej 14

- pondelok-piatok od 18.00 - 22.30 - čajovňa v UPC

- nepravdepodobné sv. omše a spovedanie na internátoch

- stretnutie po internátoch

Nitra:

- pondelok, utorok 20.30 - sv. omša na internáte na Drážovskej ceste

- utorok 18.00 - mládežnícka svätá omša v kostole u piaristov, po nej adorácia

- streda 18.30 - sv. omša v kostole u františkánov, 18.30 (2x mesačne) škola modlitby na Kalvárii

- štvrtok 19.30 - študentská sv. omša v kostolíku sv. Michala na vršku; Klokočina

- na univerzite pôsobí Klub katolíckej mládeže FONS - ktorý organizuje spoločné modlitby každý večer o 21.00: Internát Mladost - izba 517b, Pribina - 28VB, AB 615

Trnava:

- každý druhý pondelok 19.30 - filmový klub UPC

- streda 19.30- mládežnícka sv. omša

- celodenné duchovné obnovy

- mesačné -ICE (palacinkovica, pexesovica)

- prednášky, besedy...

- spoveď, duchovný rozhovor - v určenom čase na univerzite, pred sv. omšou alebo v dohodnutom čase

- stretnutie na internátoch

Zvolen:

- sv. omša v stredu o 17.30 v kaplnke na Zvolenskom zámku

- pondelok o 19.45: prednášky na rôzne témy v jedálni ŠD L. Stúra

- utorok o 20.00: príprava na sviatosti

- štvrtok 20.00 - 22.00: spoveď alebo osobný rozhovor v CUP

- piatok o 20.00: kultúrny piatok

Žilina:

- utorok 18.30 - sv. omša u saleziánov

- 2. sobota v mesiaci - duchovná obnova

- v piatok 19.30 - 22.30 - spoločná adorácia

- pondelok - štvrtok, sobota - stretnutie

UPC Žilina:

- pondelok, streda 19.00 - sv. omša

- utorok - sv. omša v angličtine

- streda 20.00 - otvorené stretnutie

- štvrtok 19.00 - adorácia

- denne 8.00 - 22.00 - čajovňa

- spoveď a osobný rozhovor s kňazom

- nácvik spevu: po, st 18.00, št 18.30

- nauky na prijatie sviatostí